

પ્રેમોપહાર.

શ્રીમાન્

ભાવનગર—ધી આનંદ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં શાહ ગુલાબચંદ
લલ્લુભાઈએ છાપ્યું.

ૐ પ્રકાશકે સર્વ હક્ક સ્વાધીન રાખ્યા છે ૐ

સમર્પણ

અનેક ગુણસમૃદ્ધ વિશ્વપિતૃ પત્ન્યપાદ સ્વર્ગરથ મુનિ
મહારાજ શ્રી જિતવિજયચંદ્ર મહારાજ—

આપના જેવા શાંત સરળ અને શિષ્યાપાત્ર મુનિવર કે
જેમને ખાસ્યાવરમાના કૃપાનીજ ધર્મની લગની ભાગેલી
હતી, જે અપૂર્વ ધાર્મિક ભાવના અને મહાત્મી જેમનાં
મયેસાં ચમત્ક્રમો દિવ્ય સ્વરૂપે ચનાં દિશ્યા લેવા જેમનું હૃદય
તમથી રમ્યું હતું, વહેવારના અનેક પ્રસંગોને આલુએ મમી
આદિવનેજ ધારણ કરવાની જીભ પ્રાતઃજા જેમણે પૂર્ણ
કરી અખંડ પ્રવચન પાળી આદિવમદણ ક્યું; તેમજ ક્યેજા
વાગડ જેવા અજ્ઞાન પ્રદેશમાં જેમનો જન્મ છતાં અગાધ
જ્ઞાન અને અપૂર્વ ધર્મપ્રેમથી જેમણે અનેક શ્રાવક શ્રાવિ-
હમોને પ્રતિભોધ પમાડ્યો, આવા આપના અનેક મુજોથી
આકર્ષાઈ આ જોનાના મહાન રત્નોત્તું પુસ્તક આપને સમર્પી
ફતાર્ય થાઉં છું.

શ્રી. ચરણુરજ
અચરતત્તાલ.

આભાર.

પરમ પૂજ્ય પ્રાતઃસ્મરણીય શ્રીમાન સ્વમુનિ મહારાજશ્રી જિતવિજયજી મહારાજશ્રીના પ્રશિષ્ય પં. કનકવિજયજી મહારાજ તથા તેમના સાધ્વી પરિવારમાં મુખ્ય સાધ્વીશ્રી આણંદશ્રીજીના સદ્-પદેશથી અમદાવાદવાળા શેઠ સુનીલાલ દીપચંદનાં વીધવા બાપ ચંચળબેને ગુરુભક્તિ નિમિત્તે આ પુસ્તકની પ્રથમથી બસો નકલના આહુક થઇને અમારા કાર્યને સહાનુભૂતિ આપી છે તે માટે ઉક્ત મુનિરાજ શ્રી પં. કનકવિજયજી મહારાજ તથા સાધ્વીશ્રી આણંદશ્રીજી મહારાજ અને બાપ ચંચળ બેનને અમે આભાર માનીએ છીએ.

હી. પ્રકાશક.

વિષયાનુક્રમણિકા.

૧ વિજયશેઠ અને વિજયા શેઠાણી ...	૧ થી ૬૪
૨ ઇસાયયી કુમાર	૬૫ થી ૧૧૨
૩ સુકુમાર અરણિક મુનિ....	૧૧૩ થી ૧૬૦

પ્રસ્તાવના.

જીવન એ એવી એક એકમાં એક વસ્તુ છે કે જંગમમાં એવી કિંમત કોઈપણ રીતે અંકાની નથી. જે જીવનની અણમોલ કાંઈ નકામી ને જાંવ એવી કિંમત મમળાય, જીવન ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ આદર્શમય બને તો આ જીવનની સાર્થકતા કહેવાય. તેમાંય જંગમમાં સર્વ પ્રકારનાં જીવન કરતાં મનુષ્ય જીવન કાંઈજ કિંમતી છે. મનુષ્યે મનુષ્ય જીવનની કિંમત કેટલી સામેણી છે, એ સમજવાને શું કરવું જોઈએ ? શું સિખવું જોઈએ ? તે માટે આદર્શપુરુષોનાં જીવન ચરિત્ર અવશ્ય વાંચવાં જોઈએ.

માનવપ્રકૃતિને ઉચ્ચ સ્થિતિમાં લાંબ જવાને, એના અભ્યાસી-જાને મહાન બનાવવાને જેનોના મહાન રત્નો અને સમાજને એક એકથી અધિક એવાં ત્રણ રત્નો અર્પણ કરીએ છીએ. જેમના ઉચ્ચ ચારિત્ર માટે અમારે કંઈપણ કહેવું એ નિરર્થક છે. સમાજ વાંચીને જ પોતાની મેળે કદાપના કરી લેશે કે ‘અચીત આજના જમાનામાં દરેક સ્ત્રી-પુરુષને પોતાનું જીવન ઉચ્ચ બનાવવામાં આ ત્રણ રત્નો સર્વથા એકમાં એક માધન છે’ જે સમાજને ઉપયોગી છે.

પ્રથમ ‘વિજય રોડ અને વિજયા મેડાપ્પી’ કાણુ નૌન સ્ત્રી કે પુરુષ આ મહા પુરુષનું નામ નહીં લાજુનો દોષ ? એનું જીવનચરિત્ર વાંચવાથી—મનન પૂર્વક અવસોદન કરવાથી ‘અમે તેવા નીનિબદ્ધ પુરુષ ઉપર પણ એક વખત નો નીનિની જાણ પડે, એનું મર્જાનમ ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ જીવન બને કે જેમને માટે યાની પુરુષોએ પણ સાધુઓને અમદાન દેવા કરતાં

લગ્નની ખુશાલીમાં, પરીક્ષાના પરિણામમાં અને
તેવાજ પ્રસંગોમાં વહેંચવા લાયક બાળકોને
માટે ધણાંજ ઉપયોગી અને સરનાં પ્રસ્તુતો.

- ૧ પાંચપ્રતિક્રમણ પોષ્ટ સાઈઝ પૃષ્ઠ ૩૦૦ કિંમત થો નક્ષત્રના
પાકું રેશમી પુસ્તક નવરમરણ ઉપરાંત બીજાં
સ્તોત્રો જદો રાસ સાથે ... ૦-૧૦-૦ ૫૦-૦-૦
- ૨ આત્મધીરની કથાઓ (વાંચતાજ હૃદયમાં,
ધાર્મિક સંસ્કારી બપ પાકનાર રસીકી
બાળામાં લખાએલું) ... ૦-૫-૦ ૨૦-૦-૦
- ૩ જૈન નિત્ય પાઠ સંમત નવરમરણ ઉપરાંત
બીજાં સ્તોત્રો જદો રાસ વિગેરે સાથે ... ૦-૩-૦ ૧૨-૮-૦
- ૪ વિજય રોડ અને વિજયા ચોલાણી ... ૦-૪-૦ ૧૫-૦-૦
- ૫ ઇલાયચી કુમારચરિત્ર ... ૦-૩-૦ ૧૦-૦-૦
- ૬ અરણિક મુની ... ૦-૩-૦ ૧૦-૦-૦
- ૭ સ્નાત્ર પૂત્ર પદિત શ્રી દેવચંદ્ર કૃત તથા
અપ્રપ્રકારી પૂત્રના હુલ્લા પદિત શ્રી
વીરવિજયકૃત ... ૦-૨-૦ ૧૦-૦-૦
- ૮ શ્રી પાંચ પદની અનાનુપૂર્વિક ... ૦-૧-૬ ૭-૦-૦
- ૯ શ્રી પુણ્ય પ્રકાશનું સ્તવન ... ૦-૧-૦ ૫-૦-૦

નવે પ્રસ્તુત નમુના માટે મંગાવનારે રૂ. ૧-૧૨ ૦ કીંમતના અને
પોષ્ટ ખર્ચના ૦-૪-૦ મળી રૂ. ૨-૦-૦ મોકલવા.

લખો:—જૈન ગ્રંથો વાંચનમાળા
રાધનપુરી બજાર—ભાવનગર.

જૈન સરતી વાંચનમાળાનું નામ—

દરેક જૈન અંધુઓની જાણમાં છે કે, અમોએ સં. ૧૯૭૬-૮૦-૮૧ ત્રણ વર્ષનાં પુસ્તકો ત્રાપિંક શ. ૨) માં પાંચસો પાનાના હીસાએ આઠ-કોને આપ્યાં છે. દીવસે દીવસે આઠકોનો વધતો જતો સંતોષ અને ઉત્તરોત્તર પ્રગટ થતાં ઐતિહાસીક ઉત્તમ પુસ્તકો હવે દરેકની જાણમાં આવ્યાં છે. ચાલુ વર્ષથી (સં. ૧૯૮૨) થી અમોએ શ. ૩) માં ૮૫૦ પાનાનાં પુસ્તકો આપવાનું નક્કી કર્યું છે અને તેથી હવે દરેક જૈન અંધુ લાલ લેવા નહિ ચુકે તેવી આશા છે.

સં. ૧૯૭૬-૮૦ નાં આઠ પુસ્તકો નવા થનાર આઠકોને શીતી-કમાં હશે ત્યાં મુધી તેજ લવાજમમાં મળશે.

સં. ૧૯૮૧ નાં પુસ્તકો —	પૃષ્ઠ	કિંમત.
૧ શ્રીસિદ્ધસેન દિવાકર યાને વિદ્યમના સમયનું દિંદ.	૩૦૪	૧-૮-૦
૨ શ્રી સંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ ચરિત્ર. ...	૨૫૬	૧-૮-૦
૩ શ્રી કેશીમુનિ અને પ્રદેશી રાગ્ન. ...	૧૦૦	૦-૬-૦
	<u>૬૬૦</u>	<u>૩-૬-૦</u>

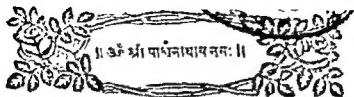
પૃષ્ઠ ૫૧૦ સં. ૧૯૮૧ નાં

સં. ૧૯૮૨ નાં પુસ્તકો —

ગદ્ય સાહ્યમાં વધુ અપાંચવા પૃષ્ઠ—	૧૫૦	૦-૮-૦
૧ જૈનના મહાનુ રત્નો ...	૧૧૦	૧-૦-૦
૨ શ્રી બપ્પસદ્ગુરિ અને આમરાગ્ન લા. ૧ લા. ...	૨૬૦	૧-૮-૦
૩ મહાનુસંપ્રતિ અને જૈન ધર્મનો દિગ્વિજય ...	૨૮૦	૧-૮-૦
	<u>૮૫૦</u>	<u>૪-૮-૦</u>

લખો:—જૈન સરતી વાંચનમાળા

વાઘનપુરી ખાતર—ભાવનગર.

॥ ॐ श्री पाश्चात्याय नमः ॥

મુનિરાજ શ્રી છત્તવિજયજી મહારાજનું છવન ચરિત્ર.

(૧)

“મહારત્નાયગુંધરા” પૃતીને રત્નચર્માં કહેવામાં આવે છે એ હાંદ ખાદું તો નથીજ. એકથી એક ચડીવાના પાખીવાર્ગી રત્નો પણ પૃથ્વીજ ઉત્પન્ન કરે છે, તેથીજ રીતે મનુષ્યરત્નો પણ એ પૃથ્વી ઉપરજ ઉત્પન્ન થાય છે, આવા પંચેન્દ્રિય મનુષ્યરત્નોથીજ પૃથ્વીએ પોતાનું રત્નગર્ભી નામ સ્વાર્થક કર્યું છે. એક તો દુર્લભમાં દુર્લભ આ મનુષ્ય ભવ ! તેમાં પણ મનુષ્યો તો ઘણાવ જન્મીને કાળના મોળીના ઘઈ જાય છે. જેનું નામ નિશાન પણ રહેતું નથી. જેણે પોતાની છંદગી વ્યર્થ શુભારી માનવછવન નિર્દશ કર્યું છે, એવા મનુષ્યો ભણે દુલભ મનુષ્ય ભવતી કિંમત ન સમજે; પણ જે પુરો મનુષ્યભવ પામીને ઉત્તમમાં ઉત્તમ મુક્તિપ્રદમીની કષુવાન આપનાર ચારિત્રરત્ન પ્રાપ્ત કરી રત્નચર્મી પામીને ધર્મનું આરાધન કરે, પોતાના આત્માને તારે, જગતના છવો ઉપર ઉપકાર કરીને એ છવોને પણ મોક્ષને માર્ગે લઈ જવામાં નાવ સમાન થાય તોજ મહાત્મ પુરોનાં છવન તરીકે એમનું છવન સફળ છે. એજ મનુષ્ય શ્રેષ્ઠ-નરોત્તમ છે. રત્નગર્ભી પૃથ્વી આવા પુરો ઉત્પન્ન

અનાયતો બેઝી અને કૃષિમુગનો કાળ એવા જગદુશાહુ જેવા પુરુષને હિતપત્ર કરવાનું માન તો આ દેશની બુદ્ધિમાન ખાદી ગંધ છે, કે જેમણે ત્રણ ત્રણ વર્ષ સુધી દુશ્મન પડવા છતાં જગતમાત્રને અમરપરીને પોતાનું જીવન સરસ કરેલું.

એવા સુંદર હિન્દુદેશના વાગડ પ્રદેશમાં ભચાઉ તાલુકો આવેલો છે. એ ભચાઉ તાલુકામાં મનકંદરા ગામ આવેલું છે. જેણે ઉત્તમ પુરુષને જન્મ આપીને એના પાસપર્શથી થતી ચરણરજો દરીને પોતાનું નામ જગતના ચોકમાં જાહેર કર્યું છે. બહુ નાનું પણ નહીં તેમજ એટલું બહુ મોટું પણ નહીં છતાં તરવરાની મેદનીથી વીંટાયેલું શોભી રહ્યું હતું. ગામ એટલે ત્યાંનું શાંતિમય જીવન ! સરળ, વિવેકી અને શુણ્ણાદી મનુષ્યો ! સાદા પોશાક અને ખોશાકથી તેમના શરીર ઉપર રહેલાં અનુપમ તેજ, ગૌરવ, ચિંતારક્તિ દોવાથી જણાતા એમના તંદુરસ્ત-મજબુત બાંધા ! આ બધી ગામડાની અભ્યંતર શક્તી દેહેવાય. કોણ નહીં છએ આવાં રમણીય જીવન ! કોને ન ગમે આવાં શાંત-નિષ્પાપ-સરળ જીવન !

ગામમાં બાજણ, પટેલ, કોળી, રજપુત વગેરે અનેક કોમના મનુષ્યો જોવાતા, તેવીજ રીતે વણીક કોમના મનુષ્યો પણ નજરે ચડતા, તેઓ નાના વિધ વ્યાપાર વૃત્તિ કરીને પોતાની આશુચિત્ર અસાવતા, કોઈને દાળાની દુકાન દોય તો કોઈ નેસ્તીનો વ્યાપાર કરે ત્યારે કોઈ ગામના પ્રમાણમાં ધીરધારનો ધંધો પણ કરે, તો કોઈ સામાન્ય પરચુરણનો પણ ધંધો કરે. આ ગામડાનો ધંધો ! એમાં શહેર જેવી ધમાક કે મારામારી ન હોય !

આ ગામમાં ઉકાશ નામે એક આવક દના. સ્વમાવના સરળ દોવાથી તેમજ સતોપમય જીવન ગુજરવાની એમની વૃત્તિ દોવાથી વળી પાંના પણ દીક દોવાથી સામાન્ય ગામના પ્રમાણમાં ધંધો કરી પોતાની

આશ્રવિકા ચલાવતા, એમની અટક મેતાની હોવાથી સૌ એમને 'મેતા' એવા કુટુંબ નામે પણ જોવાવતા.

ઉકાળમાં કંઈક ધર્મ ભાવના જગૃત થયેલી હોવાથી રોજ દેવ-દર્શન કરતા યથાશક્તિ પ્રભુ ભક્તિ કરીને પોતાનો મનુષ્ય જન્મ સફળ કરતા. કાંઈ સંસ્કૃતનો જોગ મળતો તો એવા ઉત્તમ પુરુષનો સત્કર્મ કરવાનું પણ ચુકતા નહીં. તેમ યથાશક્તિ આશ્રવિકાને માટે પોતાનો ધંધો પણ કરતા. પોતે સાદા અને સરળ સ્વભાવી હોવાથી ગામના લોકો એમને બહુ ચાહતા-એમના વખાણ કરતા.

એમનાં ગૃહલક્ષ્મીનું નામ અવલખાઈ હતું. અવલખાઈમાં ધર્મની લાગણી અપૂર્વ હતી. સરળ, મૃદુભાષી અને મીઠાં જોશાં હોવાથી એમનો સ્વભાવ દરેકને પસંદ પડતો. કુજો-કંકાસ કે નકામી પારકી કુથલી કરવી એમને મુદ્દલે ગમતી નહીં. ઘરના કામથી તવરાં પડે તો કાંઈ સાઈં સાઈં શીખે, આડોશી-પાડોશીની સ્ત્રીઓ મળે તો સારી સારી વાતો કરે, કાંઈને સારી સલાહ આપે, પોતાનું સ્ત્રી જીવન છતાં સ્ત્રીઓના જેવી તુચ્છ વૃત્તિ નહોતી. તેમજ વપળ વૃત્તિઓ પણ નહોતી. એમની શાંત અને ગંભીર મુદ્રા સામા મનુષ્યના હૃદયમાં માનની લાગણી ઉત્પન્ન કરતી. જોકે એટલું બધું ભણેલાં તે નહોતાં છતાં એમનું જીવન સંસ્કારી અને ઉચ્ચ હતું. આગળની ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ આદર્શમય જીવન ગાળનારી સ્ત્રી પણ આ અવલખાઈના ઉચ્ચ સંસ્કારમય જીવનની હરીફાઈ તો નજ દરી શકે!

વિક્રમ જીવન જાગણીમાં નહીંના અંતમાં આ દંપતી યુગલ પોતાનું શાંતમય જીવન ચુગલરતુ હતું. ધર્મ, અથ અને કામ એ ત્રણે વચ્ચે સાધન કરતાં આ યુગલ પોતાનો જાગ મુખમાં વ્યતિત કરી રહ્યું હતું. આ નાનકડા ગામમાં શાંતિનાથ નવજાનના સંતમંડિત કરીને મનુષ્ય જન્મની સાથે જાત કરી રહ્યું હતું. તેમને એ પુત્રો વીરચંદ્રભાઈ

રીજવવાની એમની હાજતો—જરૂરીયાતો પુરી પાડવાની માતાને નેટલી ઢાળજી હોય છે તેવી પિતાને ન હોય.

જયમલ સાત વર્ષનો થવાથી માતા અવલબાદને લાગ્યું કે ‘જયમલ હવે કંઈક ભણે તો ફીક,’ જેથી એમણે જયમલના પિતાનું ધ્યાન ખેંચ્યું. એટલે એમણે ભણવાગણવાના કાર્યનો અદોઅસ્ત કર્યો. જયમલ પણ હવે લખતાં વાંચતાં શીખવા લાગ્યો.

આખા આશામાં આ પોતે નેહાનો ફરે છે. એમની વૃત્તિઓ ચપળ હોય છે. નેહાને એમને પ્રેર હોય છે. એ સર્વે કંઈ જયમલમાં પણ હતું. જતા પીગા પાગકો કરતાં જયમલનું આસ્વસ્થવન કંઈ જુદું જ હતું. આસ્વાસ્થ્યના જતાં એનામાં રહેલા પુત્રભવના ઉચ્ચ સંસ્કારોનું ક્વચિત્ ભાગ પાતુ થતું. જ્યારે એ હલાપણમાં જણાતો હોય ત્યારે કંઈ કંઈની જેમ લાગે કરેલા. એની ક્યાપણની વાતો સાંભળીને સાંભળનાર પણ અચ્છ થતા. મનમાં જતી તો પુત્રના હલાપણથી હર્ષથી ઉભરાઈ જાય. આવી જ વાતો હતી.

પુત્રનાં કક્ષણ પારણામાં, ને વદનાં કક્ષણ આરણામાં ” એ વાતોવાની નામાના કહેવતો કંઈક સહી જાય હોય. ભરિખમાં જે પુરૂષ જેવા પ્રદાનેના સવાગેમાં મુદ્રાતોના હોય તથા પ્રદારમાં સંસ્કારો તો અચ્છ પણુમ. એને અચ્છ હોય છે. એ સંસ્કારો જેમ જેમ એને ઉદયમાં આસના જાય છે તથા પ્રદાનેના સર્વગેમાં, તે મુદ્રાતો જાય છે. ઉચ્ચ સંસ્કારો તથા પ્રદાનેના સર્વગેમાં હમને કદને આ ભવની રાજ્યાતમાં જે સંસ્કારો જે પડેલા હોય છે.

જયમલમાં પણ એ કે અત્યારે તે. આગ્યોચિત ક્રિયા હતી. રમત, રમત તે નેહાનમાં. એ પિતાનો. રમત અલગ તે અત્યારે કરતો હતો. આ પાતળો. નેહાનો અત્યારે કદે દેવા સર્વમાં જગતના ચોટમાં

હાનર થાય છે. એ બાવીના પડદામાં છુપાગેલી ગુપ્ત વાત અત્પરશક્તિ-
વાળા મનુષ્યના સમજવામાં તો નજ આવી શકે !

બહુવા ગણુવામાં જયમથ દોંશીવાર દોવાથી નિરાશમાં મહેતા-
જીએ પણ જયમથને વડો નિરાશાળો કરેલો, ત્યારે ત્યારે મહેતાજી
બદાર જાય ત્યારે જયમથને સોંપતા જાય, અથવા તો મહેતાજી નિરા-
શમાં હોય તો પણ બીજા છોકરાઓનું. સેશન સેશન મહેતાજી જયમથને
હરમાવના. જેથી જયમથ એ છોકરાઓને બજાવતો, —સારી રીતે શીખ-
વતો, તે પોતાનું સેશન પણ કરતો. બીજાને બજાવવાથી એને એ સામ-
થતા, એક તો એનો પાક પાકો થતો બીજા દાયદા એ કે બજાવવાની—
બીજાને સમજાવવાના અપૂર્વ શક્તિ એનામાં જાગત થતી હતી.

દિવસે દિવસે જયમથ હંમરમાં માતાપિતાના મનોરથો સાથે
વધતો ગયો. એ પુત્રના દોંશીવારી, સ્વાભાવિક શુદ્ધ જોષ માતાપિતાનાં
દૈયાં પણ કરતાં, બીજાં સગાંસંજાંથી પણ જયમથને જોષ રાજી થતાં.
સમયને જતાં દાંષ વાર લાગે છે આજકાલ કરતાં જયમથને ફવે બાર
વર્ષ વધી ગયાં. બાર વર્ષના જયમથને જોષ માતાના મનમાં એક
નવીન અભિધાય જાગૂન થયો.

(૩)

માથુસની હમ્મજ શી હોય છે ત્યારે દૈવનું કાર્ય શુદ્ધ હોય છે.
જગનમાં મનુષ્યોના બધા દિવસો સુખમાં જતા નથી. પરિવર્તન એતો
જગનનો સ્વાભાવિક ગુણ છે. આપણે જોઈએ છીએ કે મનુષ્યની આજે
જે ગિધનિ હોય છે તે કાલે નથી રહેતી. ભૂતકાળમાં હોય છે એવી વર્તમાન-
કાળમાં નથી હોતી. કેમકે મનુષ્યનું પૂર્વદૂન કર્મ તથાપ્રકારના સંસ્નેષો
પામીને કાલ પ્રાપ્ત થતાં તે હિલ્લમાં આવે છે. એ ક્રમેને લઈને સ્થિતિમાં
પરિવર્તન થાય છે. એટલુંજ નહીં પણ ધાર્યા પ્રમાણે ન થતાં જેનું
કર્મદગ્ધ નિર્મિત હોય તેવુંજ કાલે કરીને પ્રાપ્ત થાય છે.

આર વર્ષ પીત્યા :પછી માતાપિતાને વિચાર થયો કે જ્યમ સત્તે માટે કાંઈ સારી-નમણી કન્યા શોધીયે તો હીક ? જેથી અર્થી ચિંતા પણ નહીં થાય. છંદગીની કોને ખબર છે. કાલે નવાજીની થાય તો વિવાહ ક્યાં હોય તો છોકરો પરણે તો ખરો ? જેથી વિવાહ કરવામાં અનેક પ્રકારનો લાભ માતાને સમજાયો.

જ્યમસ માટે એકબાજુ એના વિવાહ માટે વાનો થતી હતી ત્યારે બીજી તરફ વિધિનું કાર્ય જુદુંજ હતું. વિધિએ એને માટે કર્મફલ જુદુંજ નૈયાર કરીને રાખ્યું હતું. પણ એ સમય આવે એટલીજ વાર હતી, હજી ભવસ્થિતિ પાડવાની થોડા દિવસની વાર હતી. કારણકે હવે અનેક પ્રકારનાં શુભાશુભ કર્મો સંસ્કાર રૂપે પડેલાં હોય છે. પાંચ કારણોને પામીને સ્થિતિ પાડી જતાં ઝટ ઉદય આવે છે. જ્યમસને પણ આરે કારણો મળીને કર્મફળ પરિપક્વ સ્થિતિમાં નૈયાર ફળરૂપે પડેલું હતું હવે માત્ર કાળનીજ વાર હતી. એ કાળ પણ આવી પહોંચ્યો.

વિક્રમની પીસમી સદીની રાજ્યાત હતી. સંવત ૧૬૦૮ નું વર્ષ પસાર થતુ હતુ. એ વર્ષ માં એક અસાધારણ યનાય જ્યમસના સંબંધમાં એવો બન્યો કે જેથી માતાપિતાને પારાવાર દુઃખ થયું. એમની ધારેલી વાશા નિષ્ફળ થઈ ગઈ. એ યતાવે એમના કિવન એટલી તો અસર કરી કે જેથી માતાપિતા હનાય થઈ ગયા. પુત્રના દુઃખથી એમની હવનસના પામુ કરમાવા લાગી. રક્ષાવસ્થાનો થા તો લાગી ચૂક્યો હતો તેમાં આ અસાધ્ય વ્યાધાને વધારો કરી એમને હવના બનાં મુઝેલાં જેવાં કરી મુક્યાં.

એક દિવસ જ્યમસની આંખો દુઃખવા આવી. કાંઈ કોઈ માણ વાપરીયામાં આ દુઃખની શરૂઆત થયેલી હોવાથી જ્યમસની આંખો દુઃખની મટે નહીં માતાપિતાએ અનેક દવાઓ કરી. બુદ્ધ બુદ્ધ વેદોનાં મોક્ષક દવાં. જે વાત એમને નાજીઆત નહીં તો લાગતી હતી. ન દિવસ

જતાં બધું ગંભિર સ્વરૂપ પકડ્યા છાગી. જતાં દવા તો ચાલુ જ હતી.
 'મનુષ્ય પ્રપલ્લ ને ધમ્મરૂ કૃપા-૨૧૧ કૃપા' એ જાને જોગ સાથે
 મળે તોજ કાંઈ સિદ્ધિ થાય. ને ચિત્તાવનો પ્રપલ્લ કાંઈ ફગદાવક
 થાય નહીં. અધાગ પ્રપલ્લ જતાં આંખનો વ્યાધિ તો લંગાગે જ ગયો.
 સાંખા સમયના દુઃખના સદવામયી જયમલ પશુ કંટાળી ગયો હતો. શું
 કરે ! ઉપાય નહોતો, દુઃખ કાંઈ કાંઈને ગમતું નથી પણ એ અણગમતા
 પશુજાને આક્રમણીને કારોતોપશુ એ જતો નથી. જ્યાં સુધી એની સ્થિતિ
 પૂરી થઈ નથી ત્યાં સગી હતરો મનુષ્યપ્રપલ્લ જતાં એ અણગમતા
 મેમાનતું જોર કદાપિ હલે નહિ. આ હમેશની આક્રમણી જયમલ દુઃખી
 દુઃખી થઈ ગયો.

પિતાએ પોતાની શક્તિ અનુસાર અને એટલા ઉપચારો કર્યા. જ્યાં
 જ્યાં કુશલ વૈદ્યોની એને ભાગ મળતી ત્યાં પહોંચી જઈ જયમલની દવા
 માટે પ્રયાસ કરતા; પણ એવા મુશ્કેલીઓ પણ કર્મમાં મેળ જરૂરીતે મારી
 શકે ? એમની દવાથી ઘોડીપણી તાત્કાલિક અસર થાય પણ કર્મોત્તું જોર
 વધારે હતું. ભવિત્યજ્ઞતા જયમલને જુદેજ રસ્તે દોરી જતા માગતી હતી.
 જેથી અનેક વૈદ્યોની દવા કરવાથી પણ જયમલને કાંઈરીતે શાંતિ થઈ
 નહીં, ગરીબ બિચારો જયમલ ! અત્યારે નેની સર્વે દવા ખાવા લાગ્યા.
 મનુષ્યો પોતાનાથી બની શકે એટલું કરે, પણ અધિક શું કરી શકે ?
 કાંઈના દુઃખમાંથી કાંઈ ભાગ પડતી શકે નહીં અથવા તો દુઃખ પણ દૂર
 કરી શકે નહીં.

માતા પિતાએ આવા સાંખા મુશ્કેલી પડત દવા કરાવતાં પણ પુત્ર-
 ની આંખને આરામ ન થયો ત્યારે એ દનાશ થઈ ગયાં, એમને લાગ્યું કે
 “ નાકી પુત્રની આંખો જતી રહેશે, એની બાલ્યાવસ્થા છે, અત્યારથી
 એ આંખો ખોલે ખેલશે તો જીવન એટલું-નિરાધાર થી રીતે
 જશે ! શું દરીએ તો પુત્રની આંખો સારી થાય ? કોની પાસે જઈએ ?

થવા છે. અરે હૃદ્દ જેવા સમય સ્વમીધીશા પણ વિધિવશી સાચા.
ખના પોતાની સમૃદ્ધિ, હૃદ્દાળીઓ અને હૃદ્દાળીથી ખટ થાય છે નો પડી
જ્યમસ જેવા પ્રાણીનું શું મર્યું ?

૧૯૧૨ માં વર્ષનો એ ભયંકર દિવસ પણ આવી પડ્યો. કે જે
જ્યમસની તથા એના સંબંધી જનોના થોડી ધણી રહીમહી આશા પણ નષ્ટ
થઈ મઈ, જ્યમસની આંખોનું તેજ નષ્ટ થયું એ ભયંકર દિવસે એને
તદન અંધત્વ પ્રાપ્ત થયું. ચાર ચાર વર્ષના લાંબા ગાંઠાથી દુઃખ સહન
કરતાં પણ આખરે ધિરજનું આ પરિણામ આવ્યું.

એ અમૂલ્ય દુઃખનો આઘાત સખત હતો; દુઃખથી મુંઝાયેલાં માના
પિના મુક્તકંઠે પુત્રના દુઃખે દુઃખીયદને રડવા લાગ્યાં—રડી રડીને ખીમને
રડાવવા લાગ્યાં. અંતરની મુંઝવણ એ રીતે હલવામાં લાગ્યાં, પણ જ્યમસને
તો એ દુઃખ હંમેશનું થયું.

સોગવર્ધની ઉંમરના જ્યમસનું ગાંભિર્ય, ધૈર્ય અદ્ભૂત હતું. એના
વિવેક મનુષ્યો ખુલામાં થવાથી એના હૃદયમાં અચાનકથી અંધકારનો નાસ
થવાથી જ્ઞાનરૂપી દીપકજ્યોત પ્રકાશ પામી. સામાન્યરીતે જગતમાં એવો
નિયમ છે કે જગતમાં માણસને અણુધાર્યું દુઃખ આવે છે ત્યારે જગત-
માત્રની વસ્તુઓ ઉપરથી એનું મન વિરક્ત થઈ જાય છે. હૃદયમાં વૈરા-
ગ્યની કાવના ઝનેજ થાય છે એવીરીતે જ્યમસને પણ થયું.

“ હા, હવે ફનીયાને માટે હું નાજાયક થયો. મનુષ્યને કહેવું
શુભાશુભકર્મ તો અવશ્ય બોગવવું પડે છે. જન્માંતરમાં કહેવું
કર્મ પણ જવરિધિની પરિપાક થતાં તરત જ હિંદવ આવે છે,
હારણ કે સંસારીજીવો તો સંસારમાં ધણેખરે બાગે પાપકાર્યમાં જ
આમડત દોષ છે. અરે ! જગતનો ન્યાય તો જુઓ. જીવો ચાહે છે સુખ !

એમને દુઃખ ગમતું નથી, સુખને છોડવું નથી એ સુખના જ્ઞાનથી છતાં કરી રહ્યા છે શું ? અનીતિ, દુરાચાર વગેરે અધર્મનાં કાર્યો કરી રહ્યા છે. એનું ફલતો દુઃખ જ હોય, જ્યારે દુઃખ જીવને અપ્રિય છે-એ ગમતું નથી તો પછી દુઃખનાં કારણ અનીતિ, દુરાચાર, પાપકર્મો પણ પ્રાણીએ તજવાં નોંધએ, જ્યાં પાપ છે ત્યાં પરીણામે દુઃખજ છે તો સુજનનોએ એ પાપનાં કારણ તજવાં નોંધએ.

જ્યારે મેં પૂર્વે પાપ કર્યા હશે ત્યારેજ આ લવમાં એનું પ્રત્યક્ષ ફલ થયું. જો પુણ્ય કરેલું હોત તો એનું ફલ મળત, પણ પુણ્ય તો શીલીકમાં ન હોય ને પછી સુખની ઇચ્છાઓ કરવી એ ક્યાંથી મળે ? માટે મારે પણ મારા આત્માના હિતની ખાતર સુખને માટે કાંઈક ધર્મારાધન કરવું નોંધએ હવે સંસાર તો મારો જેર સમાન થયો. આ જગતમાં હું તો જીવતાંજ મુએલો છું આ લવમાં પાપનું પ્રત્યક્ષ ફલ જોવા છતાં એવો ક્યો પુરૂષ હોય કે ધર્મ આરાધન કરવામાં તત્પર ન થાય ? ત્યારે હું શું કરું ?

અરે ! આંધળો માણસ ધર્મ પણ કેવી રીતે કરી શકે ? સંસારમાં અધત્વ એ તો મોટામાં મોટું દુઃખ કહેવાય. આ લવમાં અધત્વ પ્રાપ્ત થવાથી પરલવને માટે એ સુદૃઢ પણ કદ રીતે કરી શકે ? હા ? હું તો બંને રીતે વિચાર કરતાં આજે ઉભય બ્રજ થયો.

છતાં મારે નિરાશ ન થવું નોંધએ. પ્રાણીને આશા એ દુઃખમાં આશ્વાસનરૂપ છે નિરાશામાં પણ આશાથી અંધાધ લવિષ્યમાં સુખની આશાના વિચારે એ જીવે છે. જો આશાના પાશથી જીવ અંધાયેલ ન હોય તો દુઃખમાં એ મૃત્યુજ પ્રાપ્ત કરે; છતાં એમ નથી. નિરાશામાં પણ આશાનું અવલંબન લઈને જીવનારા મનુષ્યો લાગ્ય યોગે ક્વચિત્ જાન્યા

પણ છે, માટે અંધારે પડી ચૂકેલા પ્રજાએ શું નથી થયું ? અસાધ્ય રોગો પણ વિવશતા આપ્યે નથી થતા શું ?

તો કે મારે નેત્ર દેશ પણ અસાધ્ય તો છે જ ! અંધ ધર્મજ્ઞા માણસોને કદી પાછી જોઈજી આંખો આવે છે. મુજોક્તા મહાં કાંઈ પાછાં જીવનાં નથી છતાં પણ મારે કાંઈક અવસંગન તો લેવુંજ જોઈએ કે જોઈ જો બદાને જગતમાં હું જીવી શકું. ત્યારે મારે શું કરવું ? શેવું અવસંગન લેવું ? હાથ ? આવા ચિકિત્સ પ્રસંગમાં હું ચતાદ પણ કોની સહ ? કોને પૂછું પ્રભુ ? પ્રભુ ? કાંઈ સદ્ભુદિ આપ ?

માના પિતાને પૂછી જોડ ? જો પણ શું કરે ? મારા દુખે જ મરવા પડ્યા છે, જિમની મતિ પણ મુંઝાઈ ગઈ છે, ત્યાં જો મને શું સલાહ આપે ? મારા ભવિષ્ય માટે તો મારે પોતાનેજ હવે હાડી લેવું જોઈએ. પાપના રૂક્ષ તો પ્રત્યક્ષ પ્રગટ થએલાં જોવાં. હવે ધર્મનુંજ અવસંધન સહજ નો આ ભવમાં તો નહીં પણ આગામી ભવમાં તો મારું ક્રિય ધર્મ માટે જગ્યા ત્યાંથી સ્થવાર ગણીને ધર્મ સાધનમાં મારે તત્પર થવું.

દીક્ષા સહ ત્યારે ? સંજ્ઞા જો જગતમાં ક્રૈષ્ણમાં ક્રૈષ્ણ કીમતિ વસ્તુ છે. એનું આરાધન કરીને આત્મા મુક્તિ રમણીને વરી અગર અમર બની જાય છે. માટે સંજ્ઞા લક્ષ્મી એક સર્વોત્તમ સાધન મણાય. રત્નચવી-જ્ઞાન દર્શન ને આદિત્રય આરાધન પ્રાણીને દુખે કરીનેજ મક્કી શકે છે. પૂર્વના શુભ સંસ્કારોથી પુણ્યયોગે જ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે તો મારે પણ જો રત્નચવીનું આરાધનજ છાદ છે.

હાય, પણ અંધ માણસ સંજ્ઞાને માટે તો નકામો છે. આંધળાને દીક્ષા આપવાની તો મનાઈ છે. આંખે જો દેખી શકતો ન હોવાથી

આ ત્રણ વર્ષમાં ભોગવ્યું. ને આપ્તીનું શાંતિનાથની ભક્તિ દરતાં એના ઉપર આત્માના અધ્યવસાયે ક્ષય કરી નાખ્યું.

પૂર્વે અજયરાગના ૧૦૮ રોગો શ્રી પાર્શ્વનાથના દર્શન માત્રથી એમના સ્નાત્ર જલમાત્રથી નાશ નથી પામ્યા શું? અથવા તો અલયસુરિનો કોઠા જેવો લયંકર વ્યાધિ પણ સ્થંભન પાર્શ્વનાથના પ્રભાવથી નાશ નથી થયો શું? અરે જગતપ્રસિદ્ધ શ્રી કૃષ્ણ વાસુદેવના સૈન્યમાં જરાસંધે મુકેલી જરાસંધિ શ્રી પાર્શ્વનાથના સ્નાત્રજળના પ્રભાવથી નાશ નથી થઈ શું?

તીર્થંકરની ભક્તિ-દર્શન આ લોકમાં તો હિતકારી થાય છે પરંતુ એ સમયે ભગવંતની ભક્તિના પ્રભાવથી એ પોતાનું પદ પણ ભક્ત-જનોને આપે. એ કોણ નથી જાણતું. શ્રી નેમિનાથની ભક્તિ કરવાથી કૃષ્ણવાસુદેવ ભાવી તીર્થંકર થશે મહાવીર સ્વામીએ નવજણને પોતાનાં પદ આપ્યાં. અર્થાત્ એમની ભક્તિ કરવાથી નવજણ આગામીકાલમાં તીર્થંકર થશે. જે સમર્થ પુરૂષો પોતાના પદ સહિત મુક્તિ રમણી આપવાને શક્તિવાન છે એમને આ લોકનું હિત કરવું એ દુર્લભ ન હોય.

એ સંજેશ્વર પાર્શ્વનાથની ભક્તિ કરવાથી દુર્જનશત્રુ રાજ કોઠ રહિત થયો. પ્રાચીન કાલમાં જ્યારે આ પ્રમાણે એમની ભક્તિ ફળદાયક થઈ છે તો આગળના સમયમાં એ ભક્તિ કેમ ન ફલે! આ લોકનું તુચ્છ મુખ પણ એ ભગવંતના પ્રભાવથી ન મળે તો જગતનો વિશ્વાસ ઉડી જાય. માટે આ લોકમાં પણ ભગવંત ધર્મિષ્ઠના દેનારા છે એ સંભવ છે.

આપણો ચરિત્ર નાયક જયમલ શાંતિનાથનો અનન્ય ભક્ત હતો. વળી આંખો સારી થાય તો સંજમ લેવાનો પણ એને મનોરથ હતો. આના ઉચ્ચ ચારિત્રવાળા ચરિત્ર નાયકનું ઈષ્ટ સત્વરસિદ્ધ થાય એ નિઃસંદેહ છે.

પૂર્વે અનાથી મુનિ રાજકુમાર હતા, કુમાર અવસ્થામાં પૂર્વકૃત કર્મના

ઉદયથી એમને શરીરે અસહ્ય વ્યાધિ થયો. અનેક ઔષધો કરવા છતાં એ વ્યાધિ જ્યારે અસાધ્ય જણાયો ત્યારે સર્વે વૈદ્યોએ પણ ચિકિત્સા કરે-વાનું છોડી દીધું. હવે જીવવામાં મંદ ઉત્સાહવાળા અનાધીકુમારના દિલમાં સ્વાભાવિક રીતે વેરાન્ય ઉત્પન્ન થયો હતો. જે કે એમણે પણ જીવવાની આશા તો છોડી હતી. માતાપિતાદિ સર્વે જણે એમના જીવનની આશા મુકી દીધી હતી એવી સ્થિતિમાં અનાધીકુમારે સંકટપદ્યો કે “ જે આ રોગમાંથી દુઃ નિરોગી થઈશ તો નિશ્ચય ચારિત્ર્ય ગ્રહણ કરીશ ” એ સંકટપદ્ય કરી એમણે મનથી પ્રતિજ્ઞા કરી. ભવિત્યત્તા યોગે તરતજ વ્યાધિ ઉપર કાણુ આન્યો ને એ વ્યાધિઓ ક્ષીણ થતાં કાયા નિરોગી થઈ ગઈ. પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે અનાધીકુમાર મુનિઓમાં ગ્રંથ અનાથી મુનિવર થયા.

આત્મામાં જે ધર્મભાવના છે એ તો નિઃસંદેહ ચિંતાગણિ અને કષ્ટપટ્ટથી પણ અધિક છે, જે કાર્ય જન્યતામાં ધોષપણુ કરવાને શક્તિવાન નથી.

જ્યમલ્લની પરિણામ ધારા દિવસે દિવસે શુદ્ધતમ થતી જતી હતી. શ્રીશાંતિનાથભગવાનમાં જ્યમલ્લની એકામતા અદ્ભુત હતી. એક તો સંસારમાંથી એની વામના ઉડી ગયેલી, ખટપટોથી એનું વિશુદ્ધ ચિત્ત ભગવાનમાંજ એકનાર થયેલું, એટલે એની ભાવભરેલી ભાવનામાં શી ખામી રોય ! જે મહાસુખ્ય પુરે એ સત્ત્વભાવે આવેલા જીવનું વૈર શાંત કરીને એમને પણ શાંતિ દરનાર થાય તો ખટ્ટી એમની પ્રતિદિવસ ભક્તિ દરનારને એ શાંતિ દરનાર થાય એમા શું અશ્વયં છે ?

ધીરજથી-સહનશીલતાથી દુઃખ સહન કરતાં જ્યમલ્લને જ્યારે ત્રણ વર્ષ વહી ગયાં અને સંવત ૧૯૧૫ નું વર્ષ આન્યું ત્યારે એ મુખારક વર્ષમાં એનું પાપ ક્ષય પામી ગયું. અને જ્વલિત આંખે પ્રાપ્ત ૨૪ રોય

એમ જયમલનું અંધપણું નષ્ટ થઇ ગયું. પ્રથમ કરતાં પણ વિશુદ્ધપણે જગતની વસ્તુઓ દેખવા લાગ્યો.

અચાનક અંધપણું દૂર થતાં જયમલને અતિ હર્ષ થયો. એ સંબંધી જનો માતાપિતા વગેરે બધાં ખુશી થયાં. આહ ! એ અપૂર્વ આનંદ ! એનું અમે શી રીતે વર્ણન કરી શકીએ ? એ આનંદની તો કલ્પનાજ ન થઈ શકે એવો અપૂર્વ હતો.

ધર્મના પ્રભાવથી પ્રત્યક્ષ ફલ જગતના ચોક્કસ આગળ રહ્યું થયું. જયમલ નમ્રતા હતા કે જયમલ શાંતિનાથ ભગવાનનો અનન્ય ભક્ત હતા, એ ભક્તિનુજ્જ્વળ આ ફળ હતું. ધર્મની કિંમત ઓછી આંકનાર ધર્મહીન-મગરને પુરોવાના હૃદયમાં પણ આથી ધર્મભાવના જાગ્રત થઈ તેમજ જેમણે ધર્મના ફળ સાક્ષાત્ જોયાં છે એવા આસપાસના જનસમાજમાં પણ મન પડેલી ધર્મભાવના સવિશેષપણે જાગૃત થઈ. લોકો ધર્મમાં તત્પર રહેવા લાગ્યા. જયમલને પ્રત્યક્ષ ફળ મળેલું જોઈ લોકો યથાશક્તિ જન પચ્ચન્નપાણું કરવા લાગ્યા.

હવે જયમલનું લાવીનિશાન તો હમેશને માટે ફરી ગયું હતું. જયમલનો નિશ્ચય અપૂર્વ હતો. હવે પોતાને દીક્ષા લેવી જોઈએ તે માટે પોતે તૈયારી કરવા લાગ્યા. પણ જયમલનો ધાર્મિક અભ્યાસ બરાબર નહીં હોવાથી એને વિચાર થયો “ હું પ્રથમ થોડોક અભ્યાસ કરી લઉં તો ઠીક ! કે જેથી મુનિપદમાં મને હરકત ન આવે. વળી અત્યારે શાસ્ત્રોત્તે અભ્યાસ કરી હું શાસ્ત્રના માગે ચડેલો હોઉં તો સાધુપણમાં આગળ વિશેષ અભ્યાસ કરવાની મને અનુકુળતા થાય. કારણકે જ્ઞાનવિના મુનિપણું શોભે નહીં. વળી જ્ઞાન મોક્ષનું પણ પગથીયું છે. કશું છે કે ‘ જ્ઞાન સિવાય મુક્તિ નથી.’ માટે જ્ઞાન તો મારે અવશ્ય પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ ” એમ વિચારી જયમલે શાસ્ત્રના અભ્યાસ-અધ્યયનની શરૂઆત કરી.

સંસારના દરેક મંજિગોમાંથી ચિતને જેવી ધર્મ એવું શાસ્ત્રના પાત્રમાંજ પોતાનું ચિત એકામ કર્યું.

અવ્યાસ કરનાં કરનાં ફટલાય મહિના વચમાં પસાર થયા. એને ધાર્મિકબોધ પરિણમ્યો એટલે એ બોધ તાજે રાખવાને તેમજ બીજાને સમજાવવાની શક્તિ ખિલવાને માટે જયમલે એકનવો રસ્તો શોધી કાઢ્યો. જયમલ આડોસી પાડોસી તેમજ ન્યાં દસઘાર માથુસો એકા હોય ત્યાં આગળ અનુકૂળ સંજોગ ઉભા ફરી ધર્મની વાતો શાસ્ત્રના વચનો ઉપર મંપૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખી કાઢતો. એની વાતોમાં લોકોને પણ રસ પડતો. જેમ અને તેમ પોતાની વાણી જયમલ મીઠી જનાવતો. એમાં માત્ર ધર્મનો જ રસ રહેતો, વૈરાગ્યની ભાવનાજ એમાં અખંડ રહેતી જેથી સાંભળનારને એ ધર્મભાવના ભરેલી વાણી અતિ પ્રિય લાગતી હતી. વૈરાગ્યથી ભરપૂર મનઝાપો, ભગવતનાં ભાવભક્તિ ભરેલાં એકએકથી અધિક એવાં સ્તવનો જયમલ લોકોની આગળ મધુર વાણીથી ગાતો જેથી તે લોકોમાં પ્રિય થઈ પડ્યેા. ન્યારેને ત્યારે ધર્મભાવનાની અને વૈરાગ્યની વાતો કરવાને ઉપદેશ આપવાને જયમલને આમંત્રણ થતાં. જયમલ એ આમંત્રણોને માન આપી સ્તવન, સંજ્ઞાવ અને ઉપદેશવડે એમને બોધ આપતો.

પોતાના પુત્રનો આવો વૈરાગ્ય ભાવ અને સંસારપરનો ઉદાસભાવ જોઈ માતાપિતાના મનમાં વળી જૂનો વિચાર રહ્યો. એક દિવસ જયમલને પાસે બેસાડી માતા પિતાએ એ વાતને છેડી.

“ દિકરા ! હવે અમે જુદા ધર્મ ગયાં છીએ—આ અવરથાએ પણ તને ફરી આંખો પ્રાપ્ત થયેલ જોઈ અમે ધણાં ખુશી થયાં છીએ. એ ખુશીમાં હવે તું થોડો વધારો કર.” માતાએ કહ્યું.

“ શો વધારો કરે ! માતા ! ” આતુર અને ધડકતે હૃદયે જયમલે પૂછ્યું.

એ માતા પિતાના હાથમાં આમે અમર હતું, દરેક દિન રહેતો રહેતો !
જ્યમશે વિચારું કે " એક નરક અંધારના આંધળા જમાએમાં જાતા
પિતા અને માટે હાથમાં કરી રહેતાં છે. વહેકે જુદું બચતો કરતાં
નથી-જ; પણ માતાપિતાને એથી દુઃખ થયે માટે કંઈક કોઈ
રહેતો કારણ " જ્યમશની વામના નો મરી રહી હતી અંધારની
કોઈપણ ચીજમાં એને આગમિ નહોતી. દેશઅના રાંધમાં રાંધણિય એ
આગલામાં આત્મા નો ઉચ્ચ આવનામાં જ રહેતો રહેતો. મર્યાદા તારા
મર્યાદા જેવો એવો કોણ મુખ્ય રોય કે પ્રમાદ કરી મર્યાદા જેવરમાર રહેતો
મર્યાદા ઉપર એને તો અચળ થતા હતી. માટે એણે કહ્યું કે " વધારી
પાલીનાં સંજ્ઞાની યાના કરવાને હતું. ત્યાં કુંજર ઉપર ચીંટા પાડાજો
જેટલાં કોઈ યુનિવર્સનાં જંગમ મેલે તો આશુષત ઉચ્ચરી લેવું કે જેમાં
અર્ધ સંસાર આવના નહીં થાં જાય. માતાપિતાનો એ હાથમાં પણ એમ
જ રહી જાય. હું આશુષત ઉચ્ચરીશ એટલે માતાપિતા પછી હરીને આપદ
કરશે નહીં માટે અહીંથી નોશી સંજ્ઞા જવું એજ રહેતો કીક છે. " એમ
ધારી એણે માતાપિતાને જણાવ્યું, " પિતાશુ ! આજ પહેલું વર્ષ મારી
આંખો સાથે થયેલી હોવાથી નેમજ શ્રી સંજ્ઞા ઉપરથી આદિશરણાદાને
જેટવાનો અભિલાષ જામત થયેથી એટલે આપણે યાના કરી આવીએ.
યાના કરીને આપ્યા પછી શું કરવું તે નહીં કરીશું પણ હમણા તો
યાના કરવા આવો."

" કીક ! જેવી તારી મરણ. અનુક્રમ મમથે આપણે યાના કરવા
જવશુ. " માતા પિતાએ પુત્રનું મન મનાવ્યું "

દેખના થયા પછી અભ્યાસ કરતાં અનુક્રમે જ્યમશને પાંચ વર્ષ
વહી ગયા ને સવત ૧૯૨૦ મું ૧૧ પશુ આવી પહોંચ્યું. એ વર્ષમાં
જ્યમશ માતાપિતા સાથે પાલીનાં આવ્યા.

અતુટ્ઠ સમયે કુંગર ઉપર ચઢીને દાદાજીને ભેટ્યા. ભક્તિભાવ-
પૂર્વક જ્યમલે સ્તુતિ કરી. અંતર આત્માને શુદ્ધ કરીને પુણ્યરૂપી ભાવું
એણે ઉપાર્જન કર્યું.

એક દિવસ ગુરમહારાજના સાથે દાદાની યાત્રા કરતાં જ્યમલજીનો
ભાવ વૃદ્ધિ પામ્યો. પરિણામના ધારા વિશુદ્ધ થતી ચાંલી. એ અંતરના
વિશુદ્ધતાથી એણે ગુરને એથું વ્રત ઉચરાવવા આદર પૂર્વક વિનંતિ કરી
કે “ભગવન ? આવો જોગ, આવો ભાવ અને આવું પરમપવિત્રસ્થાન,
દાદાના સાક્ષી આ ‘જધું’ દુર્ગભમાં દુર્ગભ હોવાથી મોટું પુણ્ય હોય તો જ
મલી રાંદ છે. આવા ઉત્તમ સ્થાનકમાં આવા સંધનો યોગ ક્યાંથી મળે ?
માટે ગુરમહારાજ ! આ સમયે મને એથું વ્રત ઉચરાવો ? મારા આત્માને
ભવસાગરથી તારો !”

એનું આવું કથન સાંભળી માતાપિતા તે આશ્ચર્ય પામ્યા.
મોહમુગ્ધ ધ્યેષાં એમણે જ્યમલજીને ઘણો સમજવડો પણ જ્યમલજીનો
નિશ્ચય અડગ હતો. એ નિશ્ચયને ડગાવવાની મનુષ્ય વ્યક્તિના તે
તાકદ નહોતી.

“મહાનુભાવ ! જે કાર્ય કરે તે વિચારપૂર્વક કરે. એનું
પરિણામ તપાસજે. એથા વ્રતનું સ્વરૂપ તો સમજે છે ને ?”
ગુરમહારાજે એના નિશ્ચયના ક્ષોડી કરવા માંડી “માતાપિતાની આજ્ઞા
તો તારે માનવી નેહરો.”

“ગુરમહારાજ ! મેં મનથી તે એથા વ્રતની પ્રતિજ્ઞા કરેલી છે.
વળી દીક્ષા ગ્રહણ કરવાની પણ મારી પ્રતિજ્ઞા છે. હું એક વાતમાં
દીક્ષા પણ લઉં છું પણ આગળનો સમય અમુકય તેમજથી મેંયું વ્રત
ઉચ્ચરું. હું માને અંધ મંસાર દુર કરવા અહીં છું. આપ તમે
ઉચ્ચરવો તો હું મારા મનથી ઉચ્ચરું.” જ્યમલજી કહ્યું.

બધાએ એતો અડમ નિમિષ જોઇ એ પવિત્ર આત્માના ઉચ્ચ અધ્યવસાયના અનુભવના કરી. ગુરુમહારાજે પણ જોયું કે આ આત્મા કાઇ અસાધારણ હતો. સંસારી આત્માઓ કરતાં આ ઉચ્ચ આત્માનું ખેવ જુદું જ હતું. ગુરુએ આવો અમુલ્ય અવસર ઉત્તમ ભાવે લાભ લેવાનો વિચાર કર્યો. જેથી દાદાની સમક્ષ સર્વ સંધના નજર આગળ જ્યમસને ચોથું ત્રત ઉચરાયું. આવા ઉત્તમ સ્થાનકમાં જ્યમસને આ અપૂર્વ લાભ મળેલો જોઇ સૌનો અંતરાત્મા અધિક પ્રસન્ન થયો.

તે પછી જ્યમસ અને તેનાં માતાપિતાદિ સંબંધીઓ યાત્રાઓ કરીને પોતાને વતન કુટુંબ દેશમાં ગયાં.

તે પછી બીજાં પાંચ વર્ષ વહી ગયાં, એ અરસામાં જ્યમસને શાસ્ત્ર અભ્યાસ પણ શરૂ થયો. એટલે સારા ગુરુની જોગવાઈએ એમણે દીક્ષા લેવા નહીં કર્યું. જેમ જને તેમ આ સાક્ષમાં દીક્ષા લેવી એવો એણે દૃઢ સંકલ્પ કર્યો. સંવત ૧૬૨૫ ની સાક્ષનું વર્ષ ચાક્ષનું હતું. આ વર્ષમાંજ દીક્ષા લેવાને એમનું મન અધિરૂં થઇ રહ્યું હતું. આ સમયે તપમચ્છ નામક મણિવિજ્ઞપચ્છદાદા વિદ્યાર કરતા હતા. એમને સાત શિષ્યો હતા. અમૃતવિજ્ઞપચ્છ, જુદેરાવચ્છ, પદ્મવિજ્ઞપચ્છ, શુભાશ્વિજ્ઞપચ્છ, શુભવિજ્ઞપચ્છ, સિદ્ધિવિજ્ઞપચ્છ અને દીરવિજ્ઞપચ્છ એ એમનાં નામ હતાં. મણિવિજ્ઞપચ્છદાદાના શિષ્યરત્ન પદ્મવિજ્ઞપચ્છ વિદ્યાર કરતાં કચ્છ-વાગડના આદીસર ગામમાં સં. ૧૬૨૫ માં બાપ્યા.

મહાવીર સ્વામીની પાટપરંપરાએ ૫૮ મી પાટે જગદ્ગુરુ શ્રી દિર-વિજ્ઞપચ્છિ થયા. તેમની પાટે જગદ્ગુરુ વિજ્ઞપચ્છેનચ્છરિ થયા, એમને બાદશાહ અકબરે કાલીસરસ્વતીનું ગિરદ આપ્યું હતું. અંતઃને પછી વિજ્ઞપચ્છિ થયા ૬૧ મી પાટે વિજ્ઞપચ્છિ થયા. એમણે સંવત ૧૫૦૬ માં સ્વનમન કરવાથી તેમની પછી ૬૨ મી પાટે વિજ્ઞપચ્છ.

સુરિ આવા, એમને વિજયદેવસુરિએ સુરિપદ આપેલું. શાસનમાં એ
'ગૌતમાવતાર' તરીકે પ્રસિદ્ધ હતા.

વિજયસિંહસુરિને સત્યવિજય પંન્યાસ શિષ્ય હતા. એમને વિજ-
યપ્રભસુરિએ સંવત ૧૭૨૬ માં પંન્યાસ પદ આપેલું. એમણે શ્રી-
મદ્ યશોવિજયજી અને વિનયવિજયજીની સહાયથી વિજયપ્રભસુરિના
ગચ્છનાયકપણામાં ક્રિયા ઉદ્ધાર કરેલો, જેથી શિથિલાચારીઓ ત્યારથી
જુદા પડ્યા ને પોતે પીત-પીળાં વસ્ત્ર ધારણ કર્યાં.

એ સત્યવિજય પંન્યાસને કપુરવિજય શિષ્ય સંવત ૧૭૨૦ થી
સંવત ૧૭૭૫ સુધી વિદ્યમાન હતા. તેમના શિષ્ય વૃદ્ધિવિજયજી તેમના
હામાવિજયજી સંવત ૧૭૪૪ થી સંવત ૧૭૮૨ સુધી વિદ્યમાન હતા.
તેમના શિષ્ય હનવિજયજી થયા. એ હનવિજયજી સંવત ૧૭૭૦ થી
૧૭૬૬ સુધી દેવાન હતા. તેમના શિષ્ય ઉત્તમવિજયજી થયા, તે ૧૭૬૬
થી ૧૮૨૭ સુધી વિદ્યાર કરતા હતા. તેમના શિષ્ય પદ્મવિજયજી સંવત
૧૮૦૫ થી ૧૮૧૨ સુધી હતા. એ પદ્મવિજયજીએ રતવનો, સગજાપો,
પુગ્ગઝો રાસ વગેરે ધાતુ અનાવેલું છે. એમના મુખ્યમાં પદ્મધર ૬૬ મી
પાટો વિજયધર્મસુરિ હતા. એમણે સંવત ૧૮૧૦ માં પદ્મવિજયજીને
પંડિતપદ આપેલું.

એ પદ્મવિજયજી પંડિતના શિષ્ય કપુરવિજયજી થયા. એમણે પગ
પુગ્ગઝો વગેરે અનાવેલી આજે જોવાય છે. સંવત ૧૮૮૬ માં એમણે
પંચકલાસુરનો જીત અનાવેલી છે. એમના શિષ્ય શ્રીનિવિજયજી થયા,
એમના શિષ્ય, કસ્તુરવિજયજી થયા, એમના પત્નિ મણીવિજયજી હતાએ
દીક્ષા સંવત ૧૮૭૭માં લીધેલી. સંવત ૧૮૫૨ માં એમના જન્મ થયેલો,
૨૫ રો એમણે દીક્ષા ગ્રહણ કરી. સંવત ૧૮૨૨ ના વર્ષે કુટુંબના
રોગ સમાપ્ત થયો. તેમના ઉપાચારે પંન્યાસ સૌભાગ્યવિજયજીએ પંન્યાસ

પદ આપ્યું. સંવત ૧૬૨૩ માં હાજીપટેલની પોળ સામે પુરતકાલ્ય
સ્થાપ્યું. સંવત ૧૬૩૫ માં આગેા મુદી ૮ ના રોજે એ મદાગ્રાજે-મણી-
વિજયજી દાદાગુરુએ સ્વર્ગગમન કર્યું.

મણીવિજયજી દાદાગુરુને એકંદરે સાત સિંચો હતા. જેમાં અમૃ-
તવિજયજી દીકરા પચાસે મોટા હતા. તે સિવાય જુદેરાવજી-શક્તિવિજયજી,
પણ એમના સિંચા હતા. સંવત ૧૬૧૨ માં જુદેરાવજીએ દીકરા લીધેલી ને
અમૃતવિજયજીએ સંવત ૧૮૬૮ માં દીકરા લીધેલી. આપણા ચરિત્ર
નાયક જયમલના ગુરુવર પદ્મવિજયજી પણ આ મણીવિજયજી દાદાના
સિંચા હતા. તેમણે ૧૭ વર્ષની વયમાં શક્તિવિજયજી યતિ પાસે
પતિપાકું સ્વીકાર્યું. તેમની ૪૫ વર્ષના ઉંમરે સ્વર્ગીયવું સ્વીકારીને
મુનીધર્મ પાળના થયા. શં. ૧૬૨૪ માં તેમની ૫૮ વર્ષની ઉંમરે
પં. મદારાજ શ્રી મણીવિજયજી દાદા પાસે વડી દિકરા લીધી. તેઓ
જ્યોતિષ આદિ શાસ્ત્રના સાચા જાણુદાર હતા. તેમને પહેલા સિંચા
રત્નવિજયજી થયા જેમને રેલાના ડિપાથવના પં. મદારાજ શ્રી
શાઆગ્રવિજયજીએ પોતાના પાટે સ્થાપન કરવા મામણી કરનાં મરણ
સ્વભાવી-ઉદાર જાવનાવાળા પદ્મવિજયજી મદારાજ પોતાના ગ્રંથરત્ન
રત્નવિજયજી મદારાજને શ્રી શાઆગ્રવિજયજી મદારાજને નેપા. આરી
દીને પોતાના સિંચાને આપવાની ઉદારતા આ નમવમાં કેજી કરી શકે ?

મુનિવર પદ્મવિજયજી વિદાર કરના છતાં આરીતર ગ્રામમાં આજ્ઞા
એ મુનિવરનું આગમન માંગણીને આપણા મુજાનુરાગી જયમલ એમને
પાડવા આગેા એમના સમાયમમાં આવના પોતાને પોતા આ મુનિપૂજ-
વનં.ધારીને એમની પાસે દીકરા લેવાની જ્ઞેની મનેદાવાના જાહેર થત.
પોતાનો અભ્યાસ પશુ દીકરા પચેસ દોવાપી નમર મુનિવર મ.મ કરી પડી
સરગ રીતે તબે અજાણ થઈ રહી તેમ દોઢાકો દીકરા મોટે એ જાગરનું
જયમલને નિમ ૨-૩૪ થઈ પાન ૨૨૭ની વેલ પ્રાપ્ત થતા હતાં નિહ

ચોપડીએ દીકરાની કિચા કરીને વામનરૂપ નાખ્યો-દીકરા આપી. આજની જયમલ દવે જયમલ નંદી પણ જગનને વંદનીય જિતવિજયજી થયા. આજનંત પુરુષના જ્યાં જ્યાં પગલાં થાય છે ત્યાં ત્યાં આનંદ આનંદ થાય છે.

જે રાવણના જસ નીચે એમને દીકરા આપવામાં આવી હતી તે રાવણ જસ મુકુ દત્તું છતાં નવપાસવિત થયું; તેમજ તેમના દીકરાના મદિમાથી ત્યાંના કુવાનું પાણી ખાઈ દત્તું તે એકદમ મીઠું થઈ ગયું. પુણ્યશાળીના પનોતાં પગલાં જગતમાં શું નથી કરી શકતાં ?

એક વખતનો જયમલ દવે જગતપુણ્ય છતવિજયજી થયા. દુનીયામાં સત્સંગિન શું નથી કરતી? સોનું અને તેમાં મુગંધ મળે તો શું ખામી રહે? જયમલ વૈરાગી હતો, વિદ્વાન ગુણસંપન્ન હતો. પણ એકજ વસ્તુની માત્ર ખામી હતી, એ ખામી દૂર થતાં જયમલ પોતે છતવિજયજીમાં પરિવર્તિત થઈ જતાં રિશ્તેને વંદન કરવા ચોખ્ખ થયા. આજમુઘી એ બંધનમાં-માયાના પાશમાં હતો. દવેથી બંધન મુક્ત થતાં આજથી એમની નવી છંદગીની સફાઈ થઈ. પશુપાશથી હૃદયમાં રહેલી શુભભાવના હવે સફળ થઈ. માથા ઉપર રહેલો બોજો આજથી ઊતરી ગયો. આમ મુગ જયમલ તે દવેના છતવિજયજી ગુરૂ પાસે અભ્યાસ કરી શાસ્ત્રના યાતા થયા.

દુનીયામાં વૈરાગ્ય ત્રણ પ્રકારના હોય છે. મોહગર્ભિત, દુઃખગર્ભિત અને જ્ઞાનગર્ભિત, દીકરા લેનાર વ્યક્તિમાં એ ત્રણ વૈરાગ્યમાંથી એક પ્રકારનો વૈરાગ્ય નો અવશ્ય હોય છે. રોડને વશ થઈને-પોતાનો સંબંધી કોઈ દીકરા લેના હોય તેની સાથે લેવી, અથવા તો ગુરૂ ઉપરના રોડની ખાતર લેવા કે પોતાનાં માનાપિના કે સ્વાઆદિ દીકરા લેતાં હોય તેમના રોડથી એમની સાથે દીકરા લેવી. વગેરે મોદના કારણની મુખ્યતાએ દીકરા લેવી ને મોહગર્ભિત વૈરાગ્ય કહેવાય. તેવી જ રીતે દુઃખગર્ભિત વૈરાગ્ય-સંસારના

હવે ત્યાં સ્થળે જતાં આકાશમાંથી ધના મળે છે. આપણા છત્તનિજ્જયછ
આપણે હવે મને આવી અંતર આન્માનું અવલોકન કરનારા, તપમાં
જ રહેત અને પરહિયારમાં પ્રીતિયાયા પીતરાગનીજ મુર્તિ લેતા. આપ
અટપટ આડંબર કે માન મન્દાગના બાળ્યા ન લેતા. એનો પીતરાગભાવ
પ્રાપ્ત કરીને એક મુક્તિ રમણનેજ વરવાના અને અભિલાષી લેતા.
આવી જગતની ભવિષ્ય રક્ષણીયાથી કિયવધુના મહત્ત્વાકાંક્ષા છત્તનિજ્જય-
છના મનોરથોનું અમે વિશેષ મું વર્ણન કરીએ !

દીક્ષા લીધે. પદ્મ પાત્ર ન રાજનિજ્જય સાથે વિદ્યાર કરીને
લીમાસર નામે વચન ન આપે. જગતના રક્ષણ સાધકોના મુખકાંડ
માનસિગતે વૃદ્ધિમાગેને દીક્ષા આપી. એમનું રામવિજયછ નામ
રાખ્યું. લાંબી વિદ્યાર કરેત. મુદ્ધવ રક્ષણને વધાર્યો. એવન રક્ષણે નું
આતુમોને પદ્મને થયું. એમને પદ્મ નામે જગતને પ્રતિભાષ કર્યો.
તપ, જપ, વગેરેથી શાસનની ઉચ્ચતિ કરી થમતો મહિમા રક્ષણે. વિદ્યાન
જ્યાં જાય ત્યાં પુરુષિત્ત દોષ નેમોય એકતો વિદ્યાન દોષ, કલિત દોષ
એ તો મોત્યાને. મુગધ મલી દોષનાય. પિતાનું પદ્મ કલ્યાણ આપ એકેક
છવેતે પ્રતિભાષતા એમતો અત્યંત પદ્મ મુદ્ધ આપ. કેમકે નેમોતો
વધનમાં જગતનેજા છવેતે નેમોતોયો. એવ નામ નામ નામ. એવ
રાગતને મેળ નામ ઉપન નામ નામ. મુદ્ધવના કિલેવના એમના
આરિગતે અકલિત અત્યંત દોષ નેમોતોયોના આપ તાતો નામ. એવને
આપ ઉપમ જગતિલેવના. અત્યંત જગતે કો અત્યંત જગતિલેવના
એમનાં માત નેમોતોયના અત્યંત વિચિત્ર દોષ.

એમનાં ઉપન નામ મુદ્ધવ છત્તનિજ્જયછ મુદ્ધવે વિદ્યાર કરેત
એવ જાણ છવેતે પ્રતિભાષતા એવ અત્યંત નામ નામ નામ. એવને
એવનેજા અત્યંત નામ નામ નામ. એવ નામ નામ નામ.

અન્ય શાંતિપાસદમાં વિશ્વકર્મા જ્ઞાનનગર આપ્યા અર્થે ૬ રૂપિયા, ગુરુજી.
 યોનાં દર્શન કર્યો ગુરુજીએ સાદા અને સરસ રીતે કહ્યું. સ્વર્ગમાં
 બધા છુનાપેથી જુદાપે. એકબીજા પગાફ નો ગળું નો એકબીજા, જિંદગી
 પાનિદાસ મંજીભાઈ.

જ્ઞાનનગરને નવાનગર પણ કહે છે. જ્ઞાનના રાવના કાસાન જ્ઞાન
 રાવથી જ્ઞાનમાંથી આવીને દામ્યર છુની મેળાએ મેકના દામ્યનામમાં દર્શન
 થા દિનારે જ્ઞાનનગર પગાળી ન્યાં ગાજીવાની રથાથી જ્ઞાનનગરને મુખક
 છુનીને કળગે રથો. જ્ઞાનના જીવનમાં 'જ્ઞાન' ને કહેવામાં મેળાવાના
 દોવાથી આ નગરનું નામ પણ જ્ઞાનનગર પાડ્યું. અહીંના મુખ્ય ક્ષાત્ર
 દેરાસર તેમાં એક દેરાસર રાવમિંદ સાદનું કહેવું. એના મળનાવડછ
 બાલાપાર્શ્વનાથ છે, હો હો આ દેરાસર મંવન ૧૬૪૨ માં કમળા
 મહિયું તે મંવન ૧૬૭૮ માં પણ થયું હતું. તે મિયાવ મંજીનાથજી,
 દુષ્ટાપાર્શ્વનાથ મુદ્દાજી પાર્શ્વનાથ આદિ પ્રતિમાઓ સમનારિક અને
 અજૂન છે. રત્નનાં પ્રતિમા એક કુટના પ્રમાણવામાં દર્શન કરવા
 સાધક છે.

બીજું વર્ધમાનસાદનું દેરાસર એમાં શાંતિનાથજી મસનાયક છે.
 આ મંદિર બધાવતાં પણ રાવસિંદસાદના જોડેસોજ સમય સામેલો.
 એવાં એ અજૂનમંદિરો છે. ભગવાનને બાવથી જુદારી સંવત
 ૧૬૨૮ નું ચાતુર્માસ નવાનગરમાં કર્યું. તે પછી ૧૬૨૬ નું ચાતુર્માસ
 પાછું રાજનગર-અમદાવાદમાં થયું.

અહીંનું ચોમાસુ પૂર્ણ કરીને જીતવિજયજીએ ગુરમહારાજની
 સાથે મારવાઃ તરફ વિદાર કર્યો. વિદાર કરતાં ધાણેરા ગામમાં આખ્યા.
 સંવત ૧૬૩૦ નું ચાતુર્માસ ધાણેરામાં થયું. સાંનું ચાતુર્માસ પૂર્ણ કરીને
 પાછા ગુજરાતના વઢીવાર પ્રદેશમાં આખ્યા. તે સંવત ૧૬૩૧ નું ચાતુ-

વર્ણન કરીયે ? એના પોતાનામાં એવું તો અપૂર્વ બળ રહેલું છે, કે એ ગમે તેવાં દુષ્ટમેનિા ક્ષય કરીને ઠેક યુક્તિરમણી સુધી આત્માને લઇ જાય છે. સંસારના અનેક કાર્યો જે દુઃસાધ્ય મનાયાં છે, બીજી કાષ્ઠપણ શક્તિથી જે સિદ્ધ થાય એમ નથી એ સર્વે તપસ્યાના પ્રભાવથી સિદ્ધ થયાં છે અને થાય છે.

હતેહમદથી વિદાર કરી મુનિરાજ છત્રવિજયજી પદ્માસવે પધાર્યા. ક્ષેપે શુદ્ધર મી પદ્મવિજયજી અતિ વૃદ્ધ થયેલા હોવાથી સંવત ૧૯૩૫-૩૬-૩૭-૩૮ એ ચાર ચોમાસાં અહીંયાં થયાં એ દરમિયાનમાં લોહરીયા ન્યાસચંદ્ર ખેતરી, કોઠારી જાડવજી ઝવેર, કોઠારી વાંધજી મુળજી તથા બીમાસરના મેતા શેત્તપાસ વગેરે અનેક માણસોએ ચતુર્થ વ્રત અદક્ષ કર્ત્ત્વ અને શાસનનો મહિમા વધાર્યો અહીંયાં સંઘમાં કલેદા હંતો તે પણ સંવત ૧૯૩૮ માં મુનિવર છત્રવિજયજીના ઉપદેશથી દર ચર્ચ સંપ થઇ ગયો એટલુંજ નહીં પણ આ સાક્ષમાં મુનિવર છત્રવિજયજીએ ચાર જળને માગયર સુદી ૩ ને ગુરવારે શુભ મુદુર્તે દીક્ષા આપી ચંદુરા દરદાસનું નામ હીરવિજયજી રાખ્યું. કોઠારીને ઇતાવાસ છત્રવિજયજીને નામે પ્રસિદ્ધ થયા. અંદરબાઇ (ચૌદ વર્ષની વયે ચોથું વ્રત લેનાર) આણ્ણદશીજી દેવેલાણાં અને મંગાબાઇ (સોળ વર્ષની વયે ચોથું વ્રત લેનાર) જ્ઞાનશ્રીજીને નામે પ્રસિદ્ધ થયાં.

આ ચારે જળની દીક્ષા હોય ત્યારે ધામધુમમાં તે શી ખામી હોય, પદ્માસવાના સધે પોતાની શક્તિ બતાવવામાં કાંઈપણ મજા રાખી નહીં ગામ પરગામના મલી આ મહોત્સવ પ્રસંગે લગભગ દર જળર માણસ જાગર દર્તા. સંધે ૮૦૦૦૦ એસી જળર ફરીનો આ મહોત્સવ પ્રસંગે દ્રવ્યનો વ્યય કર્યો. તે પોતાની સ્વામીશક્તિ બનાવી ત્યાંના દરબાર વાપેલા

રાણા પૂજ્યજીએ પોતાની તરફથી સારી મદદ આપીને મહોત્સવના શોભામાં અધિક વૃદ્ધિ કરી.

સંવત ૧૯૩૮ ના વર્ષની શરૂઆતમાં જ્યારે આ ઘટના બની સંઘમાં આનંદ આનંદ થઈ રહ્યો ત્યારે આ વર્ષના મધ્ય ગાળામાં એક શોકદારક ઘટના બની જે શોકદારક ઘટનાથી સર્વેનાં મન બંદે સમસ્ત કચ્છ-વાગડમાં શોકનું વાતાવરણ ફેલાઈ ગયું. વયોવૃદ્ધ ગુરુરાજ પદ્મવિજયજી સંવત ૧૯૩૮ ના વૈશાખ શુદ્ધ ૧૧ ની રાત્રીએ પહેલે પહેરે આ લોકમાંથી આલ્યા ગયા. સંસારી હોંકે સંન્યાસી, અમીર હો કે દુકીર, રાજા હો કે રંક, મુખ હો કે પંડિત, સર્વેને આયુષ્ય પુર્ણ થતાં મને કે કમને આલ્યા જવું પડે છે. કોટી પ્રયત્નો કરવા છતાં એ મૃત્યુના સકંજલમાંથી જગતના કોઈપણ શક્તિ બચાવી શકે તેમ નથી. અરે મનુષ્ય તો શું પણ અમરને નામે જગત પ્રસિદ્ધ દેવતાઓ સ્વર્ગાધિશે પણ પોતાનો અપાર વૈભવ, વિલાસ, રમણીયો અને દુરારાધને જોતાં જોતાં આલ્યાં ભાય છે. કાળ એ જગતમાં એવો ગળબ રાક્ષસ છે કે એના પંજમાંથી આજસુધીમાં કોઈ બચ્યો નથી.

મુનિવર જીતવિજયજીને આજે એક મોટો આધાર જતો રહ્યો, ગૌતમસ્વામીને જેમ મહાવીરસ્વામીનો વિરહ અસહ્ય હતો એવીજ સ્થિતિ જીતવિજયજીની હતી. એ ગુરૂનો ઉપકાર, એમનું વાત્સલ્ય, એમના વિક્ષતા અદ્ભૂત હતાં. શિષ્યો ગુરૂને સંભારી સંભારીને શોક કરતા મોહનું પ્રાણલ્ય હમેશાં એવુંજ હોય છે. ગૌતમસ્વામી જેવા વીતરાગતાની પરાક્રાંતિએ પહોંચેલા મહા પુરૂષને પણ મોહ નથી જળ્યા શું ? એ દુર્જય મોહ કોની ઉપર સત્તા નથી ચલાવતો ?

ગુરૂના વાત્સલ્યને યાદ કરતા મુનિવર જીતવિજયજી પોતાના શિષ્યોની સાથે પૃથ્વી ઉપર વિહાર કરવા લાગ્યા અનુક્રમે રાધનપુર પધારી

સંવત ૧૬૨૬ નું આમાસ અરીયાં હતું. જોડે જોડે જોડે જોડે જોડે
ધર્મધર્મધર્મ અને એ માટે આપું મળ દેવું, જુદાજુદા રીતે કાઢવું
ધર્મનો રીત હરી ત્યાંથી વિદાર હરી મુનિવર જીવિવિવજીવ અમદાવાદ
પ્રધાનો સંવત ૧૬૪૦ નું આમાસ અરીયાં હતું.

આમાસ ઉતરે ત્યાંથી વિદાર હરી અમદાવાદના મંદિરો વિનવિ-
થી ત્યાંના મંદિરો માંથી કેમકીવાજીની શ્રાવણ પધાર્પા ને સંવત ૧૬૪૧
નું આગુમાં મવાઈમાં દેવુ મહેરમાં રહું. ત્યાંથી વિદાર કાન
સોનનામાં આવ્યા ને મં. ૧૬૪૨ નું આગુમાં અરીયાં થયું. મં. ૧૬૪૩
નું આમાસ પાલીનાર અને મં. ૧૬૪૪ નું આમાસ ડીંગોડામાં થયું
ને ૧૬૪૫ નું આગુમાં પાતનપુરમાં થયું. અન્વેષ ૧૫૧૧ ધર્મનો મંદિર
ધધારતા ને યાગ્ન ઉત્તરિનો ધધારતા, તપ, જપ ને યાગ્નવમાં
રહિ કરતા પાતનપુરનું આમાસ પુર હરી કમ્બ-વામમાં પધાર્પા ને મં.
૧૬૪૬ નું આગુમાં પલાસવામાં હતું. આમાસ ઉતરે ત્યાંથી વિદાર હરી
બી સિદ્ધાચળ પધારી દાદાજીનાં રહન કર્યાં ને સંવત ૧૬૪૭ નું
આગુમાં પાલીનાજામાં હતું. ત્યાંથી વિદાર હરી મુનિવર જીવિવિવજીવ
ગિરો સાથે દાદા પધાર્યા ને ૧૬૪૮ નું આમાસ પજ અરીયાં હતું.
તપ, જપ, સ્વાધ્યાય વગેરેથી સાસનની ઉત્તરિ હરી ત્યાંથી વિદાર હરી
મુનિવર લીંબી પધાર્યા ને સંવત ૧૬૪૯ નું આમાસ લીંબીમાં હતું.

ત્યાંથી વિદાર હરી ગામેમામ ભવિક જોડોને બોધ કરતા અમદા-
વાદ પધાર્યા ત્યાં આમધુમથી પમાસવાના કોઠારી વાપજ મુજબને સંવત
૧૬૪૯ ના ૧૭ સુદી ૧૦ ને દિવસે મોટા મહેલસવપૂર્વક દાદા આપી
વીરવિજયજી નામ રાખ્યું. સંવત ૧૬૫૦-૫૧-૫૨ એ ત્રણે ચીમાસ
મુનિવર જીવિવિવજીવનાં અમદાવાદમાં જ્યાં હતાં. પહેલું આગુમાં
કોઠારીવાડાની પોળમાં આવેલી વિદાસાજામાં, બીજું શાપુરમાં અને

સંજેશ્વરજીની યાત્રા કરીને પાછા ડીસા પધાર્યા ત્યાં ૧૭ છોડનું મોટું ઉજ્જમણું થયું, અઢાઈ મહોત્સવ થયો સંવત ૧૯૫૮ નું ચોમાસુ પશુ ડીસામાં ઠર્યું, ત્યાંથી ચોમાસુ વીત્યે ગુરમહારાજ સાહેબ પધારી મંવત ૧૯૫૯ નું ચાતુર્માસ સાહેબ ઠર્યું ત્યાં પશુ માસખમણ આદિ તપસ્યા, વિગેરે શાસન ઉત્તતિનાં કામો કરતાં ચોમાસુ ઉતર્યે વિદાર કરી ગયા તે રાધનપુર થઈને શાંતલપુર પધાર્યા તે સંવત ૧૯૬૦ નું ચોમાસુ પશુ અહીંયાં કરી શાસનોત્તતિનાં કામ કર્યા એકપીસ જળુને ચોથુવ્રત ઉચ્ચરાયું, પંચરંગી તપ, સોગલતા, અઢાઈ વગેરે તપસ્યાઓ તેમજ દેરાસરજીમાં ચાર હજાર ફેરીની ઉપજ થઈ. ત્યાંથી વિદાર કરતા કચ્છ-ગાગડમાં ફેતેદગડ આવ્યા, ત્યાં ચૌદ જણે ચોથુવ્રત ઉચ્ચર્યું, તે નિમિત્તે તપસ્યા, સ્વામીવત્સલ, વગેરે ધર્મોત્તતિ સારી થઈ હતી. ત્યાંથી વિદાર કરી સંવત ૧૯૬૧ નું ચાતુર્માસ આડીસરમાં ઠર્યું. અહીંયાં આઠ જણે ચોથુવ્રત લીધું, તે સિવાય, સોગ, દસ અઢાઈ વગેરે તપસ્યા સારી થઈ હતી. પુણ્યવંત પુરો ન્યાં જાય ત્યાં ધર્મનો વિજય થાય !

આમાન મુનિવર જીવિજયજી પોતાના શિષ્ય પરિવાર સાથે વિદાર કરતાં અને ભવ્ય જીવોને પ્રતિભોષ કરતાં અનેક જનો ઉપર ઉપદાર કરી ધર્મમાં આકર્ષી રહ્યા હતા. પોતે તપ, જપ વગેરે આચરી આ ભવસાગરથી પાર ઉતરતા અનેક ભવ્ય જનોને પશુ વ્રત-પચ્ચ-ખખાણુ દપ બાધુ આપીને ધર્મરૂપી નાવમાં બેસાડી પોતાની સાથે ખેંચી જતા હતા.

આડીસરથી વિદાર કરી ગુરૂ થી બીમાસર પધાર્યા, ત્યાં શાસનની ઉત્તતિ કરીને સાડીયા ગામે પધાર્યા સંવત ૧૯૬૨ નું ચોમાસુ સાડીયા ઠર્યું અહીંયાં તપ, જપ, ચોથુ વ્રત વગેરેથી શાસનની ઉત્તતિ સારી થઈદેશ પરદેસનો સંઘ એમને વાંદવાને આવ્યો, તેથી દેરાસરજી તેમજ

જીવદયામાં પ થી ૬ હજાર ઠેકરીની ઉપજ થઇ. આતુર્માસ પૂર્ણ કરી ગુરુ મહારાજ સ્ત્રીમાસર પધાર્યા. ત્યાં સંઘ સમક્ષ બેજાણુને દીક્ષા આપવાનું નક્કી કર્યું. મુહુર્ત સંવત ૧૯૬૨ ના માગશર સુદી ૧૫ ને સોમવારનું નિરધાર્યું એ શુભ મુહુર્તે ચંદુરા કાનજી નાનચંદને દીક્ષા આપી તે કાર્તીવિજયજી થયા ને દોશી કુંગરભાઈ કસ્તુરને દીક્ષા આપી તે હુરખવિજયજી થયા, વડી દીક્ષામાં કીર્તિવિજયજીને બદલે કનકવિજયજી નામ રાખ્યું અને બીજું એજ નામ કાયમ રહ્યું.

ત્યાંથી વિહાર કરી આગારી પધાર્યા, સાં દેરાસરજીની પ્રતિષ્ઠા મહારાજ શ્રી જીતવિજયજીની સમક્ષ થઇ. ત્યાંથી વિહાર કરી મનકરા પધાર્યા, ત્યાં ઝોશવાસનાં ઘણાં કુટુંબો ધર્મથી અજ્ઞાન હતાં; તેમને બોધ પમાડી ધર્મ પમાડ્યો તે પોતાની જન્મ ભૂમિ મુનિવર જીતવિજયજીએ પાવન કરી સાંથી વિહાર કરી ગામ આજેરી પધાર્યા જ્યાં એક અજબ ચમત્કાર થયો ઝોટા ગુલાબચંદ એક શ્રાવક બંધુ કે જે બંને પગે લંગડા હોવાથી બે લાકડાની ઘોડીથી ચાલતા હતા દુઃખથી કંટાળેલા આ ભાઈએ ગુરુ મહારાજશ્રીને પોતાની દુઃખના વાત કરતાં ગુરુ મહારાજે પાંચ નવકારવાળી ગણવા સુચવ્યું જે પ્રેમ પૂર્વક ગણતાં લાકડાની ઘોડી નીચે પડી અને આ ભાઈ પગે ચાલતા થયા, વાંદના આવેલા શ્રાવકો આશ્ચર્ય ચક્રીત થઇ ગયા. અહીંથી વિહાર કરી તેઓ અંજર પધાર્યા. સં. ૧૯૬૩ નું ચોમાસું અંજરમાં કર્યું. અહીંના વતની વોરા હીરાચંદ પરશોત્તમે ગુરુના ઉપદેશથી ભદ્રેસરનો સંઘ કાઢ્યો ને ગુરુને પણ પધારવા વિનંતિ કરી સંઘ સાથે ભદ્રેસરની યાત્રા કરી માંડવી તાબે ગામ રાયણુમાં પધાર્યા સં. ૧૯૬૪ નું ચોમાસું રાયણુ ગામે કર્યું ત્યાંથી વિહાર કરી, ગુરુ પાછા માંડવી પધાર્યા ને ૧૯૬૫ નું ચોમાસું માંડવીમાં કર્યું એ ચોમાસામાં અનેક જાણુને ચોથું વ્રત ઉચ્ચરાવ્યું કાર્તિક. શુદી ૫ ને દિવસે શેઠ દામજી વચ્છરાજના બેન પાર્વતીને ૧૪ મેં વર્ષે હસરાજ

ગુલાબચંદના એન લાલુભાઈને ૧૧ મેં વર્ગે ચોથું વ્રત ઉચ્ચરાત્ર્યું ત્યાંથી વિદાર કરી પંચ તીર્થની યાત્રા કરવા પધાર્યા. ત્યાંથી ભુજનગરમાં ૧૯૬૬ નું ચોમાસુ ક્યું ચોમાસુ ઉતર્યા બાદ વિદાર કરી પાછા ફરીને એકવાર મનદરા પધાર્યા. ત્યાં દેરાસરજીની પ્રતિષ્ઠા અઘાષઝોઅઘવ વગેરે શાસનની શોભા સારી થઈ ત્યાંથી વિદાર કરી આણંદપુર (વાંદીવા) પધારી સં. ૧૯૬૭ નું ચોમાસુ વાંદીવામાં ક્યું અઘાષ મહોત્સવની ધામધુમ યતાં દેશપરદેશનો સંધ ગુરૂને વાંદવાને આવ્યો જેથી દેરાસરજીમાં આશરે પંચ દ્વિતીય દેરીની ઉપજ થઈ.

વાંદીવાના મેતા હીરાચંદ દેવચંદ દેરાસરજીનો વહીવટ કરતા હતા, એ વહીવટ એમના પૂર્વજેથી આવ્યો આવતો હતો જેથી દેવદ્રવ્યની ભુજ રકમ એમની પાસે રહેલી તે ગુરૂવર્ષ શ્રી જીતવિજયજીના ઉપદેશથી મેતા હીરાચંદે ૨૪૭૩ દેરી વ્યાજ સાથે સંધ સમક્ષ ગણીઆપીને દેવદ્રવ્યથી મુક્ત થયા.

ચોમાસુ ઉતરે ગુરૂ માંડવી પધાર્યા ત્યાં શેડ દામજીભાઈનાં માતાજી મીડીબાઈ તથા તેમના પુત્રી પાર્વતીબાઈને મદા સુદી ૧૦ ને દિવસે દીક્ષા આપી. મીડી બાઈ મુક્તિશ્રીજી તરીકે પ્રસિદ્ધ થયાં ને પાર્વતીબાઈ પ્રધાનશ્રીજી થયાં. એ પ્રધાનશ્રીજી વડીદીક્ષામાં ચતુરશ્રીજીથી પ્રસિદ્ધ થયાં એ સમયે ધણા નરનારી સન્નજનોએ ચતુર્થવ્રતરૂપીય સ્થાનક ફૂલપ, શાન પંચમી તપ.આદિ:ત્રત ઉચ્ચર્યા ત્યાંથી વિદાર કરી ગુરૂએ સં. ૧૯૬૮ નું ચોમાસુ કન્ડમાં ક્યું ત્યાંના સંધમાં કલેચ હતો તે દર કરીને બંધ રહેલ દેરાસરનું દામ રાત્રે કરાવ્યું.

ત્યાંથી વિદાર કરી માંડવી પધાર્યા. ત્યાં નાચાબાઈ તથા સદ્મીબાઈ શ્રી પુરૂષે ચોથું વ્રત લીધું. એ નિમિત્તે એમણે અઘાષ ઝોઅઘવ તેમજ સમયસરજીની રચના કરી ત્યાંથી વિદાર કરી મુનિવર જીતવિજયજીએ

સંવત ૧૯૭૬ ના જોડે સુદી ૬ ના રોજ કચ્છવાગડના કીડીઆ નગરમાં દેરાસરના પ્રતિષ્ઠા હોવાથી ત્યાનો સંઘ એમને વિનંતિ કરવા આવ્યો. જેથી ગુરુરાજ જીવિજયજી પરિવાર સાથે ત્યાં ગયા. શાસન ઉત્તરિ સારી થઇ. હજારો માણસ એક થયેલ હોવાથી દેરાસરમાં આશરે સત્તાવીસ હજાર ફોરીની ઉપજ થઇ. અઘાઇ ઓચ, શાંતિસ્નાન, સ્વામી વત્સલ વગેરે સારાં થયાં. ત્યાંના વેરા હરચંદ અમરે ગુરુ મહારાજ શ્રીને પોતાને ઘેર પગલાં કરાવી એક હજાર ફોરી ફેરારખાતામાં આપી. ત્યાંથી પલાસવે પંચાયાં. સંવત ૧૯૭૬-૭૭-૭૮ ને ૭૬ એમ ઉપરાપર ચાર માત્રમાંસ કરી સ્થીરવાસ કરીને રહ્યા. હવે અવરથા થએલ હોવાથી શરીર તાંદા અશક્ત હતું. છતાં પોતાની ક્રિયા-આચાર વિચારમાં મુદ્દ હતો. સ્થાન પરવર્તન કરી નવ કહી પિહાર કરતા.

એ ચાર આત્રમાંસ દરમિયાનમાં શાસન ઉત્તરિનાં કાર્યો સારાં થયાં. તપસ્યાઓ સ્વામી વત્સલ પણ થયાં થયાં સંવત ૧૯૭૭ માં આત્ર-માંસ સમયે મુનિ કસ્માણુવિજયજીએ માસક્રમણુ તેમજ જીનઓએ પણ તપસ્યાઓ સારી કરી હતી. તેમજ પલાસવાના સંઘ તરફથી ઉપધાન થયાં અને અઘાઇ મહોત્સવ થયો. તેમજ શ્રીભગવતી સુત્ર વંચાયું. આ અવસરમાં બધા ગામના શ્રાવકો આવેલા, તેથી શાસન શોભા સારી થઇ. વળી કૃતેદમદનો સંઘ પણ વાંદવા આવ્યો જેથી પૂજા, પ્રભાવના, રમયાના, સ્વામીવત્સલ વગેરે સારાં થયાં, સંવત ૧૯૭૮ ની સાસમાં પણ એ પ્રમાણે ધામધુમ થયેલી. કચ્છમૂળના યેલાભાઇ સંઘ લઇને વાંદવા આવેલા જેથી પૂર્વની માફક શાસનની શોભા રહિ પામી.

મહારાજશ્રીની કાવમની તપસ્યામાં મારી ઉપવાસ ૭, ચેગનાં એકાસણાં તથા માંદગીના વખતમાં પજુંજી, અદમ, તથા પાંચ ઉપવાસ સુધી તપસ્યા કરતા હતા જેથી તેઓશ્રીને તપસ્યાના પ્રતાપથી રોગની શીત થતી અને તેજ ઔષધ તેમજ માન્યુરહતું.

આઠ મુનીરાજ છે જેમાં મુનશ્રી હારવિનયજી પાંચ શિષ્ય પ્રશિષ્ય
 મુક્તિવિનયજી કલ્યાણવિનયજી ખીમાવિનયજી એ પાંચ શિષ્ય પ્રશિષ્ય
 વર્ગની અંતકાળસુધી હાજરી હતી. જેમણે ગુરુમહારાજશ્રીની અનન્ય
 ભક્તિ કરી હતી તેમજ સાધ્વીજી પરિવારમાં સાધ્વીશ્રી આણંદશ્રીજી
 આદિ શિષ્ય પ્રશિષ્ય પરિવાર ૨૫ આશરે છે. મહારાજશ્રીના અવસાન
 વખતે સાધ્વીશ્રી આણંદશ્રીજી, રત્નાશ્રીજી, ચતુરશ્રીજી, લાભશ્રીજી, હરખ-
 શ્રીજી, વીવેકશ્રીજી, એમ છ કાણાંની હાજરી હતી. મહારાજશ્રી આવી
 ભયંકર માંદગીમાં પણ શ્રાવકસમુદાયને ઓધ આપતા હતા સં. ૧૯૮૦ના
 અષાઢ સુધી ૧૪ સુધી તેમના નિયમ મુજબ ઉપવાસ આદિ તપસ્યા
 કરતા હતા. પલાંસવાના કારભારી રામચંદ્રભાઈ મહારાજશ્રીની પાસે
 અવારનવાર આવતા હતા. છેવટ અષાઢ વદી ૫ ને દીવસે પલાંસવાના
 જાગીરદાર વાઘેલા રાણાશ્રી મેઘરાજજીના પાટવી કુમારશ્રી જીવણસિંહ
 તથા તેમના કારભારી રામચંદ્રભાઈ મહારાજશ્રીને વાંદવા આંખ્યા, તે
 વખતે પણ મહારાજશ્રીએ ધાર્મિક ઉપદેશ આપ્યો હતો અષાઢ વદી ૧ થી
 માંદગી વધુ થયાના સમાચાર શ્રાવકોને મળતાં આસપાસના
 મહારાજશ્રીને વંદન કરવા આંખ્યા. આવી સ્થિતિ મહારાજ
 સાંભળવાની ઇચ્છા થતાં સાધુ સાધ્વી તરફ
 ૧૨૫ સ્થાનીક તથા આસપાસના ગામ
 તરફથી ઉપવાસ ૮૦૦ પોપહ ૧૧૧ સા
 એકાસણાં ૩૦૭૫ અને રૂપિયા ૫૦૦૦
 હકીકત તેઓશ્રીને સાંભળાવી જેની
 અષાઢ વદી ૬ ને દીવસે ધર્મ સાંભ

સ્વીકારી સમાધીપૂર્વક સિદ્ધ ભગવાનનું સ્મરણ કરતા આ દેહ પીંગળને
 ઊંડી શીવરુ વસ્ત્રા દેવલોક પધાર્યા. જોનાનું આદર્શ ગયું. કચ્છ
 વાગડનું દોહીનુર (મુનીરત્ન) જતાં સંઘમાં ધણીજ દોહીગીરી થઈ.
 પણ નિરૂપાય. શ્રી સંઘે શીખિલા વીગેરેનો દાડ સારી રીતે કરી મહારા-
 જશ્રીના દેહને ચંદનથી અગ્નિ સંસ્કાર કર્યો. આવકોની મહારાજશ્રી પરત્વે
 અપૂર્વ ભક્તિ હતી, અને મહારાજશ્રીનો આ દેહ ઉપર અયાગ ઉપકાર
 હતો જેથી સંઘ તરફથી ધણીજ ઉત્સાહપૂર્વક અઠાઇ મહોત્સવ રથયાત્રા
 પૂજા વીગેરે થયાં હતાં મહારાજશ્રીના સ્વર્ગવાસના સમાચાર દેશાતાં
 દેશપરદેશથી તારો તથા કમળો અખ્યાબધે આવતા હતા. અમદા-
 વાદમાં (શાહપુરમાં-સવારની પોળમાં અને વિદ્યાશાળામાં) પાઠશુ,
 રાધનપુર, માંડવી-ગુંબડી, ટાણા, પલાંસવાં વીગેરે ગામેમાં અઠાઇ
 મહોત્સવો થવા ઉપરાંત ધણે જાણે પૂજાઓ ભણાવવામાં આવી હતી
 અને પાખી પાળવામાં આવી હતી.

મહારાજશ્રીના મુખ્ય સિખ હીરવિજયજી મહારાજ છે. જેમની
 વહાવરયા હોવાથી જિતવિજયજી મહારાજશ્રીના પરિવારમાં હાલ
 મુખ્ય અગ્રગણ મુનીરાજશ્રી પંચાસ કનકવિજયજી મહારાજશ્રી જેઓ
 હીરવિજયજી મહારાજશ્રીના સિખ છે તેમનું યાન ક્રિયા અને
 ચારિત્ર ધણું ઉચ્ચ પ્રકારનું છે. જેઓ ધર્મની પ્રમતીનાં દરેક કાર્ય
 કરી રહ્યા છે અને સિખ પરિવારની ઐક્યતા જાળવી રહ્યા છે.

પરમપૂજ્ય તપસ્વી ગુરુ મહારાજ શ્રીજીતવિજયજી મહારાજની

સન્નિધાન.

(શ્રીજીનવરને પ્રગટ થયું છે ક્ષાયિકલાવ રૂતન—એ દેશી)

સમતા ગુણે કરી શોભતાં રે જીતવિજયજી મહારાજ,
તેહના ગુણ ગાતાં થકાં રે આતમ નિર્મલ થાય રે;
ભવિયણ વંદો મુનીવર એહ જેમથાયે ભવોદધિ છેહ રે
એ આંકણી. ૧૧૧૧

કચ્છ દેશમાં હીપતું રે મનકરા નામે ગામ,
ભક્તિ-ભાવ વિકાસતું રે જીહાં શાન્તિજીન ધામ રે ભંર
સંવત અઢાર છન્નુએ રે ચૈત્ર ઉજવલ ળીજ સાર,
માતા અવલણાધ્યે જનમીયારે વત્યો જય જયકાર રે. ભંર
બાર વર્ષના તેઓ થયા રે નેત્ર પીડા બહુ થાય,
શોળ વર્ષની વયમાં રે દ્રવ્ય લોચન અવરાય રે. ભંર
જ્ઞાન લોચન પ્રકાશથી રે અભિગ્રહ ધરે મુક્તણ,
જે નેત્ર પડલ હુરે જશે રે (તો) સંયમલેશું મુખખાણ રે. ભંર
દઢ અભિગ્રહ પ્રભાવથી. રે મન વંછિત સિદ્ધ થાય,
સંવત આગણીસ પંદરમાં રે ચક્ષુ દર્શન શુદ્ધ થાય રે ભંર

સંવત ઓગણીસ વીસમાં રે ધી ગિદ્દશેત્ર મોઝાર,
 તિર્યંચિની સમક્ષમાં રે ઉચ્ચરે ચતુર્થ વૃત્ર સાર રે. ૭૦૭
 ચઢતા સંધ્યે રંગથી રે આખ્યા આડીસર ગામ,
 ગુરુ ગુણવંતા વખાણીયે રે પદ્મવિજયજી નામ રે. ૭૦૮
 તેહની પાસે સંયમ લીયે રે ઓગણીસે પચીસ મોઝાર,
 વૈશાખ અક્ષયત્રીજ લડી રે શુભ સુદર્ત શુભવાર રે. ૭૦૯
 સંયમ લઈ આનંદથી રે કરે ગુરુ સાથ વિહાર,
 વિનય કરી શુભ લાવથી રે આગમ લણે સુખકાર રે. ૭૧૦
 અનુક્રમે સૂત્ર ધારતા રે મૂલ અર્થ વિસ્તાર,
 એમ પીન્તાલીસ સૂત્રના રે જાણુ યયા નિરધાર રે. ૭૧૧
 સંવત ઓગણીસ આઠત્રીસે રે ગુરુ સિંધાબ્યા પરલોક,
 પછી વિચરી પ્રતિબોધીયા રે અનેક દેશના લોક રે. ૭૧૨
 કંઈ કાઢીયાવાઠ લલો રે સોરઠ ગુજરાત સાર,
 મેવાઠ મારવાઠ તેમ સહી રે ચરાહરી વઢીઆર રે. ૭૧૩
 જ્ઞાન ક્રિયા ઉપદેશતા રે મધુરવચને મનોહાર.
 દષ્ટાંત બહુ દર્શાવીને રે સમજાવે ધર્મ સાર રે. ૭૧૪
 તેહ દેશના સાંભલી રે દીક્ષા કેઈ બલ્ય લીધ,
 કેઈક દેશવિરતિ શ્રદ્ધે રે સમકિત કેઈ પ્રસિધ રે. ૭૧૫

નિર્મલ ભાવના ભાવતાં રે સંવેગી શિરદાર,
 કામ કષાયને છૂતતા રે નિર્મમ નિરહંકાર રે. લ૦૧૬
 તપસીને વ્યાધી થકી રે દુર્બલ થયું નિજ દેહ,
 તો પણ દૃઢ શ્રદ્ધા થકી રે તપ નવી મુકે જોહ રે. લ૦૧૭
 ચોપન વર્ષ એમ ચોંપથી રે કીધો પર ઉપગાર,
 અખંડ ચારિત્ર પાલીને રે સફલ કર્યો અવતાર રે. લ૦૧૮
 પંચાવનમાં વર્ષમાં રે અધિક વ્યાધિ થયો નામ
 આતમબલ આગલ કરી રે ધરતા સિદ્ધનું ધ્યાન રે. લ૦૧૯
 સંવત એાગણીસ એંશીયે રે અષાઠ કૃષ્ણ છક ધાર,
 શુક્રવારે સિધાવીયા રે, પરલોક પલાસવા મઝાર રે. લ૦૨૦
 તેહની ભક્તિ પુરે ભર્યા રે હીરવિનયજી શુભ ગેહ,
 શિષ્ય કેનકે કહે ભવિ તુમે રે શુરૂપદ નમો સન્નેહ રે. લ૦૨૧

॥ સમાપ્તમ્ ॥

નપગચ્છ નગોમણિ પરમપૂજ્ય પં. મણિવિનયજીના
 શિષ્યરત્ન નયોનિય શિરોમણિ
 પદાવિજયજી મહારાજની

સુભાષીય.

દેવ સગા શુદ્ધ પદ્મવિજયજી, બહુ શુભે કરી પુરા:
 શુદ્ધ પ્રદીપક ગમનાધારી, કોઈ વાતે નદી અપુરા,
 મુનીશ્વર હીજે વંદના હ્રદ્યારી, શુદ્ધ દર્શન મુખધારી મુની
 જો આંકણી ॥૧॥

સંવત અદાર છાગ્રહની સાથે, જોમવાલ દુલે આયા,
 ગામ બરહીજો શુભ લગ્ને, માતા રૂપાં બાઈજો જાયા
 મુનિ ॥૨॥

સતર વર્ષે રવિ શુદ્ધ પાસે હુવા યતિ વેપધારી,
 શુદ્ધ વિનયે ગીતારથ થયા અંદ્ર જેમ્મા શીતલકારી.
 મુનિ ॥૩॥

સંવત્તઓગણીશ અગીઆરની સાથે સંવેગ રસ શુભ પીધા,
 રૂપે રૂડા જ્ઞાને પુરા જન શાશન ઠંકા દીધા.
 મુનિ ॥૪॥

સંવત ઐગણીશ ચોવીસની સાલે છેદોપસ્થાપન કીધો
મહારાજ મણિવિજયજી નામનો વાસક્ષેપ શીર લીધો.
મુનિં ૥૫૥

દિન દિન અધિકે સંવેગ રંગે કામ કષાય નિવારી
ધર્મ ઉપદેશે બહુ જીવ તારી જ્ઞાન ક્રિયા ગુણ ધારી.
મુનિં ૥૬૥

સંવત ઐગણીશ આડત્રીસ વૈશાખે શુદ્ધ અગીઆરસ રાતે.
પ્રથમ જામે પલાંસવે કાલધર્મ કીધો, જીત નમે નિત્ય પ્રિતે.
મુનિં ૥૭૥

સમાપ્ત

જૈનોના મહાન્ રત્ના.

વિજય શેઠ અને વિજયા શેઠાણી.

આદર્શ યુગલ.

અક્ષયારી જગતને ડાસાવે,
જગતમાં શીયજની દેક,
શ્રી-પુરુષોમાં ભગે છે.
મન વચન કાયાથી
અક્ષયર્થ પાળનાર પ્રજા
વિજયી-વિજયીજ રહે. (મહુવાકર)

જૈનશાસનના કર્મક્ષેત્રે કર્મના અંગારા ધગધગે છે. મનુષ્ય-
ત્વના સાર્થક માટે આત્મશુદ્ધિનો યત્ન માંડી, જીવનનાં પ્રાયશ્ચિત

સાધી, મન વચન અને કાયાના કાર્યો તપાસી જીવનના આદર્શો ઘડાયા છે. ધર્મના નામે ધીંગાણા, આત્મ કાળે ત્યાગ, મુક્તિ કાળે મહાપ્રતો અને પરસુખ માટે અપાયલા બલિદાનોનાં ભવ્ય સ્મરણાં જગત્ત્રયક્રમાં વંચાઈ રહ્યાં છે. આત્મમંદિરના મધુરા રણકાર સુણી, એ અમૃતનાદને જાનવા હજારો મુક્તિપિપાસુઓ-એ ભાગના અહુલેક જગાવ્યાં છે. કેટલાક આત્મધર્મીઓની ભાવનાસૃષ્ટિમાં, મહાત્માઓના જીવનવૃત્તાંતોમાં, યોગીઓના અચળ ધ્યાન સ્વરૂપમાં અને સત્ય વસ્તુની શોધમાં હુનીયાદારીનો સંબંધ તોડી વૈરાગી બનેલા અબધુતોની કથનીમાં મુક્તિના મંત્રોનો ગુંજારવ થતો સંભળાય છે. અનેક અધ્યાત્મયોગીઓ આત્મવાદી ભાવનાના શીતળ નીરથી સીંચિત થયેલી ફૂલછાબડીઓ લઈ સ્મિત કરતાં ઉભા છે. સંસારની માયાસૃષ્ટિનો ભ્રમ ખુલ્લો કરી નિશ્ચય નયનો પથ બનાવી હજારો આત્માઓ કસોટીની સરાણે ચડ્યા છે. એ જૈન ફૂલવાડીની ખુશબો ચોપાસની દૂરદૂરની દિશાઓને અજવાળતી, સુગંધોથી ખેડેલાવતી, કર્મતેજથી આંજ દેતી, સ્વાર્પણના શૌર્યથી શોભાવતી, આજસુધી પોતાનો નિર્મળ પ્રવાહ વહેવડાતી સંસારની ઉપાધીઓથી કંટાળેલા અને જીવનનો મર્મ નહિ સમજેલાને આશ્રય આપવા બડીજ છે.

જૈનજગતનો આવો જ્યોતિર્મય ભૂતકાળ આજે શોધ્યો સાંપડવો પણ કઠીન છે. એ ભવ્ય ભૂતકાળને કાળના ગર્ભતળેથી ખોદી કાઢવો આજ હુર્લેલ છે. એટલે ગતકાળ આજ તો માત્ર

કલ્પનાનાં કોઈ બનાવટી ચિત્રો સમ ભાસી રહે છે. છતાંય એ કર્મતેજનાં અજવાળા ભાવિ કાળમાં પોતાનાં અનુપમ તેજ પાથરે છે. માનવતાને દિવ્યતામાં ઉતારવાના ભણકારા સંભળાય છે અને જીવનમાં છુપાયેલી સત્ય શ્રીસ્મુશીનાં મુંગા સ્વપ્નાંઓ આવી રહે છે. આ આપણું નૈનશાશન.

માનવદેહના રોગોની ચિકિત્સા કરનારા કોઈ વિરલ ધન્ય-તરી જ્યારે નાડી ઉપર હાથ મૂકીને રોગોની પરીક્ષા કરે છે. શયતાનની આસપાસ જ્યારે પોતાની ચોકી ચોવીશે કલાક ભરવી શકે રાખે છે; ત્યારે રોગી પોતાના ભાવિવિજ્યનાં નિશાનો ઉછાળતો “ જ્ઞાન ” દીપકનાં દર્શન કરે છે. આત્મસંસ્કૃતિનાં ઉડા મૂળોમાં પ્રવેશ કરીને પ્રભુતાનો પેગામ લઈ યોગ્ય ઉપચારો પોતા અને પરકાળે આદરી બેસે છે.

વાંચક ! હવે આપણે એ યજ્ઞના બલિ તરફ જોઈએ. નૈન-જગતે જાગવી રાખેલા જવાહીરોનાં તેજપુંજો જીતવા આજના પંચમકાળમાં સર્વજ્ઞી દાવાનગમાંયે એ આશાનું સ્થાન રોકતું પ્રકરણ ઉઠેલીએ.

પતિવ્રતાના પુણ્ય સરીખી નવલ પ્રભાત, પ્રકાશના પૂર છલકાવતી આવીને ઉભી છે. પ્રભુના પૂજન કાળે અનેક આશાભરી નવયૌવનાઓ તાબત કૂલે વીણી લાવી યાગ ભરીને, દેવમંદિરીએ પધારે છે. ધીમી ચાલે ઠમક ઠમક

કરતી, કંઈક વાતાલાપથી આનંદમાં બુલતી, ચકોર ચક્રુ ફેરવતી ટોળાખંધ ચાલી આવે છે. દેવમંદિરે આવી ભક્તિભીની આંખે પ્રભુને નમસ્કાર કરી પાછી ફરે છે.

“ ખડેનો ! ચાલો ઉપાશ્રયમાં જઈ ગુરવંદન કરીયે ! ” એક સ્ત્રીએ સાથેના સ્ત્રીમંડળને સંજોધીને કહ્યું.

“ ચાલો ! ” કહી સૌ ઉપાશ્રયમાં આવ્યા.

“ ગુરુદેવ ! વંદના. શાતા છે છ ? ” શિષ્ટાચાર મુજબ સૌએ ગુરુની કુશળતાસૂચક પ્રશ્ન પૂછ્યો. ગુરુએ હાથ લાંબો કરી હુકારદર્શક પ્રત્યુત્તર આપી વ્યાખ્યાન વાંચવું શરૂ રાખ્યું.

“ ભવ્ય પ્રાણીઓ ! સમુદ્રમાં મેઘનાં ટીપાં ઘણાં પડે છે, પણ કાળ કાળનાં પડવાનાં ફેર છે. જે અકાળે પડે છે તેની કિંમત કાંઈજ નથી, પણ સ્વાતિ નક્ષત્રમાં એ ટીપાં છીપલીમાં પડે, તો તેમાંથી મોતી પાડે છે. નહિંતર પાણી લેશું પાણી ! આપણો માનવ જન્મ આવોજ છે. મેઘનાં ટીપાં જેવાં આપણે વરસ્યા છીયે, પણ વરસતી વખતે કાળને ધ્યાનમાં રાખી “ પતન ” કરીયે—સમયને ઓળખી લઈએ, તો મોતી જેવાં પાડીયે, અને માનવનને સફળ કરીયે. આપણે સમજવું—જોઈએ કે મનુષ્ય—જીવનમાં નવનવા રંગો પુરવામાં સૌથી પ્રથમ અને આદ્યર્થક રંગ “ બ્રહ્મચર્ય ” વ્રત જ ગણાય છે. જીવનમાં સ્વસ્થિતક પૂરવા અને આત્મશુદ્ધિનાં ભરેલા પ્રકાશને ઓળખવા શાસ્ત્રકારોએ

“ બ્રહ્મચર્યવ્રત ” ને સર્વોત્કૃષ્ટ ગણેલું છે. કારણકે સંસારની આ અધોર અટવીમાં તેનો મર્મ નહિં સમજનાર ગોષા ખાય છે. જેના ભોમીયા રૂપે “ બ્રહ્મચર્ય ” દેવ ” ની હાજરી આપેલુંને ઉપકારક નીવડે છે. તે બ્રહ્મચર્ય વ્રતમાં એવી શક્તિ છે કે ખુદ સ્વર્ગનાં દેવતાઓ સેવક થઈને તેનું હાસલ સ્વીકારે છે; અને મહાન્ મહાન્ સિદ્ધિઓ અને સંપત્તિઓ એની સેવામાં હાજર થાય છે. એ એવું મહાન તપ છે—સંસારીનું કે ત્યાગીનું—જે મનુષ્યને તેમાંથી સાચો મનુષ્ય બનાવે છે. બ્રહ્મચર્યહીન પુરુષ તે પશુસમાન છે. પશુ તો સ્વભાવે બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરે છે. તેને સ્વાદ નથી કે ઇંદ્રિયોનો વિલાસ નથી. એટલે બ્રહ્મચર્યનું પાલન નહિ કરનાર ઘણીવાર પશુની ઉપમાથી અલંકૃત થાય છે. પણ વસ્તુતઃ એક રીતે પશુનું તેમાં અપમાન રહેલું છે. એટલે બ્રહ્મચર્ય એ માનવજાતિનો સ્વભાવ હોવો જઈએ. બ્રહ્મચર્ય નહિ પાળનાર આત્મા મૂર્છિત છે. જાગૃત આત્મા પોતાના શરીરનો અતિશય મેલો અને દુઃસહ પરિણામ લાવનારો ઉપયોગ કરી ન કરે. તેથી એ સિદ્ધ થાય છે કે જેને આત્માની શાંતિ જોઈએ છે તેને માટે બ્રહ્મચર્ય એ શીતળ વિદ્યા છે.” શુર મહારાજની અમૃતધારા વહેતી બંધ થઈ.

વ્યાખ્યાન બંધ થતાં કેાઇ વિદ્યાર્થીએ હસા થઈને પૂછ્યું—

“ શુરદેવ ! શું એક બ્રહ્મચારી પોતાના બ્રહ્મચર્યવ્રતને અખંડપણે જાળવી રાખે. તેમાંજ તેનેજાધીસિદ્ધિઓ સંપાદેલી માની શકાય ? શું શાંતિદેવી તેનેજ એકલી વરતી હશે ? ”

“ ભવિ ! સાંભળો શાંતિનો અર્થ પહેલાં સમજવા જેવો છે. માણસ જ્યારે નિદ્રાવસ્થામાં હોય છે, તે વખતની દેખાતી બાહ્ય શાંતિ એ વસ્તુતઃ શાંતિ નથી. કારણકે તેના હૃદયમાં શાંતિના ઉડાં મૂળ પેડા નથી; તેથી જ્યાંસુધી મનુષ્ય પોતાની આસપાસની વાસનાઓને વશ નથી કરી શકતો, ત્યાંસુધી તેને શાંતિનો અનુભવ કોઈ કાળેજ થતો નથી. આ શરીરરૂપ પૃથ્વીના પટપર વાસનાદેવીની અનેક ગાદીરૂપી સરિતાઓ સતત વહ્યાજ કરે છે. જેનું વહેવું નિરંતર આત્માને આત્મધ્યાનથી અલિપ્ત કરવા જેસંભર વહે છે. ત્યારે જે માનવ આત્મા સમુદ્રસત્તન શાપ અને નિશ્વસ હોય છે, તેમાં વાસનાનું વહેવું મિલન થતાં તે તરફ જતી આવે છે, છતાંય તે આત્મસમુદ્રની નિશ્વસતામાં કોઈદિન પહોંચી શકતો નથી. મનુષ્યનો આત્મા ખાઓથીવાવતો જે નેત્રો તે સમગ્ર જગતના હલકાતી નાભી પેડાના તરફ વળેલો હોય છે. તેથી સમગ્રજગતેકેકે આપણાના ઉલ્લસેલી સર્વે મનઃશમનાઓને જ્યારે આપણે આપણા આત્મામાં સમાવી લઈએ, ત્યારેજ ખરા શાંતિ મેળવી શકાય.”

“પરંતુ સુરહેવ ! આની સાથે બીજી દિશોનો સંબંધ શું થાય ?” આમ કેમ નથી સૂચવતા ?” તેણે બાળ ભવિ પ્રશ્ન પૂછ્યો. મહે, આ તે માનવહૃદયની પરમશાંતિ અનુભવરૂપ પ્રથમ પગલું છે. જેણે આ વાસના છુટી છે, તેને બીજી આ દિશો ઉપર વિચાર મેળવવો સહેલો છે. તેથી પહેલાંજ આ

પ્રકારની ઉદ્ધવેલી વાસના સમાવી દઇ, તેની સાથે બીજી ઇંદ્રિયોની વાસનાનું ટોળું જામે તે પહેલાં આત્મસાગરમાં મિલાવી દેવાથી આત્મા શાંતિના જોળે જોતી શકે, ને તેમાંજ ખરું મનુષ્યત્વ સમાયલું છે. જે આમ નથી કરતો તે કહી આત્માની શાંતિ અનુભવી શકતો નથી. આહે તો તેની પાસે અઢગક લક્ષ્મી વૈભવ અને મોત્યોખનાં સાધનો હોય, છતાં પણ તે તેને કોઈ પણ રીતે શાંતિ આપી ન શકે. ”

“ શુરો ! એ ઇંદ્રિયોને આપણે વશીભૂત શી રીતે કરી શકીએ ? ”

“ સાંભળો ! ઇંદ્રિયો એ તો પાળેલા કુતરાં જેવી ચીજ છે. તેને કાણુમાં રાખવા માટે પ્રજ્ઞાજ્ઞાનનાં પરમાણુઓથી મનને ભરી દઇએ, તો તે ઉછાળા ભારતી ઇંદ્રિયો સંયમની લગામમાં પકડાતાં કદાપિ આત્માને થાપ ખવરાવી શકેજ નહિ. પછી બલે તેની પાસે ગમે તેવા વિલાસ-વૈભવો ખડા કરે. છતાં પેલા પ્રજ્ઞાજ્ઞાનમાં મગ્ન બનેલું ચિત્ત તેના ઘુઘવાટ સામે છાતી ધરી વિજય મેળવે છે. આવા વિજયોત્સવ ઉજવવા એજ સાચા “ જૈન ” જ્ઞાનધારીનું પરમ કર્તવ્ય છે. તેનું સાધન પ્રજ્ઞાચર્ય અને દૃઢ નિશ્ચયગગન છે; ને તેમાંજ જગતની આવોકની અને પરલોકની સિદ્ધિઓ સ્વકળાએલી છે. ” શુરેમહારાજ સંપૂર્ણપણે પ્રજ્ઞાચર્યનું મહત્ત્વ સમજતી ચક્રયા પછી ઉપાશ્રય ખાલી થયો. આખી સભા વિખરાળી અને માત્ર ગણી ગાંડી વ્યક્તિઓ હાજર રહી.

તેવામાં તોડ નિદોષ આણવિકસત, આણીકી બાલિકા
 માનદા મુઘી બાની થયેલી આંગેા હુંછલી ગુરુ અમદા આવી
 હતી. તેણીએ મીઠા જેવા મૃદુ અવાજે ગુરુજીને પ્રાર્થના કરી.
 “ પુત્રજી ! આપ મને એ વત આપશો ? ”

ગુરુજી બાલિકાની આ યાચના સાંભળી હતી પણ તેના
 હાન્યમાં તે બાલિકાની યાચના માટે અજ્ઞાનતાની યંત્રા હતી.

“ માતા ! તુ હજી નાની : ”
 શી જરૂર છે ? ”

“ ગુરુજી ! આપની વત નાચી છે, પરંતુ જીવન-શિવિર
 પર કાળાં વાદળાંઓ ફરી ગયાં છે. તારાની ધારેલી આજની
 મેડારી નેચારી અન્યાયને ત્યાં : ”
 બાલિકાએ ગુરુજીને કહ્યું કે : “ તારા માતા પાસે
 અવિદ્યાથી તારા માતા પાસે : ”
 ગુરુજીએ કહ્યું : “ તારા માતા : ”

“ પર તુ મેં કહ્યુંય નહીં : ”

“ ગુરુજી ! તારા માતા પાસે તારા માતા પાસે : ”
 ગુરુજીએ કહ્યું : “ તારા માતા પાસે : ”
 ગુરુજીએ કહ્યું : “ તારા માતા પાસે : ”

“ તારા માતા પાસે : ”

“ ગુરુજી ! તારા માતા પાસે : ”
 ગુરુજીએ કહ્યું : “ તારા માતા પાસે : ”
 ગુરુજીએ કહ્યું : “ તારા માતા પાસે : ”

“ બાહે ! આ હું છું અને ક્યાંથી જોડે છે, તેનું જ્ઞાન કે
 કે ? કેાંપણ વૃત્તિ એક દરેકે દાખો દેવાથી આવાન-અન્યાતાની
 નિયમ પ્રમાણે તે વૃત્તિનું અગ્ર ઉત્કર્ષ વધતું જ જાય છે. આટે તેને
 માણુમાં માળવા આટે ખીંચે ખીંચે પ્રયત્ન કરેલા ઉચિત મળાય.”

“ શુદ્ધ ! આપનું દરેકું વચાર્થ છે. પણ સંઘમ કરેલી
 જીવન શક્તિ, નગ નથા મનને પુર કરી આત્મિક જીવનનો
 સાક્ષાન્તકાર દર્શાવે છે. એનું આત્મિક જીવન માળવા હું અધીરી
 બની છું. આપ જરૂર સ્પાદ્ય કરશો. ” બાગાએ આત્મ-નિરો-
 દ્ધાનનો પાઠ ભણતાં નમ્રતાથી જણાવ્યું.

“ હશે ! ત્યારે મ્હારું કંઈ માનશે કે ? ”

“ હ દા ” બાગાએ આનુરનાથી શુદ્ધની સામે ખીટ મારી.

“ બાગે ! પ્રવાચ્ય એ જો કે મહાન્ મન છે, છતાંય એવો
 મહાન્ વિપમ બાર તું નહિં જીતી શકે, તેથી ફક્ત એટલોજ
 અભિશદ્ધ લે કે “ કૃષ્ણપદ્મમાં મન, વચન અને કાયાથી જીવન-
 ભર શુદ્ધ પ્રવાચ્ય માળવું. ”

“ શુદ્ધ ! પ્રતિજ્ઞા માન્ય છે. ” કહી વંદન કરી જીવનની
 ધન્ય પળમાં જીલવી બાલા ત્યાંથી પોતાને ઘેર દસતી દસતી
 ચાલી ગઈ.

આવા ભગીરથ મતો જીવનભર નિભાવવાની તીવ્ર ઉત્કંઠા
 અને જુસ્સો એ કાંઈ સ્ફૂલ શરીરના ગુણો નથો, પણ આત્માના
 ગુણો છે. ત્યારે જીવનજીવી બતાવવાની ‘ તાલાવેલી ’ ‘ અણુઅણી ’

અને ' મસ્તી ' જતો છે, ત્યારે માનવ, માનવ મટીને દેવ અને છે, પત્થર મટીને પ્રભુ રૂપે પ્રગટે છે, અને તેવાજ સમયે માનવ-સંકિતનું રહસ્ય ઉકેલવા અને જાણવાના અભિલાષ જતો છે.

એ બાલિકા તે કોણ હતી ? જગતના વટોણીયા વચ્ચે અ-દૃહાસ્ય કરી પહાડની માફક ઠંડે કંચેજે ઉભી રહેનાર એ વત-ધારિણી દેવપુત્રી, તે કચ્છ દેશના કોઇ શહેરમાં આવેલા ધના-વહુ કેટીના મંદિરમાં સાંપડેલું રત્ન હતું. દુનીયાની લાખોમાં કોરો મળતોમાં અથ ગણતરી " મળત " તરફ નિરસ્કાર ફેંક-નારી એ " વિજ્યા " નામની બાલિકા ! મનુષ્યને દિવાનો બના-વી મૂકનારી એ " નૂતિ " ને પિછાણનારી વિજ્યા પ્રવાપુત્રી ! જગતને કલિયાન સ્વિકૃત મુગ આપવાની " સંકલ્પની " ને તર-નારી એ લાગિની ગણા દિવસાનુદિવસ ધર્મકાર્યમાં નક્કી બ-નતી રત્નતપ હવનના નિંદાપતા અને મળત હુંડી રહી હતી.

એજ નગરમાં અર્ધદાસ શેઠના ઘરે આત્મયોગની કલિય-પૂર્ણિ માર્ગ વાજતા નિવસત " વિજ્યકુમાર " જેવી બાળા-મનધારિણી બાલિકાની ઉમેદ અને આશાઓના પ્રેરકને પ્રશસ્ત-રૂપે પિતાના સંસ્કારમાં લાગ કરતા હતા ! તેનું તેજસ્વી સ્વરૂપ કોઈ અંકુશોની નુકસાન કરવા અત્યંત પડતું. સંવત્સરોભિન્ન કાનુકૂળ બાલકને વિજ્યકુમાર આજે માત્રને પ્રકાશથી અદ્વિતિ-બા. આપતે, દેવમંદિરે અને હોરજાએ પ્રવેશવા કાર્યે. જોઈ નવજન્મનું પિતૃ.

ઉપાધ્યયમાં ગુરુજીએ વ્યાખ્યાન શરૂ કર્યું. વિનયકુમાર
એકી ટસે સાંભળી રહ્યો.

“ મહાનુભાવો ! માનવજીવનને કાંટાઓને કાંકરામાં ન
વેડાડી નાખતાં આદર્શ-નાના નાના આદર્શ કાર્યોથી સજ્જ કરો !
જીવનમાં કહેવાતી “ મોજમજ ” રમત ગમત ઇત્યાદિ દુનીયા-
હારીનાં મુખ્યત્વેના ચરફતુની સંધ્યાના રંગ જેવા અસ્થિર છે.
તેનો મોહ શો ? તેથી આત્માના સનાતન સત્યને ઓળખવા
મનુષ્યે પોતામાં રહેલા વિકારોને વશ ન બનતાં વિકારોને પોતાને
વશ કરવા ઘટે છે. કારણ વિકારો એ દેહનો સંકેત છે, આદર્શો
એ આત્માનો પેગામ છે, તો દેહ આગળ આત્માને રાજા બનાવવો
હોય, આત્મભક્તિની ખીલવણી કરવી હોય તો જીવનના મુદ્રાલેખ
તરીકે પ્રથમ બ્રહ્મચર્યને સ્થાન આપવું જોઈએ. આત્મમુક્તિ એ
સાધ્ય છે. સાધન બ્રહ્મચર્ય આદિ મતો છે, જેમાં બ્રહ્મચર્યને મુંઠર
સ્થાન મળ્યું છે. જીવનવિજયની દરેક ચાવીઓ બ્રહ્મચર્યમાં
સમાયેલી છે. વિષયની ઇચ્છાને સ્પર્શ ન કરવો એ કામ એક
બહાદુર સેનાપતિનું જ હોય, આવા બ્રહ્મચારીને ખુદ ઈંદ્ર પણ
વંદન કરે છે. આવા ઈંદ્રપૂજિત નરદેવને મરણનો ભય નથી ને
તે કદાપી પ્રભુને વિસરી શકે નહિ. તેથી પંચ મહામતોમાં આ
મતને શાસ્ત્રધારે મોટું ગણ્યું છે, કારણકે આ એકજ મતના સંગ-
થી બીજા ચારે મતો નકામા થઈ પડે છે. ભગ્યો ! ઉપર ઉપરની
સૈંદર્ભતામાં મોહાઈ હાડ અને માંસ ચૂંથનારાઓ નરકગતિમાં
જાય છે. કારણ તેનું પાપ અગાધ છે. ” વ્યાખ્યાન પૂરું થયું.
સા આલી ગયા. સિવાય વિનયકુમાર.

“કાનનના એ વીર મુકાની ‘ગાંડો’ બની શરૂ પાસે
 નાનકડો નની પડ્યો. એ ક્ષીરસાગર સમ ઉજ્જવળ મુખ-
 દર્શનના આકર્ષણ સંગીત બન્યું છે. જાણે ધર્મયુદ્ધનું અણ્ણ-
 રાગને ! ચેતનના દ્વારા ઉગરેલો એ કુમાર વિનયસહિત શરૂ
 કરેલું છે. નહીં જાણે શરૂ ! મને પ્રત્યયર્થ પ્રાપ્તિ પા-
 ધ્ય. આપેલ

“ભાઈ ! તું પચેવેલો કે ન કુવારો ?” શરૂએ કાનનના

શરૂ

“કાનનના એ વીર મુકાની ‘ગાંડો’ બની શરૂ પાસે
 નાનકડો નની પડ્યો. એ ક્ષીરસાગર સમ ઉજ્જવળ મુખ-
 દર્શનના આકર્ષણ સંગીત બન્યું છે. જાણે ધર્મયુદ્ધનું અણ્ણ-
 રાગને ! ચેતનના દ્વારા ઉગરેલો એ કુમાર વિનયસહિત શરૂ
 કરેલું છે. નહીં જાણે શરૂ ! મને પ્રત્યયર્થ પ્રાપ્તિ પા-
 ધ્ય. આપેલ

“કાનનના એ વીર મુકાની ‘ગાંડો’ બની શરૂ પાસે
 નાનકડો નની પડ્યો. એ ક્ષીરસાગર સમ ઉજ્જવળ મુખ-
 દર્શનના આકર્ષણ સંગીત બન્યું છે. જાણે ધર્મયુદ્ધનું અણ્ણ-
 રાગને ! ચેતનના દ્વારા ઉગરેલો એ કુમાર વિનયસહિત શરૂ
 કરેલું છે. નહીં જાણે શરૂ ! મને પ્રત્યયર્થ પ્રાપ્તિ પા-
 ધ્ય. આપેલ

પું છું કે આપના હોધેલાં મનો મન, વચન અને કાવચે મન-
લાંતે પાગીશ. ”

“ જાણિ ! તારે માટે મને જરાય મંકા નથી, હું તો નાનો
દિવ્યનાના ગર્ભમાં પેચનો હતો. જોડો ! કેટલા દિવસનું મન
લેવું છે ? ” સાધુએ પૂછ્યું.

“ પૂજ્ય ! હવનખર અત્યાગીયા-શુદ્ધ પણ હવમ્યાન
અખંડ પ્રહસન મત પાગીશ. ”

“ વિચાર બરાબર કયો છે કે ? ” “ જુદા ” શબ્દ
સંભળાશે.

“ ત્યારે કયો બાધા ” સાધુના કહેવાથી તુરતજ એ બાધ
જોડી વિજયકુમારે બાધાવસ્થામાં પ્રતિજ્ઞા લીધા.

“ શુરવર ! આપે તો આજે મહાશ હવનમાં રત્નજ્યોતિ
જગવી મને ઉપકૃત કયો. ”

“ અહો ! બાલક ! એમાં આભાર શાનો ? એ તો અમારું
નિત્યકર્મ છે. પરસ્પર ધર્મબજાવવો એમાંજ આત્મકથ્યાણ છે. ”

બાજકની આંખમાં આભારસૂચક ચિન્હો દેખાયાં. થોડી
વારે સાધુની દષ્ટિમાં અમૃત વેરતાં નમન કરીને તે પોતાને ઘેર
માણે ફર્યો.

હજી તેની ઉમ્મર બારેક વર્ષની હતી. બાલકુસુમ હોવા
છતાંય વૃદ્ધજનોનું ગાંભીર્ય તેનાં યુગપર છવાઈ રહેતું. આટલી

તાની વચે બાધ્યાવસ્થાની સંધ્યાએ એ માનવહંસ પ્રહરચર્યના
ભગીરથ વ્રત હાથ ધેર આવતાંજ પિતાશ્રુએ તેના વેવોશાળની
વાત છેડી.

“ પુત્ર ! આજે આ નગરનાં રહેતા ધનાવદો છોના ધરથી
... મનીલાલ માટેનાં પ્રદેશ આવ્યાં છે. શી નરશ્રુ છે ? ”

ડીઓ સાથે તેની પાસે અશ્રુસારતી દીનવદને આવી માન ઉભી રહી. દશ પંદર મીનીટ સૌ સામસામું જોઈ રહ્યું. આખરે માતાએ પોતાની પુત્રીને સાસરે વળાવતી વખતે શીખામણ આપવી શરૂ કરી.

“ જહેન વિન્યા ! આજથી તું અમારી મટી તારા સાસુ સસરાની બની છે. અમે હવે તારા જીના માળાપો તરીકે ગણાઈશું. તારા હવે પછીના જીવનનાં ખરા માળાપ તારા સાસુ-સસરાજ ગણાયે. તું તેની પ્રેમભરી ભક્તિ કરતાં કોઈ રીતે ઓછું આવવા ન દઇશ. પિયરમાં તો અમે તને લાડમાં ને લાડમાં કાંઈ ન કહી શકીયે, પણ ત્યાં તો સમજપૂર્વક અને સ્નેહથી સૌ કોઈને પોતાના ગણી પૂજીએ. કોઈને કડવું વેણ સરખું ન કહીશ બાપુ ! ” (રડી પડે છે. ત્યાં પુત્રી હિંમતભેર કંઈ સ્વરે જણાવે છે.)

“ માતાજી ! રડો ના ! મ્હારી ફિકર જરાય ન કરશો. મ્હારા કુળ, માતાપિતા અને સગાઓની આબરૂ હું પૂર્ણપણે જાળવીશ. ”

“ પણ જહેન ! (રડતાં રડતાં સાહેલીઓ વળગી પડે છે.) તું તો અમને રડાવે છે. આપણો સ્નેહ વિયોગદશામાં બૂલી જવાયે ? ”

“ જહેનો ! સૌ કોઈને માટે “ વિયોગદશા ” નિર્ણીત છે. આજ હું જાઉં છું. તો કાલે તમે પણ જહેનો ! હું આપને નહિં

વિસરું હો ! માતૃપિતાને આશ્વાસન આપજો.” કહી વિનયની આંખમાંથી આંસુ ટપક્યાં.

“ જડેન ! જરા સંભાળી લે, તારે આજથી અણખેડી સૃષ્ટિમાં પ્રવેશ કરવાનું છે. અજાણ્યા માર્ગોની મુસાફર બનવાનું છે, અપરિચિત હૃદયો સાથે સંબંધો જોડવાના છે અને ટુંકમાં એટલુંજ કે તારે સૌ કોઈને રીઝવવા પડશે, ત્યારે નિર્બળ થઈ મુંજાઈશ ના રડીશ ના, હતાશ બનીશ નહિ. આવી પડતી ઉપાધિઓને “સુખ” માની સરલ બનાવજો. દુઃખી થજો પણ તારા કાળે સાસરીયાની કોઈ પણ વ્યક્તિને લેશમાત્ર દુઃખ ન થવા દઈશ. જડેન ! જો મારી કુખને અજવાળવા ચાહતી હો, તો માતાની આ છેલ્લી શીખ સમજી જઈને સંસારને અજવાળજો. આજે હું તારા વિયોગથી રડું છું, ત્યારે તારા દિલમાં વધુ રડવું છુટે છે, પરંતુ જો મને એ વિયોગાવસ્થામાં પણ હસાવવી હોય, તો પતિ, સાસુ સસરા અને ગૃહજનોની સેવાલક્ષિત વિનય, નમ્રતા, મૃદુતા અને કૌશલ્યથી સૌનો પ્રેમ જીતી લેજો.” કહી માતાએ તેનાં અંગે ચોટીને પ્રેમભર્યું આલિંગન કર્યું. બાળા માતાના શબ્દો ગોખતી તેની સાસું જોઈ રહી. બન્ને મુંઝાં હૃદયો એક બીજાની ઇચ્છાઓ ભીંજતા હૃદયે સમજી ગયા.

ખરેખર ! માતાનો પ્રેમ કોઈ અલૌકિક છે. ભલે મનુષ્ય-જાતને “ પુત્ર ” પ્રાપ્તિની મીઠી લ્હાણુ હોય, છતાંય માતાને મન તો છેલ્લી આશા એક દીકરીજ છે, એવી સરલ મનોવૃત્તિ, સ્નેહ, અને આર્દ્રતા વિશ્વનાં કોઈ પટમાંથી શોધી સાંપડે તેમ નથી. માતાના જેવી નિઃસ્વાર્થવૃત્તિ, સ્નેહ અને પુત્રી કાળે

સ્વાર્થત્યાગ જગતમાં જરૂરો મુશ્કેલ છે. બહે પુત્ર કે પુત્રી માતા પિતાને બૂલે. છતાં એ માતા દુઃખરો વળે પછી એજ પુત્ર પુત્રીને પુનઃ મળતાં શાંદી પેદા બની જાય એવી એક પાવન પવિત્ર માતા, વિજ્યાને શિખામણ આપી શાહેલીઓ મદ પાછી ફરી.

વરદન્યા માંડવેથી સર્વ દિવા પૂરી ધન્ય શીખ લઇને મંસારના થોડે કુંકુમ સ્વસ્તિક પુરતા સ્વગૃહે પધાયા વૃદ્ધજનો સામુસસરા, નણ્ણદી આદિની શીતળ છાંયડી નીચે—એ પ્રેમ-ભયા પરિવારમાં આવી તેઓ વસ્યા છે. સોની સાથે દુદપના તાર મેળવી પરસ્પર આનંદની મરિતાઓ વહેવડાવે છે. “વહુ” શબ્દ સાંભળતાં નવવધૂનાં ગાત્રમાં કોઇ અનેરો ચેતનનો ચમકાર થાય, હૃદયથી અંતરના હોજ ભરાય, અને માતા પિતાનો વિયોગ માત્ર વાત્સલ્યભયાં એ “વહુ” શબ્દ સાંભળતાં ભૂલાય! બાળુડા, બાંધવો, ખેડેનો, માતા પિતા અને સખીઓ “ખેડેન ખેડેન” કહેતાં ગળાં મુકવતાં એ બધાંયના બદલામાં “વહુ-લાલી” આદિ પ્રેમગર્ભમાંથી જન્મેલા શબ્દોજ બહુ હતા.

વિજયકૃમારની ભવયાત્રાની જીવનસખી, દુવ સમ અડોલ અને પૃથ્વી સમા પુનિત આર્યલક્ષ્મી મુવર્ણમંચિથી ગંઠાઇ દાંપત્યધર્મના દહાવા લેવા પતિદેવની અટારીએ આવીને હાસ્ય વેરતી ઉભી છે. જીવનની નવનવો સંકલનાઓ રચવાને અને નવપેલ્લવતા ખીલવવાને પૂર્ણિમાના ચંદ્રની માફક પ્રકાશતી સુધાની વૃષ્ટિ ફરતી નણ્ણદી અને સાસુ, લોખાઇ અને જોડાણી

આદિની ગોદમાં લાડ કરતી એ ગુણિયલ ગૃહદેવી આનંદનો પરિમલ પ્રસરાવે છે. પિતાની એ ગુણિયલ પુત્રી, માતાની પવિત્ર કુળની મીઠી વેલ, સાહેલીઓની સમોવડી અને પિયરનું ઝળહળતું જીવન પ્રતિબિંબ સમ આજે સાસરવાસમાં ચંદનની લતા બની વિધવિધ પ્રકારે સાસરીયાને ખેંચાવી રહી છે. કવિઓ કહે છે તેમ આજે તેણીએ પ્રભુતામાં પગલાં માંડ્યાં છે. એટલે કે નવીન સંસારના નવા જીવનનો માતા પિતા—સાસુ સસરાના અને સ્વામીનાથનાં સુખ દુઃખની ભાગીદાર અને સંયમનો મંત્ર શીખવાને વિદ્યાર્થી તરીકે પોતાની ઉમેદવારી જાહેર કરી છે. ઔદાર્ય અને સહનશીલ વૃત્તિનાં કંઠણ કપ્પો ધારણ કરવાને પીઠ ખુલ્લી મૂકી છે.

પહેલોજ દિવસ ! નવા જીવનનું પ્રથમ પ્રભાત આવાં મંગળમય કિરણોથી શોભી રહ્યું છે, ઘરમાં નવું માણસ આવે ત્યારે બાળમંડળ તેની સામે જોયા કરે, કૌતુકભરી દૃષ્ટિએ વિમળ વિનોદ ખેલે, નાની નણદી “લાલી કહેતાં ઘેલી થાય, દીયરડો “લાઈની વહુ તે” “લાલી થાય” બોલી નાચતો કુદતો “મજા” લુટે, ત્યારે નવવધૂ શરદના સરોવરીયા સમા ધીર ગંભીર સ્વભાવે જરાક હસે ! સ્મિત કરી દીયર—નણંદના માથા પર હાથ ફેરવી “બઈજી ! બા તો બહુ ગમ્મતી લાગે છે. લાઈ તો બહુ મજા કરે છે” જેથી રાવ ખાય ! ત્યારે “સાસુજી” વહુની અપૂર્વ ગૌરવતા જોઈ સ્તંભી જાય, આમ એ ગૃહદેવી—નવવધૂ નાનાંને વાત્સલ્યભાવથી નિવાજે, મોટેરાને

મયાદાથી સંતોષે, અને સુખોપડીયાને સ્વાર્થત્યાગથી ખુશ રાખે ! આ તે દોષ અંસારીની જે ઉપવનની પરિમાજિકા દશે ?

આટલી બાલિશવયે તેણીમાં વિરાજતી પ્રેમતા, ભાવભયા દુઃખની સંસ્કારિતા, દુઃખની ઉત્તજવગના અને જીવનનાં અંગો-અંગમાંથી પ્રેમ સંદર્શની જરતી જરણાઓ સામુજીને આકર્ષ્યમાં ગરકાવ કરતી, સસરાના દુઃખમાં નવીન ઉર્મીથી સ્ફુરાવતી, સ્વ-ર્ગની કૃત્તે સમ રસના કુવારા ઉછાગતી, અમૃતનાં નીર સીંચતી સાસરીયાની દરેક વ્યક્તિમાં આશા-વહુ તરફની અમર આશાની ભૂતિઓ રચવા લાગી.

માતાપિતાનાં મધુરં સ્વપ્નાં છોડી આજ એ :નવવધુ-સુંદરી પ્રેમનો પ્રથમ પાઠ શીખવા. આત્મીય ભાવ અનુભવવા, સ્નેહગંગા રેલાવવા અને દુઃખના તત્વને સત્ય તત્વમાં મેળવવા આણી આવી છે. નવા વસ્ત્રોથી પીતાનું કોમળ અંગ ઢાંકતી. લલ્લભમાં ને લલ્લભમાં પહેલો દિવસ નિર્ગર્ભન કહે છે. આસપાસ તરૂણ બાળકો અને બાલિકાઓ ‘ અન્નપ્રયા ’ માણસ સામે જોઈને હસતા ચોપાસ ફરી વળ્યા છે, ત્યારે તેણી પ્રેમભીની હંયાની કટોરીઓમાંથી અકેક ધુંટટો બાળકોને પાઇને :રીઝવતી. સ્ત્રીધર્મના ઉત્તમ આદર્શ શીખીને તેણે નવા ગૃહમાં સંચાર કરતાંની સાથે જ નવી આશાઓ સ્ફુરાવી સાસુજી અને અન્ય સાસરીયાનાં સગાંઓને સંતોષ પમાડી ચુકી છે, એટલે કે “ આવતી વહુ અને બેસતો રાજા ” ની કિંવદંતી સાચી પડી છે.

બપોર પડી, સંધ્યા થઈ, ત્યાં તો અનેક અવનવા
ઝેરાંઓએ નવવધૂની મૂલાકાત લીધી. “ વહુ તો બહુ સારી
મળી. ” કોઈ “ બાઈ, તું તો ભાગ્યશાળી ” કહી સાસુજીને
સંબોધતા આવતાં અને જતાં. ત્યારે સાસુજી “ બાપુ !
તમારા પુણ્ય પ્રતાપે છે ને ? ” કહીને જવાબ વાળતી. આમ
બાર કલાકના ગૃહવાસમાં તેણીએ હૃદયના વિધ વિધ નવરંગો
સાસરીયાના ઉંમરે પૂરી પોતાના દેવી જીવનનો સુવાસ પ્રસ-
રાવ્યો. ધન્ય ગૃહદેવી !

વસંત પુષ્પરૂપે પ્રગટે ને પ્રકુલ્લે તે પૂર્વે જન્મ મધુમાસ
રસપ્રમત્ત પરિમલ આસ્વાદે, તેમ આ નવવધૂનો સ્નેહ સમાગમ
જાણે કેટલાય વષોથી સેવાયો હોય તેવા રસાસ્વાદથી લચી પચી
ગયો હતો. ઇશ્વરી શાંતિ અને આત્મસાંદર્ભનો પ્રકાશ ફેંકતી
ગૃહરાત્રી આટલા ટુંક સમયમાં શ્વસુર ગૃહમાં સૌનાં હૃદયે
સિંહાસન લગાવીને ચડી બેઠી. કારણ કે તેના અંતરની ઉંડી
શુદ્ધાઓમાં સાસરો તે નવલ જીવનનો પિતા, સાસુ તે માતાજી,
પતિદેવ એટલે પ્રભુ, નણંદ એટલે પ્રિય ભગિની અને દીયર
એટલે સહોદર-બંધુ જેવા પવિત્ર ભાવના ઉછાળા મારી રહી
હતી. પૃથ્વી ને પૃથ્વી પાર દેખાતા પુરૂષો અને સ્ત્રીઓ પ્રતિ-
બ્રાતૃ-માતૃ પ્રેમની દ્રષ્ટિથી અમીલ્યાં નયનો ઠેરવતી નવી નવી
મૈત્રીભાવના બાંધવા લાગી. રાત્રિના આઠ-સાડા આઠ વાગતાં
સાસુ સસરાને પ્રણામ કરી જીવન કલ્યાણ સરિતાના આરે-પ્રિય-
તમ પ્રભુના દર્શન માટે અધીરી બનેલી બાળા કોઈ અગમ્ય
ભાવનામય વિચાર કલિકામાં ગુંચાવા લાગી.

“ જાણુ ! વહુછું ! શુષાનો વળત મુઠ્ઠા જયો છે. બાર મુઠ્ઠા બધા ” સામુદ્રએ વહુને પ્રિમાળ જાણમાં સંજોષોને કહ્યું.

“ માનાશુ ! આપના મુઠ્ઠા ગયા પછીજ હું સુઈ ગયું. હવે તમે થાકી ગયા હશે. ” કહી સામુદ્રના પગ જ્ઞાનંદથી દાઝવા લાગી. પગ દાઝતાં દાઝતાં ઉમરાઈ જતી બહિષ્ તેના તેજસ્વી નયનોમાં તરવરી પડી. સામુદ્ર ઉંચમાં આવતાં બીજું કામકાજ પરવારી તેણી પોતાના કમનસૂઈમાં સામુદ્રને મીનપણે પગે લાગી ગરવી થાકે ચાલો ગઈ. જતાં જતાં આખરે સામુદ્ર તરફ પુનઃ સ્નેહબીની આંખો દાગી રહી. તે વળતનું સાંદર્ય કોઈ આંખને આંશુ નાખનાર બમક સમ નહિ પણ આત્માને ઉત્તત કરનાર લાવણ્યની સ્વામિની હોવાનું સૂચવી રહ્યું હતું.

આ નવવધૂમાં જીવાનીની મુરખી અને પૂર્ણ ચંદ્રની ધવલ તેજસ્વિતા એ બેનો યોગ અઘોષિત હતો. આવા જીવનના દિટોળે આજે તેને પોતાના પતિદેવને હિંચકાવાવાનું નિમાયું હતું.

કુદરતની સ્વોત્તમ કૃતિ તે મનુષ્ય. અને તે ઉત્તમોત્તમ કૃતિના અંગો તરીકે વહેંચાયેલા પુરુષ અને સ્ત્રી । ખાહોશ કથાકારે પોતાની કસાયેલી પીછીથી ચિત્રો રચ્યા. પણ જો તે બન્ને અંગનું મિલન, સાંમ્ય સ્વરૂપ ન હો તો કૃતિ બેઠંગી લાગે અને કથાકાર લજ્જાય.

લગ્ન મહોત્સવનાં સોનેરી આદોલનો આ નવયુગના આંગણીએ પ્રસરી રહ્યાં છે. સૂર્યદેવના સાગ્રાન્ત્યમાં વ્યાપેલા

રખાયું ! તેને જોતાં તે ચમકી અને અભિલાષ પુરે થયો. માની આનંદમાં જીલવા લાગી. તેની કાયામાં પ્રાણ સંચરવા લાગ્યા. મુદ્રામાં નવચેતન સ્ફુરવા લાગ્યું. તેનાં નયનોમાં અધીરાઈ ધલકાઈ ! અને આસપાસનાં વાતાવરણમાં કંઈક અપરિમિત મીઠાશ જામી.

સૂર્યદેવના ઉદયથી કમળની પાંખડીઓ ખુલે તેમ તેના બીડેલા, હૃદયમાં જાગૃતિનો ફફડાટ જાગ્યો. એ પુનિત પગલાં ! પતિદેવનાં પવિત્ર પગલાં સામે વાંછી નજરે જોતી રહી. સ્વામી નાથનું પહેલું મિલન ? અહા ! એ સ્વપ્નામાં અણકદપેલી ભભક તરી આવે છે. સંસારના દેવી હડાવાઓનું જીવન સ્વરૂપ ખડું થાય છે. આવનાર વ્યક્તિનો વેગ જરા ધીમે પડતાં કોઈ ગળેંદ્રની સ્પર્શ કરતો ડગ ધરતો ચાલ્યો આવે છે. સામે આવનાર તે કોણ હશે ? તેના વિશાળ સાલની સ્ફટિકશી નિર્મળતા, મોટી તેજસ્વી આંખોમાંથી ઝરતી મધુરતા ગમે તેવાને દ્રષ્ટિ કરવા દોષાવે તેવી સ્નેહભરી મોહકતા ! શે ગંભીર સંગમ ! અધ-ઉપડયા નેત્રોથીજ સીંધી સીંધી નજરે તપાસતી, આનંદને ઉત્સાહ દાખવતી, પતિનાં દર્શનથી અધીરી જનતી આશાભરી નવવધૂ પાલવ સંકેરે છે ! મીઠી વિહ્વળતા આસપાસ ફરી વળી છે.

હમની જવાબદારી સમજી માતાપિતા આદિ વૃદ્ધ જનોને વંદન કરી આશીર્વાદની પુષ્પાંજલિ લઈ દુનીયાદારીની ભાષામાં “ ગોલ્ડન નાઇટ ” ના આંગણે પનોતા પગ માંડવા આવતો એક ઉમેદવાર મોટી વિજયકુમાર સહચરીના દર્શને હોંસહોર ચાલ્યો.

આવે છે. તેની લબ્ધ ચાલમાં વિકારોને બદલે આત્માનું શું જન થતું દેખાય છે, જીવનને વિકારોના ઑંખરામાં ફેંકી દેવા કરતાં પુષ્પમાં પોઠાડવાના અભિલાષ જાણ્યા છે. આદર્શના કૂલડાં વેરતો પ્રતિજ્ઞાના પાણી તપાસતો ચાલ્યો આવે છે !

“ આ મેમાન સાથે-અપરિચિત લલના સાથે વાત કેમ થશે ! ” વિચારતો સ્હેજ સંકોચાતો ધીમેથી દિવાનખાનામાં પેઠો ! જરા શાંત સ્થિત ક્યું, બાળા લજવાણી ! એ રસિકા-નવવધૂની કીકીમાં અવનવા રંગો ઉતરવા લાગ્યા. એક બીજાનાં નયનો અંજાયા અને શરમથી લીંજીયાં ! નિર્મળ પ્રેમના કુવારા ઉડવા લાગ્યા, બંનેના જીવનની પાંખડીએ પાંખડીએ અમૃત ભર્યા છે. કોણ વેરે ! કોણ ઝીંકે ! શબ્દો સંભારે છે, પણ શું ચાય છે.

દિવાનખાનામાં અપૂર્વ શાંતિ હતી. અરસપરસના મોંને એકબેર સુરમ્ય વાતાવરણ બનાવી દીધું છે. જીવન સહચારિણીના એજસ અને પતિદેવનાં ભાવનાભર્યા નયનોના સંગમનો સમય વધુ વખત મોજ રહેવા ના પાડતા હતા. આખરે વિજયકુમાર તેણીની પાસે જઈ ઉભા પાછા શરમાવા. સ્થિત થઈ બોલ્યું “ શરૂ થયું ; ત્યાં સુંદરી પદ્મપરથી વિનય સહિત નીચે ઉતરી પડી ” “ દેવી ! મનમાં એને ? વસંતના પ્રભાતે આમ મોજ કેમ લાગ્યું છે ? ”

વિજય શરમની માત્રી એક પણ શબ્દ બોલી શકી નહીં. ૧

એ મુંઢર રજનીની શાંતિશરી મધરાતે—કુદરતની આ વિરાટ શાંતિના ગંભીર સમયે જગત આપું તેને મન દિ'ટાળે અડેકું શાસના લાગ્યું.

જગતની જહશાંતિમાં તેણી સંચાર મદિરનાં પગથીયાં રથવા લાગી. વિશ્વને મોહ પમાડે તેવું તેનું આત્મસંકલ્પ—અર્પૂર્વ વ્યક્તિત્વ આમેર પ્રસરી રહ્યું હતું. ઉદ્ધાસભયા મ્હેરે બોલવા જાય છે, પણ પાછી શરમાય છે; છતાંય દૃઢ્ય દબાવીને પ્રેમસાગરના કાંઠે સહચારનો પૃથ્વ નાંધવા પુનઃ ઉત્સુક બને છે. જેમ અંદ વાદળ ચીરીને ટોટીયું ફરે, તેમ મધુ સ્મિત કરતી ધીમેથી બોલવા લાગી,

“ પ્રભુ આપ કુશળ છોને ?.....આપના એ જવાબમાંજ મ્હારા જીવનની મળ સમાયેલી છે. ” આમ કહેતાં વિજયાની આંખો ગમ્મતમાં નાચી રહી. મુખપર આકર્ષણતા ને આદ્ભૂત પ્રસરી રહ્યાં.

“ વારૂ ! આ નૂતન ગૃહમાં શાંતિ તો છે ને ? ”

“ શાંતિ ! શાંતિ ! અહો ! સાચા પ્રભુથીને “ શાંતિ ” ના પ્રશ્ન શા ? ” વિજયાના શબ્દ પાછળ પૃથ્વીનું દૃઢ્ય આનંદના ધનકારા ઝીલી રહેલું જણાવા લાગ્યું, તેણીના મુખમંડળ પર નરી પવિત્રતા, કોમળતા ને નિર્દોષતા પથરાઈ ગઈ.

“ દેવી ! તમને ખબર તો હશે કે જગતના ચોપડે આપણે સહચાર આજથી નોંધાય છે. સંકટો ને આફતો સામે આપણે સાથે જુઝવાનું છે. જાંદગીનો આનંદ સાથે જ હુંટવાનો છે.

વિકાસ અને વિનાશની પથારીમાં સાથે જ પોઠવાનું છે. સમજ્યા કે ? ”

“ પ્રાણ ! એમાં સમજવાનું શું ? એ તો ‘ સહચાર ’ ધર્મ જ સમજાવશે ! ” પ્રેમલીના હૃદયે બોલતાં ખડખડ હસી પડી. “ દેવ ! જ્યાં અન્યોઅન્ય પ્રેમ-વિશુદ્ધ પ્રેમ હોય, જ્યાં એક બીજા માટે અનંત રસના ઝરાંઓ વહેતાં હોય, અને જ્યાં એકમેકના નિદોષ સમાગમમાં રહેતાં જીવનમાંથી અમી ઉભરાતા હોય, ત્યાં એકના સંકટે બીજો પથારીમાં સૂઈ રહે એ બનવું અસંભવિત છે. આપના સુખે સુખી, દુઃખે દુઃખી. ગૌરવમાં ગૌરવ અને વિનાશમાં મહાડું પ્રથમ વિનાશ હો ! ”

“ શાબાશ ! તમે તો ડીક પુરાણ ગ્રંથો ! ” કુમારે નિર્દોષ દશાવતાં તેણીનાં બભા પર હાથ થામ્યો.

“ હા, હા દેવ ! અને તો તુ મને ... ” બોલતાં અચકાઈ. પતિદેવ સાથે બોલતા શબ્દનાતુ નુનકુ ક્રમે ક્રમે વિકસિત થતાં નવનવી ઝિંમંઆ સ્કચ્ચા સ્ત્રી !

“ શું વગી ખુબ કરા ! હા હા ! ” હાથ દશાવતાં કુમારે પૂછ્યું.

“ આપે મને “ દેવી ” કહીને બોલાવી ખડું ને ? ”

“ શું બોલું ? ”

“ એ દેવી કરતાં “ દાસી ” કહે. તો ... ” કુમારે પ્રભાવશાળી કષોભ પર સધુતાનો દેખાડ્યો. નવનવી દશા અવનવ પુરુષને

અને પોકલ હથીયારો કામ ન લાગે. ત્યાં તો વજ્રના પ્રહારથી
પણ ભૂછા ન બને તેમ મજબુત ઓળરો આત્મસાધનાની લગ
નીમાં લગાડવાં ઘટે ”

“ દેવ ! એ સાધનો ક્યાં ક્યાં ? ”

“ ધીરી ! જરા ધીરી ! અધીરા કાં બને ? સાંભળો એજ કહું
છું. આત્મસાધનાની લગનીવાળું જીવન એટલે ઉચ્ચતમ જીવન
જીવવાનો તનમનાટ એ ઉચ્ચતમ જીવન ગાળવા માટે આપણામાં
રહેલા સર્વ પ્રકારના વિકારો, વાસનાઓ અને લોગલાલસાઓ
કાપુમાં લઇ લેવા જોઈએ. જુઓ ! આ વસ્તુની ઓળખ. એજ
સાચું જીવન અને સાચું જ્ઞાન. આવા જ્ઞાનના માર્ગે વહન કરવા
માટે આપણે સમજવું જોઈએ કે ઈંદ્રિયોના વિષયોમાં તક્ષીન
રહેવાથી જ્ઞાનના પ્રકાશ સામે મહાન દિવાલ આપોઆપ બડી
થાય છે. કેમ એ તો તમે માનતા હશે ? ”

“ જી ! સત્ય વસ્તુ સામે શું બોલાય ? માનવું ન માનવું
એ પ્રત્યેક જીવનના પડદાનો આછો પડછાયો છે પણ વસ્તુસ્થિતિ
જ્યાં સાચીજ છે, ત્યાં વિવાદ શો ? “વિજયાયે ઘેરાતી આંખોએ
સહાનુભૂતિ આપી.

“ હું કાંજો આવે છે, પણ આ પ્રથમ મંગળ દિવસના આં-
ગણે એ ન ચાલે. આતો નાનીશી આપણી આત્મગોષ્ઠીઓ આપ-
ણે કરી લઈએ. જુઓ ! સાંભળો, આપણા આ માનવજીવનનું
ઉંચામાં ઉંચું ધ્યેય તે બ્રહ્મ છે. બ્રહ્મને પ્રાપ્ત કરવું એ દરેક
ધર્મ અને શાસ્ત્રોનું અંતિમ ધ્યેય છે, પરંતુ બ્રહ્મ વસ્તુના

સંસર્ગથી ઉત્પન્ન થતા વિકારોને તૃપ્ત કરવાનું પ્રોત્સાહન મળતાં
એ પ્રકારનું સિંદાસન ઠગમગા લાગે છે. તેનાપર બેસવાનો આ-
વહો અધીકાર રહેતો નથી. આથી આપણા બાંધિતત્વને વિશુદ્ધ
અવિત્ર સંયમી અને સ્વાર્થથી બાવનાવાળું જનાવવાની અભી-
લાષા. એક દિવસ મેં જાગતાં એક મત લેવા પ્રતિજ્ઞા લીધી.

“ દેવ ! ક્યું મત આપે લીધું છે ? આપની એ પ્રતિજ્ઞા
શી છે ? ” વિજયાયે આતુરતાથી પૂછ્યું.

“ દેવી ! શુદ્ધ પક્ષમાં મન વચન અને કાયાથી શુદ્ધ પ્રત્ય-
યર્થ પાળવાની મેં પ્રતિજ્ઞા લીધી છે. તો એને વ્યતીત થવાને
પાંચ દિવસનીજ વાર છે. આવા મતોથી જીવન વિગ્રહમાં ઉછ-
ળતા અધમ તત્વોનો નાશ થતાં આત્મિક સ્વરાત્ય લોગવીએ
એમ મ્હારું માનવું છે.” વિજયકુમાર વાક્ય પુરું કરી પોતાની
પ્રિયાની સન્મુખ જોઈ રહ્યો. તેણે ધારેલા ફેરફારો વિજયાના
મુખપર ન થતાં ઉઘટી દિશામાં નવા ચિન્હો દેખાયાં. કારણકે આ
દંપતી તે આદર્શ યુગલ હતું. તેણીએ પણ તેવાજ પ્રકારની
પ્રતિજ્ઞા લીધેલી હોવાથી કંઈક સંમત થતાં જોતી.

“ આપના આરંભેલા આત્મશુદ્ધમાં મ્હારો સહચાર સ્વા-
મીની સાથેજ હોય. દેવ ! હું પણ એમાં મ્હારો ફાળો આપું
છું. ” ગોળ ગોળ વાત કરી.

“ દેવી ! એ સહચાર શો ? ને ફાળો કયા પ્રકારનો ? એ
હું ન સમજ્યો. આ પુરુષિવાદ શો ચલાવ્યો ? ”

“ વિનોદ ખાતર કદાચ.....”

“ ના રે ના, પ્રાણનાથો આત્મું કદું છું. ને તેમાંજ આનંદ પામું છું. માનવ યુગલમાં જો સરખે સરખી જોડ ન લાગે, તો પશુધાનથી પીડાના દરદીના શુવન જેવું કલ્પેશ્વરમય શુવન ગાળવાનો કમભાગ્ય અવશર એ યુગલને માટે નક્કી થાય. દેવ ! ગમવાશે ના ! દેહને શબ્દગારનાર ધર્મા સાધનો છે. પણ આવા આત્મશૃંગારના સાધનો કોઈ સાગ્યશાસ્ત્રીને જ આપડે. આત્માને શબ્દગારનારા પૃથ્વીવાગ્મીમાં કોઈ વિરલ હોય છે. સ્વયં લક્ષ્મીના સ્વામી મટી સૂક્ષ્મ લક્ષ્મીના પિતા બનવાના અનેક કૌહડા આ મતના ગર્ભમાં વીંટાયા છે.....”

“ પણ.....”

“ પણ...કાંઈ આપને શોક કરવાનું લગાય પ્રયોજન નથી. હું તો આજથીજ બન્ને પક્ષમાં અખંડ પ્રસન્ન થઈ પાળીશ. પરંતુ આપ કૃપા કરી એક વિનંતી સ્વીકારશો કે ? ” નવી રચના કરતાં વિનંતી બોલી.

“ વિનંતી ? અને તે સ્વીકારવાની મહેરબાની ? હા, હા, બોલો જોઈએ કે કેવી વિનંતી તમે કરવાના છો ? ” વિનંતી શેઠે હસતાં હસતાં કટાક્ષમાં કહ્યું.

“ દેવ ! આપ આપના નિયમ મુજબ કૃષ્ણપક્ષે પ્રસન્ન થઈ પાળી શુદ્ધપક્ષે સાંસારિક મુખ લોગવો—તે માટે બીજી શીનું પાણિયહણ કરશો ? ” હિંમતથી વિનંતીએ જણાવ્યું.

• • •

[illegible]

દેવા લો અને સાંપડેલી વિશિષ્ટિને અનુભવવા મા. જુઓ !
 આ ન્યાયની દિગ્વિજય પદ્ધતિ પાસે કે જ્યાં તમે વિજયો
 આપ્યા હવેન પર્યં ત દર જોડે છે. ત્યારે હું જેજ વિજય મુખમાં
 આવું માગું આનંદ લઉં ? શું આ તે મદ્યાર કહેવાય ? ન્યા-
 યામનપર ભેગી દેવો કે પછી મદ્યારે તે કહેવાના " મુખ " માં
 આજોડવાનું કાંઈ પ્રયોજન ? આપણાં ધર્મશાસ્ત્રો શું જેજ
 સુચવતા નથી કે ? " કુમારનું લોહી ભોલતાં ભોલતાં હજી
 આવ્યું. શાંન થયું અને અજળ ન્યાયની શ્રીમુખી ઊઠી.

" દેવ ! ન્યાય અને અન્યાયનો તોડ હું શું કરી શકું ?
 શાસ્ત્ર સતી શ્રીઓને એકજ પતિ ઊવાનું મૂકવે છે. ત્યારે
 પુરોને માટે એનિયમ નથી. તેથીજ હું કહું છું કે આપ મુખેથી
 દે ફરીથી એકવાર વિનંતી કરી કહું કે બીજી શ્રી પાસે ! "
 વિન્યાએ છેલ્લું વાક્ય ભોલતાં પોતાનું અધું મોં ઢાંકી દીધું.

" કમભાગ્ય પુરોનાં કે તેઓ પોતાના સ્વાર્થ ખાતર
 શાસ્ત્રમાંથી અવનવા અર્થો કાઢી પોતાની બાજુ સ્વચ્છંદપણે
 ખેલે જાય છે. મૃંગારની સડકે ઉભા રહી વૈરાગ્ય સાધનાર
 બીર જોણ છે. એ જોણી સંખ્યાને શાસ્ત્રના ઉધા અર્થ
 કાઢી પોતાના સ્વાર્થને પોષવાની જોણીજ જરૂર રહે છે ! દેવી !
 એવા ઉધા અર્થોથી હું મુક્ત હોઉં તો મને બચવા દેશો કે ? "
 કુમારે આખરે બચાવવાની પ્રાર્થના કરી. સુંદરી લજવાણી.

" પ્રભુ ! ન્યાય અને દલીલોથી બરપુર આપની કથા મને
 મહારા બોલેલા શબ્દોથી ધરમાવે છે. બસ ! હવે તો આપના

એક મનોદર રાત્રિના સમયે આ યુગલ મહેલની અંદર-
 રીયે બેઠાં બેઠાં વાનો ફરે છે. બન્નેનાં યુગ્મ પર અમાઃ તેજ
 વિરાજતું હતું. તેમની અર્ધા પ્રભાવર્ષ બરી જીવનશૈલી
 દેવતાયના જીવન અંધકાર ભેદે છે. દેવતાય વિદ્યાશીલોને લખવે
 છે. મોદલગમાં ઉછરેલા આત્માઓને ખરું જીવનનત્વ બનાવે છે.

“ અરે ! એક વાત આજે મ્હારે ખામ કહેવાની છે. તો
 તો રજે આપણા આ મતની જાણ પિતા માતાને ન થાય ! આપણે
 તેને સાફ કાગળ રાખવી જોઈએ ! ” વિજયકુમારે બાળુમાં
 બેઠેલી વિજયા ચેકાણીને ગંભીરતાપૂર્વક સૂચવ્યું.

“ દેવ ! શા કારણે ? ”

“ પિતામાતાને કહાય આથી દુઃખ થવાનો સંભવ રહે છે. ”

“ નાથ ! આ સેક આપણા છુપાવ્યા છુપાયે કે ? ”

‘ બહે, ખુલ્લે ત્યારે ખરી, પરંતુ આપણે તો સાવચેતી રાખવી
 ઘટે છે. ” કહી શાંતિ પકડી “ છતાં કહાય ખબર પડે તો ? ”
 “ દિક્ષા ! આપણે દિક્ષાજ લેવી. ”

આમ આ આદર્શ યુગલ જીંદગીનું નાવ સાથે બેસીને
 દુનિયામાં વહેરાવ્યે જાય છે. તેમની વિશાળ આદર્શની પાંખો
 ઉપકાગના વિભગ આકાશને સરભાવતી, રવિની તેજસ્વી પ્રસા
 સામે હરીફાઈ કંસ્તી ગૌરવતાથી ફડફડે છે. જીવનમાં બન્નેના
 પ્રભાવર્ષના ઓજસ અગકે છે. વચને વચને મીઠાશ અને નયુ

અમૃત ઝરે. તેમણે જીંદગીનું ધ્યેય અખંડ પ્રહાર્ય માન્યું. વિદ્યુદ્ધ પ્રહાર્યની મજા તો જે જાણે, તેજ મ્હાણી શકે! અધો અરણ્યમાં ભટકનાર આમ તેમ ફાંફા મારી જીવન સમાપ્ત કરવાની આશામાં ફરનારા ખીચારા પામર પ્રવાસીને એ પ્રહાર્ય પ્રવાસના ધ્યેયની શી પરખ ? તેમનાં જીવનમાંથી શાસ્ત્રન પ્રકરણો રચાય છે કે:—સ્વેચ્છાએ દૃઢ પ્રહાર્ય પાળનાર માણસ ગમે તેવા ગૃહસ્થાશ્રમી કરતાં ઉચ્ચ છે. 'પ્રહાર્ય' એજ માનવ જીવનનો ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ પાયો છે. આત્મિક ઉન્નતિ ઇચ્છનાર માણસ તો આજ દશાને ઇચ્છે છે. એ દશાને કાયક થવા અને નિભાવવા પ્રયત્ન કરે છે. સ્ત્રી પુરુષ એક બીજાના સહચારથી આ સ્થિતિ લાવી શકે છે.

દિવસ ઉપર દિવસ અને વર્ષોના વર્ષા ચાલી જવાં લાગ્યાં. દિન ઉગ્યે એ ખેડે આત્માની જીવનજ્યોત નવાને નવા પ્રકાશમાં ઝળકે છે. અને આદર્શહીન દુનીયાના અંધારામાં અજવાળાં પ્રેરે છે. આમ તેમનું જીવન આનંદ અને આત્મનિર્વાણના સ્વરૂપમાં કંઈક માંથી પસાર થાય છે. તથા તેમને પ્રાચીન જગતના કીર્તિના અવિદ્યા કે માનવાનની આકાંક્ષા માત્ર માનવ સૃષ્ટિમાં અવતરેલા એ જન્મે પુરુષોને જગતના આંગણે આગળરેને ખદકે આદર્શ પોરતવાં છે. વિલાસોને સ્થાને સાચો વૈરાગ્ય વસાવવા છે. અને બુદ્ધિવાદ કરતા આત્મવાદને અગ્ર મનાવવા છે. જગત નિરંદ્ર કે અ. નવાદ આગળ બુદ્ધિવાદ શા દિલ્લાવના છે ?

આ. આદર્શ. બુદ્ધિવાદના જીવન પ્રવાહ વચ્ચે કોઈ દિવસ

પ્રદેશ (ચંપાનગરી) માં કેવલી ભગવાન પધારતાં દેવોએ સિંહાસન રચ્યું છે. આસપાસ કમળો ખીલાવી સુગંધી પુષ્પ-લતાથી એ પ્રદેશને જહેકાવી મૂક્યો છે. એ સ્થાનની શી મોહકતા ! શી સુંદરતા ! વિશાલ જગતમાં “ અહાલેક ” નો પોકાર સુણાવતા ધર્મ અને કરજનું જ્યાન કરાવતા કેવલી ભગવાનને માટે સ્થાયેલી ભક્તિપૂર્ણ શોભાના ઇતિહાસ આજેખ્યા કેમ આજેખ્યા ?

સંસારના આરે બાંધે સૂર્ય ચંદ્ર એકી સાથે ઉતર્યા હોય તેમ પ્રભા વેરતા દેહની વાસનાઓ તણને જન્નેએ લીધ્મ વૈરાગ્ય ધાર્યો છે. પૃથ્વીને પાટલે નૈષ્ઠિક જ્ઞાપ્યર્થનાં આવા અખંડ મતો કાંઈ વિરલ આત્માના શરીરે શોભે છે એ માર્ગ વિકટ છે. ડગલે ડગલે ને પગલે પગલે ભય ખડો છે. એ ડોકીયા કરતા ભયની વચ્ચે નિર્ણયતાથી ઇદ્રિયનિગ્રહ કરનાર વીરાત્મા છે. જેમ જેમ જ્ઞાપ્યર્થના મતમાં નિશ્ચયતા આવતી ભય, તેમ તેમ તેના આત્મા દૈવી પ્રાસાદો પર ચડવા લાગે. એ ચઢનારા વિહારી તો જગતના મહાસંન્યાસી છે, ભગવા અને ભરમ થોળી “ અહાલેક ” જગાવનારા વાસનાથી ભરપુર હહેવાતા “ મોગીઓ ” તેની આગળ ઝાંખા પડે છે. એકજ ઇદ્રિયના નિગ્રહે પાંચે ઇદ્રિયો બંધાય છે. દારણ કે સૌથી મનને છૂતવું દુષ્કર છે. કાળજની દોટીમાં રહેવા છતાં બાંધે શરીરે સફેદો લગાવ્યો હોય તેમ એ વરવધુ એકજ ધનુષ્યના ચસ્ત્રે, પારેણ નિશાન તોડવા પકડે છે ને બીજો તીર છોડીને એક બીજાની સહાયથી વાસનાના દૈત્યને

હલે છે. દૈત્ય મરે છે ને થયેલું અંધારું દૂર થાય છે. દૈવી અન્ન-
વાળાં નાચતાં આવે છે. એ અન્નવાળા અખંડ છે. અનંત
જયોતિમય છે, ચિરકાળના કિર્તીભૂવનો છે, તેમાં ત્યાગની સુગંધ
છે, આત્મદર્શનનો આછાયો છે. બન્ને યુવાન છે, બન્નેમાં
સૌંદર્ય છે. બે તોફાની વસ્તુનો સંગમ થતાં પ્રચંડ તોફાની યોગ
છતાં અહીં તો તેથી ઉલટું છે. એમનું ઘર જાણે કોઈ ગીચ
વસ્તીમાં ખાંધેલું યોગાશ્રમ હોય. આડોશી પાડોશી શીલથી
મૈત્રિ વાણીમાં પ્રહ્લાંડના પરમ લેહ ઉકેલે છે ! યોગિરાજ અને
યોગિનીનો આવો અચળ સંયમ એ તો સૃષ્ટિના ચોપડે મધુર
દમરણુ ગણાય.

સંસારના શિખરે સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરનાર વ્યક્તિઓ સાધુથી
પણ મહાસાધુ છે, જગતમાં કામીઓના અખાડા વચ્ચે રહેવા
છતાંય તેના તરફ આત્માની પાંદડી સરખી પણ ન ફરકે એ સાધુ
નહિ તો શું કહેવાય ? તેમના આત્માના પટપર “ પ્રહ્લચર્ય
એજ જીવનસાધ્ય છે. ” “ સૌંદર્ય શીલથી શોભે છે ” અને
યૌવનનાં રંગો સંયમવડે જ ખીલે છે. એવા અનેક આદર્શ
અક્ષરો કેતરાયા છે. કફની કે લેખ તો વખત આવે લેવાય છે,
પણ આ તો બાળયોગીનાં નાનપણના વ્રત છે. આત્મા અને પર-
માત્માનો યોગ સાધવા જીવનવાડીમાં પુણ્યનાં બીયાં વાંવી રહ્યાં
છે. જેવા વાવે તેવા મલશે, એમને સુગંધનો શોખ છે, તો પ્રહ્લ-
ચર્યનાં સુગંધી જ ફૂલડાં વાવેને ! આ બેલડું એક બીજને માટે
એક બીજ દ્વારા જયનો સુગટ પહેરાવે છે, એક બીજનાં તીવ્ર
નિશ્ચયે આગળ આગળ મજલ ફાપે છે. મજલ કેટલી કાપી ને

કેટલી બાકી રહી, એ માપ દેશ્યો નથી થયાં પણ આત્માના ચડવા ઉતરવાથી મોક્ષમાર્ગની મજલ મધ્યમ છે. પૂર્વ જન્મમાં ધવાયતા આદ્યો જ્ઞાનચર્ય પડે રૂઝવે છે અને આમયામના માતાવરણને અમૃતના વરસાદથી ભીંજ્યે છે. વિષયમાં વિષ પારખવા સાચા પ્રેમીઓને આમત્રે છે અને ત્યાં શુદ્ધ-વિશુદ્ધ પ્રેમ છે ત્યાં દેહ વાંછના ન હોવાના નિશ્ચય વચનો જગતમમ્મ ધડી દે છે.

વાંચક! તે પુસ્તકોમાં વાંચ્યું હશે કે માનવજીવનનું સામ્ય તે જ્ઞાન છે. જ્ઞાનના દર્શન કરવા તારૂં દિલ કઠી કઠી તણ્યું હશે. ત્યારે ત્યારે માત્ર નિશ્ચય કરજો કે આવા નૈઘિક જ્ઞાનચર્યના દર્શન કરવા એજ જ્ઞાનદર્શનનો પ્રથમ પડછાયો છે. એવા પુણ્યવંતના પગલે પગલે સાધુતાની મીઠી ખેડેકો ખેડેકી ઉઠે છે. સંસારને આંગળે સ્વર્ગની કુંજે ઉતરી છે. વિહરવું હોય તો વિહરવાની દરેક મનુષ્ય ભાગને છુટ છે પણ તે પોતાનીજ જીવન કુંજેમાં-જ્ઞાનચર્યથી આત્માનું કુંદન તવાઈને શુદ્ધ થતાં મનમાનતા ધાટ ધડી શકાય. પણ સખુર! સર્વને માટે આ મત ન હોય. પરમ ઈન્દ્રિય નિઝહી, આત્મવિજેતા અને વિપુલ ધેરાગ્ય સંપન્ન સાધુ દૃઢચિત્ત નૈઘિક જ્ઞાનચર્ય આચરી શકે. વાસનાના દંત્યોને વિંધવા માટે પહેલાં આત્મશુદ્ધિ કરવી પડે છે. સંસારના વમળો-ઉછાળા મારતા તરંગો ઉથલાવી મારીને ગળડાવશે ને હુંટાવશે, ખડકો સાથે અથડાવશે ને ભૂકકે ભૂકા બોલાવશે. એથી પર-

થવા કાંતા વજના શરીર અથવા એ તુંબડાનાં ખોખાઓ રાખ
 નેતર્ય. તુંબડું અને વજ્રદાળ બંને તે પ્રત્યયર્થજ. એવી સમજ
 પૂર્વક બનેલા પ્રત્યયારીને મોજાંએ કંપાવતા નથી. કે ખડક
 અથડાવતા નથી મન્ય તેમના દેહને માટે છે ને આત્માને
 પુણ્યનું ભાથુ બંધાયે છે. વંદન હો ! આ સંસારી સાધુઓને

ગામમાંથી લોકોનાં ટોળેટોળાં કેવલીની મધુરી દેશના-
 માળી નામના આર્યમિત્ર નીચળી પડ્યાં છે. સાથે એક જિનદાસ
 નામના આર્યમિત્ર ત્રીજાને પાદવા પધાર્યો છે. કેવલીએ દેશના

ભાગ્યાત્માઓ ! માનુષી જીવનનાં ઉચ્ચતમ અંગો તરીકે
 વર્મનું-આત્માનું સ્વરૂપ ચાર પ્રકરણમાં સમાયેલું છે. આ-
 ત્મિક બળ ખીલવવા અર્થે યોજાયેલી મુખ્ય ચાર ક્રિયાઓ આ-
 પણા જીવનના આગપ્રાર થવી ઘટે છે. આપણા જેવા જેવા વિચાર-
 ણે, ઇચ્છાઓ, ગુણો અને ભાવનાઓનું બંધારણ બંધાય, તેવુંજ
 આપણું જીવન સ્વરૂપ બંધાય છે. માટે એવા ઉચ્ચ વિચારો
 ઇચ્છાઓ, ગુણો અને ભાવનાઓના ઉત્પાદક રૂપે નિયત થયેલા
 દાન, શીયણ, તપ અને ભાવનું આરાધન કરવું જોઈએ. આ બ-
 ધામાં દાન-સુપાત્ર દાનને માક્ષ મુખ-મુકિતનું પ્રથમને પ્રળણ સા-
 ધન માન્યું છે. માનવપણાનું પહેલામાં પહેલું કોઈ સુલક્ષણ હોય,
 ધર્મના પહેલામાં પહેલા મૂળ સિદ્ધાંત કોઈ હોય તો તે દાનજ
 છે જગતના સુપાત્ર પર માતાના ખોખાનાજ આવતાં દરેક મનુષ્ય-
 ને સહાય દેવા દાનનો ગરજ પડે છે. કુદરત તરફથી હવા, પાણી,

“ ભવિ ! પંચમહાવ્રતમાં અહિંસા, સત્ય, પ્રજ્ઞાચર્ય, અ-
સ્તેય અને અપરિગ્રહ ધર્મનાં મુખ્ય અંગો છે. તેમાં પ્રજ્ઞાચર્યને
અગ્રસ્થાન અપાયું છે. જેનાં ભાંગ માત્રથી બીજાં ચારે મહાવ્ર-
તોનાં તેજ હણાય છે. તેમનું પ્રકાશતું ચેતન જતું રહેતાં માત્ર
જડરૂપે-લોકવ્યવહારથી તેની ગણતરી થાય છે. જીવનનો ઉદ્દેશ
વિદ્યાસ અને વૈજયની સામગ્રીઓ એકઠી કરી ઉત્પન્ન થતાં
વિકારોને પોષવામાં ન કરતાં-ઈદ્રિયોને ન ખડેકાવતાં સંયમમાં
રાખો. અહિંસા કાળે મૃત્યુને નોતરે, અસત્યના પથે વિનાશ
હોયે, અને જગતની આસપાસની તૃષ્ણાઓ જીતે. આ પાંચ
મહાવ્રતોને ઓળખી મન વચન અને કાયાથી આચરે ને પાળે
તે સાચો પંચમહાવ્રતધારી મહાસાધુ પણ એ સાધુને પહેલાંજ
પ્રજ્ઞાચર્યનાં તેજ જીલવા પડે છે એ ન જીલવું જોઈએ. ત્યારે
તેની ઈદ્રિયો સંયમના ચંદરવા નીચે ફરતી હોય છે, ત્યારે તેની
આત્મશક્તિનો વ્યય ન થવાથી સંયમ થયેલી શક્તિનો પ્રયોગ
ઉચ્ચ આત્મિક ઉદ્દેશો સાધવામાં થાય છે. દ્રવ્ય અને ભાવથી
પ્રજ્ઞાચર્ય પાળનાર આજે જગતભરમાં આ એકજ યુગલ-વિજય
શેઠ અને વિજયા શેઠાણી વિદ્યમાન છે. કેવળીએ પંચમહાવ્રત-
ધારી આ યુગલનું જીવન સ્વરૂપ બતાવી આપ્યું.

“ પ્રભો ! પણ એ તો સંસારીને ! ક્યાં એ સંસારી ને
ક્યાં આ ૮૪ હજાર જગજ્ઞાંધ પંચમહાવ્રતધારી સાધુઓ ! ”
શંકાથી સવાલ પૂછ્યો.

માનવી વૈરાગ્યની મીઠી છાંયડીએ વિગ્રમ દેવા આવે નાં તે
 બ્રહ્મરનો કોણાદ્ય અને ધાર્મિકાની માન્યતાની આકર્ષક રસ નો
 બીચાર માનવીની દગા તે પ્રસન્ન " અને બ્રહ્મ નો બ્રહ્મ "
 જેથી થઈ આવે છે. ગ્રન્થાસ-વૈરાગ્ય એ તો બિન્ન બિન્ન મનોરથો
 મઠેલવાનો કાળકો દોષા છતાં તેમાંથી નથી નથી આગ્રહો
 નૃપજીવો જાગે તો " વૈરાગ્ય " અને " મોદ " માં તકાવત થો
 જો, જો શંકારમાંથી કર્મયોગીઓ અને આત્મવાગીઓ
 પાકના દોષ તો તેને વૈરાગ્યની કરવાની " ઉપાધી " રૂપાડીએ
 કે ન મગાડીએ જાને સરખું જ છે, માત્ર વિશુદ્ધ મુદ્ધિથી
 કાળગની કોટડીમાંથી કાળો દોષ ન પાડા દેતાં ધેનીને બદાર
 આવના સાવધેની રાખવાની જરૂર છે. વસ્તુતઃ જનનો પાત્રો
 ભાગ " વૈરાગ્ય " નો અર્થ સમજી શક્યો નથી એ દુઃખામની
 વાત છે. કારણ કે " વૈરાગ્ય " એટલે માત્ર " વેશ બદલો " જ
 એવો સંકુચીત અર્થ ન હોઈ શકે. પરંતુ વિશુદ્ધભાવથી અગ્નિની
 ભડભડતી બક્રીમાં વાસનાઓની આહુતી આપવી તેનું નામ વૈરા-
 ગ્ય. લેખ એ તો અલખની શોધ માટે છે. નહિ કે લાલસાની
 તૂટી માટે. જો એથી ઉલટું હોય તો વૈરાગ્ય એ તો માત્ર મૂળ-
 જળવત છે. આવા ઉચ્ચ વૈરાગ્યનાં શીખરની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવા
 માટે વેશ કે શીરખુંડનો પરવાનો બસ નથી; પણ અલખ હાથ
 કરવાને આપણા વિકારોએ અલખ થઈ જવું આપણી વાસના-
 ઓએ અલખ થઈ જવું, આપણા જીવન પ્રવાહે અલખ થઈ
 જવું, રે ! આપણે પોતેજ અલખ થઈ જવું ! આ વૈરાગ્યની

પરમ દશા છે. કદાચ કોઈ ગૃહસ્થવેશમાં પણ આત્માની જોપણી કરવા પ્રયત્ન કરે. ધર્મ એ માત્ર ઉપાશ્રય, અને દેવાલય જોપધ-
શાળાની સામાયીક પ્રતિકભાવની ક્રિયાઓથી સમાપ્ત થતો નથી,
પરંતુ આપણી પ્રત્યેક કામ્ય, પ્રત્યેક વિચાર, પ્રત્યેક ભાવના
અને પ્રત્યેક સંબંધના શુભ નાતિ પર રચાયે છે, માટે એવા
આત્મધર્મની પીછાણુ પામેલા મનયોગી વચનયાગી અને કાય-
યોગી તરીકે શુભ રહેલાં એ આદર્શ યુગલની તોલે-ઝોલે
સાચી યુગલન. તુલના નામના આદર્શના મુકાબાની
ગંભીરતા ને સમજ અને મુશ્કેલીના અનુભવ રાખીને જ નવોપ
થયો કે નહિ? કેવળી હસતા હસતા હનદાવાનો મુખાદ્રાવ
પર ફરતી રેખાઓ તપાસી રહ્યા. હનદાવાની અંધકારમય
દિવાલો તુટતાં સત્યજ્ઞાનનો દિવ્ય પ્રકાશ નીકળી આવે તો
પડતાં જોશ કરેલા થ. વિચાર્યો કે જાન્યેની નામના આદર્શ
દ્રષ્ટિ માટે પશ્ચાતાપ કરતાં મહાદેવે કંઈકાં કહ્યું.

[illegible][illegible]

“વિષ”-આ ભાવના સામે પરમ પવિત્ર દેવળીનાં કેવાં ચેતન અને જ્ઞાનમય શબ્દો ! વૈરાગ્ય તો જેઓ સંસારમાં પોતાની મેળે તરી ન થકે તેઓને તુંબડારૂપ સમજવાનો છે. પરંતુ જેમણે જન્મથી બહાદુર તારાઓની કળા શીખી લીધી તે તેને તો તુંબડું ઉલ્લટું વિષ્ણુ કતા છે. કેવળી પોતે મહાન ત્યાગી હોવા છતાં પોતાના વાડાના સહચારીઓ કરતાં આ દેવી દંપતીનાં સંસાર મંદિરોએ પોતાની આંખો ઠારે છે ! સર્વ દેવળ પ્રદ્યુમ્નનાં પ્રતાપે ! સંયમ કરેલી શક્તિનાં જગદ્ગતાં તેજે ! એ તપથી તો પ્રદ્યુમ્નનાં પાયા પણ ડાહી ઉઠે ઇંદ્રના ઇંદ્રાસન દંપે ! તો દેવળીના મુખમાં તેની પ્રશંસાનાં પુર વહે તે સ્વાસ્થ્ય-વિક ગણાય, સંસારના વમજમાં ન તણાતાં નિસ્વાર્થથી નિષ્કામ વૃત્તિથી અને સીના ઇગરથી વૈરાગ્યની ઉપાધી લીધા વગર તરી શકાય છે. તો પછી “વૈરાગ્ય” વેશ કરતાં સાધુ હૃદયવાળા સંસારીઓ શું જોતા ? સંસારીઓને બહારના દેખાવથી જોગબવા કરતાં તેનાં હિલમાં છુપાયેલા સંસ્કારો પરથી જોગબવા જોઈએ. ધણાય મુગંધી કમળો, આત્માઓ, સંસારના જગમાં ઉગવા છતાંય જગનાં પાસથી ભીંજતા નથી. આ રદ્યા શુવંત હૃદય રૂપ વિજય શેઠ અને વિજયા શેઠાણી !

“વૈરાગ્ય” ની શબ્દભાગમાં શું ચવાયલા એકીનાં આત્માની આસપાસ બાજેલાં અજ્ઞાનનાં ઘરો ખરી પડતાં એ આદર્શ દંપતીને પોતાને આગળે તેનાં પનોના પગલાં કરાવી મુપાત્ર દાન દેવાની અભિલાષાથી હૃદયધોલો બની ગયો ! ચારાશી હૃદય સાધુઓનો એકી સાથે યોગ થવો અસંભવી ન છે ” આ નમન

મત્સ્ય સાંભળતાં પોતાના આત્માને કમભાગ્ય ક્ષેપતો જનહાસ
ક્રેષ્ટો હૃદય આસમાનના અધોર અંધકારમાં આમાવાસ્યાની
કાળી રજનીનાં દર્શને કર્યા પછી પંદર દિવસ શાંત નિદ્રામાં પોઢી
જઈ જાગતાં પોતજ જેમ પાણીમાંનો ચમકાર દેખે તેમ આનંદથી
ગેલ કરવા લાગ્યો ! આનંદમાં ને આનંદમાં ઘેર પાણ ન રોકાયતા
માથો વચ્છ દેશ તરફ તેમને તંડવા માટે ઉપડયા.

રસ્તાના દુઃખો પીતમો અને પાણી પવને
મત્સ્ય જનતા પોતે જાણતા નહોતા કે આ પાણીમાંથી પાણી
આપોતા નહોતા કે પાણીમાંથી પાણી પડતાં જઈ
જાયતા નહોતા કે પાણીમાંથી પાણી આવે કે આતે
કાઈ ભાન મૂકે મુસાફર આમ જાને જાયાં ખાતો હશે ! સકિત-
નો જયોતમાં એવા નો હાસ્યનો રણકો મજા નો ને પાણી
જીવ્યા કરતાં જોયું ભણું આવા ને પાણી પડતાં પાણી પડતાં
તડ ! એ આજુબેજી પાણી આમ નાક નીચે પડતાં નાઈક
ખડતાં જનહાસ ક્રેષ્ટો જાનના પાતેર અડધા પાણી પડતાં
નાચ્યા જઈ જાનનાં પાણી પડતાં પાણી પડતાં પાણી પડતાં
ક્રેષ્ટો જાનના પાણી પડતાં પાણી પડતાં પાણી પડતાં

“ જેન મને જવાબ દોજી આપે ! એક ચેડા પ્રવાસીનાં
મધ્ય તરફ દોજી ધ્યાન દે. ”

“ કહો ભાઈ ! મુજેથી કહો ” તેણીએ સામુ જોતાં નિદો-
પભાવથી કહ્યું તેની આંખો નવોન વાત સાંભળવા તત્પરી રહી.

“ બહેન ! એક સંસારી યોગીન્દ્રનાં મ્હોરે દર્શન કરવા છે ”

“ ભાઈ ? સ્પૃષ્ટતાથી જણાવો કે તે કોણ છે યોગિન્દ્ર ? ”
આતુર મુજે તેણી જિનઠાસ સામે જોઈ રહી. મસ્તકે બેડાંને
ભાર હોવા છતાં આ નવીન ધ્યાન સાંભળવા દીલમાં ચમક જાગી.

“ બહેન ! વિજયચોક નામનાં કોઈ આ ગામમાં ઐથીરહે છે ! ”

“ હા ભાઈ ! શું યોગીન્દ્ર ? ”

“ હા ! શું તમને તેની ખબર નથી ? તેનું ઘર ક્યાં આવ્યું ! ”

“ ચાલો. હું જતાવું ” કહી તે ભક્તીભાઈ જિનઠાસને પોતાની
સાથે લઈ માર્ગ કાપતી હતી. રસ્તામાં અચાનક બોલી ઉઠી.

“ ભાઈ ! આ તેના પિતાશ્રી, જે મળવું હોય તે. ”

“ માફ કરજો ભગીની ! ” કહી તેનાથી છુટા પડી સામેના
વૃદ્ધ જનને મળ્યા.

“ દાદા ! વિજય ચોક શું આપના પુત્રનું નામ ? ”

“ હા, ભાઈ તે મ્હારો પુત્ર થાય. આપને તેનું શું કામ
છે ? ” વૃદ્ધ જનની કરચલીઓ સંકેતિયાર્થ.

“ દાદાજી ! ધનસાચ્ય મ્હારાં કે આજે મને આપનાં અ-

નાયાસે દર્શન થયાં. અહા ! આવા વિનયશેઠ જેવા વિરલ જન્મ
આપનાર પિતાજીને મહારા નમસ્કાર હો ! “ જિનદાસ પ્રેમ
દન કરતાં હર્ષધેલી અવસ્થામાં તેમના પગે નમી રહ્યો.

“ અરે ભાઈ ! આ શું કરો છો ? કોણ પિતા, કોણ પુત્ર
મહારા પુત્રની આટલી બધી પ્રશંસા-શા આશયથી કરી રહ્યો
છો ? એવું તે કયું દૈવીતત્ત્વ તેનામાં જોયું કે આટલું બધું
મહત્ત્વ તમે આપો છો ? ” વૃદ્ધાવસ્થામાં શ્વાસ લેતા લેતા વિનય
કુમારના પિતાજીએ જીર્ણસ્વરે જણાવ્યું. તેને પુત્રની અન્ય
જીવનકળાનાં સુરભિયુક્ત આંતર રહસ્યોની ખબર નથી. સંસારની
કુલક “ મળઓથી ” વિરક્ત સાધુઓના સાધુ સમ પુત્રનાં
સંસારી “ તોફાનોની ” પીછાણ નથી.

“ દાદા ! એ “ યોગેશ્વર ” ની સુગંધીથી ખેંચાઈને કેટલાય
કોશોથી હું અહિં ચાલ્યો આવ્યો છું. જેનું નામ ખુંદ કેવળીના
હૃદયમાં રહ્યું છે તેની દિવ્યતાને આપ નથી જાણતા ?

ખાસ સંસારમાં રહેવા છતાં સંસારથી “ વિરક્ત ” એવા
પુત્રની પ્રભુતાથી શું અજાણ છો ? ” વૃદ્ધજન ચમક્યા. “ યોગેશ્વર ”
અને “ વિરક્ત ” શબ્દથી તેમનાં અરણ્ય જેવા કુલ્લક હૃદયમાં
નવા નવા પ્રશ્નો જન્મ લેવા લાગ્યા.

“ અરે મુસાફર ! રસ્તો તો નથી ભૂલ્યાને ? ”

“ રસ્તો ? હા. રસ્તો ભૂલ્યો હતો. આજ તો કેવળીએ
ખતાવેલ દીશાએ દીશાએ ચાલ્યો આવું છું, મને આશ્ચર્ય થાય છે કે
આપ આપના પુત્રના પ્રભુતા ભયા

હવનથી જેમ અગ્નિવૃક્ષ જળ્યાઓ છે ? આપને જાણે કે વૃત્તોના પાલનમાં શીલનું-પાલન જરૂર છે. હવન પર્વતનું પાત્રનું કેટલું દીન છે. અંગાર પાસે થી મૂકતાં જેમ તુરત જોગળી બપ છે તેમ વિષયની તૃપ્તિ અર્થે મોટા દેવતાના મહાત્માઓ પણ ગળાયા છે. ઉપભોગ અને પરભોગની લાલસામાં સ્વસ્થા કે મોડ પ્રવૃત્તિનાં જાણથી વિંધાયા છે ત્યારે આપનો પુત્ર હવનભરનું ‘ તપ ’-શીલ પાળી રહ્યો છે. ગુણગ્રી માનવ હવનને વિષયની જોખડોમાં ન પછાડતાં આદર્શનાં જગમાં વહેવડાવે છે. વસંતની વાયુલક્ષ્મી આવતાં અંગના આનશને સમાવવા કરતાં દૃઢ-અંતરદેવને તે લહેરીઓના મીઠા આદોલનથી પ્રહાસવા તરફી રહ્યો છે એવા મહાન આપના ભાવ્યશાળી પુત્ર અને પુત્રવધુના દર્શને આ સેવક આવ્યો છે-હવન સફળ કરવા આવ્યો છું. ” પિતા તો સ્તબ્ધ બની ઝોકાંઝ ચિત્તે વિચારમાં પડ્યા.

“ શું સાચું ! આ બધી વાતો સાચી છે ? ”

“ દાદાજી ! નંદનવનની મનોહર લતાઓમાંથી નીતરતી મુગંધી તરફ જેમ પાસેનું કોઈ ધતુરાનું પુષ્પ શંકા ધરાવે તેવોજ આપનો પ્રશ્ન મને જણાય છે. ”

“ શું વાત સાચી છે ? ” હજી પિતાજી જમણામાં જમવા લાગ્યા.

“ દાદાજી ! તમે તો કીક મારી મજાક ઉડાવો છો. આખું જગત જે વાત જાણે તે તમે ન જાણો ? ” હાસ્યમાં હનદાસે જણાવ્યું.

આપની પાસે એક સીસા માગવા આવ્યો છે” બાળક સમ નિખાલસ દૃઢ્યે જિનદાસ શ્રેષ્ઠી વિજયકુમારના અપૂર્વ વ્યક્તિત્વ તરફ જોઈ પ્રાર્થી રહ્યો તેના અંતરપર એ મહાનઆત્માનો સ્પર્શ થતાં “ પવિત્રતા ” ની ઝલ્મઝલ્મી વિદ્યુત માફક ચમકી ઉઠી પિતાજી પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યા.

“ દાદાજી ! ચાલો ઘર ! અને આ શિશુકને ઉછીની બિલ્લ આપવાનો કૃપા કરો ! ” જિનદાસની ઉર્મીઓ ખીલેલી આંદનીન માફક એક પછી એક સ્ફુરવા લાગી. હૃદયનાં ઉછળતાં મોજાં વંભકિતભાવના સાગર વચ્ચે પોતાનું આશાનાવ હુંકાર્યે જતો હતો.

પિતાજીનું મુખ જરા ગ્લાનિ પામ્યું.

“ પિતાજી ! આ કોણ છે ? ”

“ બાપુ ! એ તારા જીવન નાટકના પડદાઓ તપાસી મુઁ બનનાર કોઈ લોજો દ્રશ્ય છે ” પિતાના આ અપદોથી પુઁ માહુમ પડ્યું કે “ પિતાજી બધી વાતથી વાકેફ થયા જણાય છે ચાલતાં ચાલતાં ઘર નજીક આવ્યું.

“ બિલ્લા આપો ! ”

“ શેની ”

“ આપના પુત્રની-એક માસને ખાતર ” જીનદાસે વિવાર સર્વે દારણે રજુ કર્યા પિતાના મનમાં એક બાજુ ; અનં બીજી બાજુ આનંદ છલકાઈ રહ્યો આખરે બિલ્લા વિચાર કરીને બાઈ ! વહેલા પધારજો ” કહી વરવધુને વજ

માતાપિતા પાદર સુધી આવ્યા. તેમની આંખોમાં અમી અને અશ્રુનાં પુર આવ્યાંને ચોસરી ગયા !

પાછા ફરતાં સુંદર વાહનોમાં બેસીને પોતાને ઘેર આવી લલી લાવનાથી સુપાત્ર દાન દેવાનીઃમહુડ્ મચ્છાથી આદર્શ દંપતીને જમાડી ઉત્કૃષ્ટ સુપાત્ર દાનનું કૃણ મેળવ્યું.

“ હવે આ સંસારથી સર્ચું ! દેવી ! આપણું “પણું” આ પણે પાળવું જોઈએ ” વિજયકુમારે જુનો પ્રતિજ્ઞાની થાદી આપી

“ પ્રિય દેવ ! શી પ્રતિજ્ઞા ! ”

“ પિતા માતાને ખબર પડે તો સંજમ-દિક્ષા લેવી. કેમ થાદ છે ને ! ”

“ છ હા ! ” હવે તો કહાયે કે) ભૂતકાળના સંસારીઓ સાધુધર્મ પાળતા વિચરવા કામ્યા દેહસાંદર્થ કરતાં આત્મતેજ તેમનામાં ધુધર્મ રચ્યું છે જાનના તંપૂર્ણ પ્રકાશે જગતને તેઓ મુકિતનું સ્વરૂપ સમજાવે છે :—

‘ ઓ નાનવળાકો ! છંદગીના આટઆટલાં તરફીયાં મા-રવા છતાં તેમાંથી કાંઈ દોહડન ન કરી શક્યા, આવા વાણીનાં બેલ સમ કંગામ. શુષ્ક અને વિકારી જીવનમાં વધુ વખત પણ રહેવાનું કેમ પાડવે છે ! વિચારો કે મનુષ્યની અસ્તિ જગતમાં શાને અર્થે સરજાયેલી છે ? વિકારો અને વિનિદામાં જીવનને ન સમજાવતાં કાંઈક આત્મિક પ્રગતિ કરવા માટે જીવન છે. જે “ જીવી ” જ-તાવવાની દરેકની પવિત્ર ફરજ છે.

દેહ એટલો પ્રભુનું મંદિર છે. આત્મદેવની પધરામની થતાં

રખે ! વાસનાની જાગમાં સપાડાઈને એ દેવને અમરતા !
 પ્રજ્ઞાચર્યાનાં દિપકથી એ આત્મદેવની આરતી ઉતારીને પ્રતિ
 તેજ ઝીલવા વિશુદ્ધ બનજો. " શુદ્ધદેવ ! મુક્તિની ચાતો
 આપણે કરીયે છીએ. પણ તે મુક્તિ શી ચીજ છે. ને કેવળ તે
 મેળવી શકે ? " એક છાત્રામુખે વચમાં પ્રશ્ન કર્યો. જ્ઞાનચર્યાનાં
 એ જવાબને જાગડગતો ચાંદ છે.

" મુક્તિ પિપાસુઓએ બાલુવું જોઈએ કે મુક્તિ એ કેવળ
 દાહ્યનિક પદાર્થ નથી પોતાની જરૂરીયાતો માટે કેવળની શુભામી
 સ્વીકારનાર કે સફળ કરી લેનાર મનુષ્ય ગમે તેવાં આકર્ષક
 સાધુવેશથી, કે ઉચ્ચ તપશ્ચર્યાથી કે પાંડિત્યનાં પોષાં ઉકેલવાથી
 પણ મુક્તિ મેળવી શકતો નથી. મુક્તિનો પરવાનો તો સર્વત્ર
 વિજય કરનારો જીવાત્માજ મેળવી શકે છે-તે સદાય મુક્ત
 છે. જેણે ઇંદ્રીયો, અંતરશત્રુઓ, અને બાહ્ય જગતનાં આકર્ષક
 પદાર્થોથી મુક્તિ મેળવી છે. એવા મુક્ત આત્માઓને દુનીયાની
 વાહવાહ કે તિરસ્કાર સ્પર્શ કરી શકે નહિ. તેની પ્રવર્તીમાં
 વિકારોનો સ્થેગ પણ અંશ પ્રવેશ ન કરે, ગમે તેવી સુંદર તકો
 શુભાવીને ગંભીર ભૂલો કરવા માટે આત્માને ઠકુપીત ન કરે,
 હાલવોય, કલેશ, અને ભય તો તેનાથી દૂરજ નાસે. જગતનાં
 વહેવારમાં આવ્યા છતાં, પોતાની પાસેનો પંસો, પોતે ધનાઢ્ય,
 પોતે પુત્ર, પિતા, મિત્ર, સ્વામી, નેતા, ભક્ત, કે તાબેદાર
 હોવાનું ભૂલી જાય, તેતો સ્વતંત્ર ગગનવિહારી આત્મા
 હરહંમેશ આત્મ પ્રદેશના ઉડાને ઉડા સાગરમાં મંથન કરવા

બહારની " સદાય " કે " દયાથી " સુખિ મગી શકેજ નહિ. "

" સુરદેવ ! વળુમાગી " સદાય " મંગલી હોય તો શા મારે ન સ્વીકારવી ? એ અને સમજાતું નથી. "

" મહાનુભાવ ! આંખો બંધ કરી બેઘડી વિચારી દયો કે જે ખીલતી " મદદ " પર મોક્ષ-મુક્તિ જેવા પરમ પદની સાધના કરે છે. તેનું અંશ્વર્ય કેવુંક હોય છે ? જેઓ પોતાનાં સામર્થ્યને પીછાણી શક્યા નથી તેઓ જગતને માટે શો આદર્શ ખરીદવાના હતાં ? જેઓ પોતાની શક્તિઓને ન સ્ફુરાવતાં ખીલ્યાંની " સદાય " પર પોતાનો વેપાર ચલાવે છે. તેઓ જરૂર દેવાનું કાઢે છે. ખરો શાહુકાર તો તેનેજ કહી શકાય કે જે પોતાની મૂડીને-વીકસાવવા તનતોડ મૂકેનત કરે. બૂખે મરે, ટળવળે ને મૃત્યુને ભેટે છતાંય ખીલ્યાં પાસે હાથ લાંબો ન કરે. "

" હા, ખરો શક્તિમાન આત્મા હાય તો લાંબો ન કરે પરંતુ " શક્તિ "—" મદદ " પોતેજ તેમની પાસે રહેવા પ્રાર્થના કરે; તો તેને રાખવામાં શું બાધ હોઈ શકે ? " જ્ઞાસાં-વૃત્તિથી ઉપરાઉપરી શંકા થતાં પ્રશ્ન-પૂછવા માંડ્યા.

" ભવિ ! ખરા શક્તિમાનની ભવ્ય સુખાકૃતિ, તેનાં અપૂર્વ તેજ અને શક્તિથી દલોછલ ઉભરાતા વીર હૃદયથી હરીને " પ્રાર્થના " ની બલા હરહંમેશ ખેંચીતી ફરે છે. એવા પરમ દેવતાઈ-સિદ્ધાઈ કરવા મેદાને પડેલા આત્માની શક્તિ-ભરી ગર્જનાથી " પ્રાર્થના " ની શાકિની થરથર ધૂને છે. "

“ વારૂ ! કદાચ :પ્રાર્થના કયા વગર એ “ શક્તિ ” આપોઆપ આવી મળે તો ? ”

“ ભવિ ! તમારા પ્રશ્નોનોજ ઉત્તર ઉપરોક્તી ચૂક્યો છું કે એવી “ પરશક્તિ ” નાં આરામ મંદિરમાં પોઢ્યાં પોઢ્યાં પોતાનો વિજય ચાહનારા આત્માઓ કદી મુક્તિ સાધી શકેજ નહિ. ”

“ પ્રભુ ! આપના આજના વ્યાખ્યાને તો મને ખરી ઝળક લગાડી ” તે ભવ્ય આત્માવંદન કરી ચાલી ગયો.

આવા કેટલાય સુંદર આત્મશક્તિનાં ‘ખ્યાલો’ આપી જગતનાં લોકોને મુક્તિનું સત્ય સ્વરૂપ બતાવતાં સંસારનું એ આદર્શ યુગલ- (હવે તો) આદર્શ સાધુ-સાધ્વી કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી મુક્તિ પામ્યા.

ધન્ય છે ! એ આદર્શ યુગલનાં માતૃપિતાને કે પોતાના વિર્યમાંથી આવા અનુપમ આત્માઓને “ પુત્ર તરીકે જગતને ચરણે સમર્પી પ્રલયચર્યાનાં ઓજસ પ્રસરાવ્યાં.

વંદન હો ! એ વિજયા શહાણીને ! સંયમવૃત્તધારિણી જિતેન્દ્રીય માતાને અને ! એકપત્નીવ્રતધારી વિજય શેઠના પત્નીપ્રેમને.

ઇલાચચી કુમાર.

નટવી કે કેવળી ?

પગમાં ઉમંગના હિંવાં પ્રેરે-પાવે,
હૈયામાં જવલનત લયોત હુલસાસ જગાડે,
આત્માની પાંખો પ્રગરાવે.
એવા લેઈએ છે જગતને જોગન્દર,
લીડેલા હિંવાડે અંતરના ભંડાર.
ને જગતને હજાવે રસ દિન્દાસે.
એવા પ્રેમ મંદિરનાં પુજારીઓના,
અવનીવાસીઓને છે હવે અલિસાપ.

(કવી નાનાસાસ.)

માનવજીવનના કિનારે જગતના વિવિધ પ્રસંગે અનેક રંગબેરંગી છોળો આવીને અથડાય છે, અને ખીજી પળે તે સમુદ્રમાં વિલીન થઇ જાય છે. જાણે છોળ તેજ સમુદ્ર અને સમુદ્ર તેજ છોળ ! એ સમુદ્રમાં એવું કોઇ સ્થાન નથી કે જ્યાંથી કાંઇ નવીનતાનું તત્ત્વ ન જડે, જીવનમાં એવા સ્થાનો અને એવી કોઇ વીરલ પળ ભાગ્યેજ આવે છે કે જેનાં સ્પર્શ માત્રથી ભૂત અને ભવિષ્યની મધુરી સ્મૃતિઓ જાગી ઉઠે, ક્ષણના આકર્ષણે વધોના વર્ષ સુધી સ્નેહ પાશમાં લપટાયેલા પળવારમાં તેમાંથી ઝેરની સરિતાઓ વહેતી અનુભવે. સૌંદર્યમાં અંધ બનેલા આત્માઓ પ્રેમ માટે તલસી રહે ત્યાં તો આકસ્મિક “રામ રામ” કહીને છુટા પડે, સંધ્યાકાળના ઝાંખા તેજમાં મળતાં “ભાઇબંધી” બાંધે અને આખી રાત્રી પસાર કરી પ્રમાદ થાય ત્યાં તો “માફ કરો” જેવા શબ્દો ઝાંતી મુલાકાતે તેનાથી બુદ્ધો પડે. આ બંધી દુનીયાની ઘટનામાં માનવ એ તો કેવળ રમકડું છે. કાળના હાથમાં રમે છે. કાળના હાથે ભંગાય છે. પછી કોઇ રીપેર કરનાર કલાકારના હાથમાં આવતાં પાછા તેને! ક્યાનું જીવંત સ્વરૂપ બને છે. આમ પચરંગી મોજાઓ આવે છે. ઉછળે છે. અથડાય છે. મગુપ્યને હિલોળે ચડાવે છે. અને પછી તરંગો શાંત થતાં “હાથ” કહી વીરમે છે. આવા એક માનવીનું જીવન નૃતાંત આજે આલેખાય છે.

એલાવર્ધનપુરમાં બપોરનો સમય હતો. મધ્યાહ્નનો તપતો સૂર્ય માનવીના હૃદયમાં અનેક પ્રકારની વિદ્યવત્તા

પ્રસારી રહ્યા હોતો. તે સમયે પણ રાજમાર્ગ પર આ માનવ-
 મેદની શી જામી છે ? પગે ફરફોટલા ઉઠે, અને માથું તપી જાય
 તેવા કાળે પણ આ “ ઘેલાં ” પ્રેક્ષકો શું જોઈ રહ્યાં છે ? જોડો !
 આ નટ કેવો નાચે છે ? અને પેલી નટપુત્રી.....તો જીવો !
 ગુલાબની કળીરી કેવી ખીલી છે ? યૌવનના બહારમાં તણાતી
 તણાતી તારનાદિરપર કેવી નાચી રહી છે ? ગગનમાં રાખેલા ઉંચા
 વાસ પર પ્રાતઃકાળમાં ખીલતી સ્વેત કમલીની માફક એ બાંસીકા
 કેવી ઉભી રહી છે, નાચી રહી છે ને પ્રેક્ષકોનાં દિલને નચાવે છે.
 ગૌર ગાલપર કળાની ભભૂતી ચોપડી નયનેનેઢુંડસાવતી એ સૌંદ-
 ર્યની કેવી ફારમ ઉછાળી રહી છે શરીરપર ફૂંચેકે આબૂપણનું
 નામ નથી, છતાંય શરીરને શરમાવે તેવી આકાશના અદ્ધર
 પ્રદેશમાં કેવી અદ્ભુતાયસ્ય કરેછે, તેનાં અંગેઅંગમાં યૌવનવેલની
 અનેક પુષ્પ લતાઓ તેનાપિપાસુઓ વરફ સુગંધની ખુદાર ફેંકી
 રહી છે. જાણે સ્વર્ગથી પૃથ્વીના પટપર વિહરવા આવેલી દેવ-
 કન્યા. સૌંદર્ય સાથે કળાનો સંગમ થતાં “ નટપુત્રી ” કહેવડા-
 વાને બદલે તેણી કોઈ રાજકન્યા કે સ્વર્ગની મેનકાના નામને
 લાયક છે. વિદ્યાતાએ આને ઘડતી વખતે પૃથ્વીનાં સર્વ દ્રવ્યો
 એકઠાં કયા હશે. તેનો વેશ તો કંગાળ શીખારીણી જેવો લાગે
 છે. છતાં એ “ કંગાળ ” વેશમાં પણ આટલો સુંદર મોહક
 દેખાય છે તો કોઈ અપસરાના વેશમાં દુહાય તો કેટલી બધી અનુ-
 પમ લાગતી હશે દોરપર નાચતા તેનો કટ્ટી પ્રદેશ કેવો મજેનો
 લહેકી રહ્યો છે હજી તે કુમારીકા કહેવાતી હતી. તંનુ સૌંદર્ય

ઐટલું બધું ખીલ્યું હતું કે હજારો વર્ષની તપસ્યાથી તપેલાં યોગીઓનાં મન પણ ચળે. હરીણી સરખાં તેનાં મનોહર નેત્રો ઘડીભર સાધુ હૃદયને પણ ડોલાવે તેવું તેનું અનુપમ સૌંદર્ય હતું. આવું સુંદર માનવબાળ જગતને જોળે અલભ્ય હતું. લાંબા લાંબા રેશમી સુવાસ લયા છુટા કેશકલાપ સાથે તેણીનાં પગનો શો થનથનાટ જો જો દોર પરથી પડી હો હમણાં પડી.....રે પડી કે પડશે, એવી શંકાનાં મોજાંઓ પ્રેક્ષકોના હીલમાં ઉછળતી હતી. નાજુક બદનપર આછા ફરકતા વસ્ત્રો ઢાંકવાની શી ખુબી ભરી છટા, તેણીનાં ગુલાબી ઓઠ પર નાચી રહેલું મીઠું હાસ્ય અને કપોળ પર જળહુણી રહેલી કુળાની રેખાઓ એવી તો મોહક હતી કે તેણી કોઈ પ્રતાપી ચક્રવર્તિના મહેલને શોભાવે.

જેમ જેમ નટપુત્રી નાચતી જાય તેમ પ્રેક્ષકો પણ સાંભા ના ચવા માંડે જાણે લોહ અને લોહચુંબક. તેના ચહેરા પર કુળાં ભભૂતિ લગાવેલી હતી હજારો આંખો આ દ્રશ્ય જોતી હતી. પણ તેમાંય જો આંખો તો ઘરાબર મીટ માંડી રહી હતી નટપુત્રીને કુળાઓ જેમ જેમ ઉડેલાતી તેમ તેમ એ સૌંદર્ય પિપાસુ હૃદયની સુતેલી કામવાસનાઓ તેને શંખ નાદ વગાડીને જગાડવા લાગી. એ હૃદય એક લક્ષ્મીપુત્રનું હતું. જીવનની નવી પાંખે પર તે ઉડવા લાગ્યું. તેના મનમાં વિચાર પેદા થયો કે કોઈ પણ ઉપાયે આ સુંદરી મ્હારી થાય, ક્યારે મેઢની વિખરાય અને લેટું એવી ભાવના ભાવતો સહરાના અરણ્યમાં લીલોતરીવાળી જમી

અને મીઠાં જગવાળી જગ્યાઓ દેખી જેમ આનંદ ઉપજે તેમ તે આનંદના સાગરમાં દિગ્ગજ લાગ્યો. તેની હૃદયનાકા મોહ અને વાસનાનાં સાગરમાં ઝોલાં ખાતી હતી. દેવી મનોહર મૂર્તિ અક્ષા કેવું અનુપમ સૌંદર્ય તેણીનાં રૂપ પર પોતાનું શરીર-અને દુઃખધર્મ બન્ને કુરગાન કરવા તે તૈયાર થયો. “ સંસાર દાંત્રી દરે તો બલે દરે પણ આ સ્વર્ગીય આનંદ શા માટે જતો હતો ? સ્વર્ગીય કે નર્કીય તે તો પ્રભુ બલે પણ મોહાંધ આંખો તેને “ સ્વર્ગીય :દેખતી હતી. “તેનાં વિચારોની નવી સુધ્ધી નીચે તેનું હૃદય આનંદના ધનકારા ઝીલી રહ્યું હતું. ચૈવનની શાશની અને સૌંદર્યની “ કળાજ એવી વિકાશમય છે, તેમાં એનો શો દોષ ? શાશનીમાં બીચારો અંતર્યો અને દિપ-કમાં પતંગીયારૂપે પોતાનો લોગ આપવા તત્પર થયો. આ વખતે તેનાં દિલમાં શા શા સ્વપ્નાંઓ પસાર થતાં હશે તે તો સૌંદર્યના રમકડાં પાછળ જીવનભર લોભાઈ રહેનારાજ બલે તે બાલીકા થન થન કરતી નાચે છે ને નચાવે છે.

એ લક્ષ્મીના લાડીલાને ખબર નધી કે અત્યારે પોતે ક્યાં હોયો છે ? તેનું શરીર તેનું ચિત્ત, તેનું જીવન અને ભાવી આશાઓ પેલા દોર પર નાચી રહેલા નટડીનાં સૌંદર્ય પાછળ પડ્યું છે. જીવનની સુસાક્ષરીયે નીકળેલો સુસાક્ષર તેને પોતાનું ઘર માની તેમાં વાસો કરવા સદાને માટે ઇચ્છતો હતો. પણ ખબર નહોતી કે એ તો ધર્મશાળા ॥ જીવન સંધ્યા પડતાં વાસો કરવા માટેની જગ્યા છે. સવાર થતાં દરેક

પોતાને મન કાપતા ઘાટ ઘડવા મંડી જાય છે. બધા ઘાટ છાંં
એક સરખા હોતા નથી. તેથી કવચીત ઘડતાં ઘડતાં બીજાથી
જુદા સ્વરૂપમાં ઘડનારૂં પીંડ સમજી જાય કે ‘ હું’ તો પારકાના
સ્વતંત્ર વિહારનું સાધન જનું હું. પારકાનું દાસપણું
સ્વીકારી શેડને કલાકારમાં બપાવું હું...આવી રીતે ‘ હું’
દસાયો હું’ એવી લાગણી-અમજણ પેદા થાય ત્યારે તે પોતાની
આસપાસ ફરી વળેલાં બધાં મંડળમાંથી મુક્તિ મેળવી શકે
છે. ત્યારથી તે નવો જન્મ લે છે. નવું મન, અને નવા આદર્શો
લઈ પુનર્જન્મ મામે છે. તેનાં બાદ્ય તેમજ આંતર સ્વાંગો બદ-
લાય છે. અને નવી જાણમાં જગતને નૂતન સંદેશ સૂણાવે છે.
આ સંદેશ એક અતુલની મહાત્માનો હોવાથી પૃથ્વીનાં કાન
તેનાં તરફ દોરવાઈ રહે એ સ્વાભાવિક છે.

જેલ પુરો થતાં નટપુત્રી મુસવાટ કરતી દોરપરથી સરતી
સરતી બૂમંડળ-જમીનપર આવે છે. જામેલી મેઢની કમેકમે
વિખરાય છે. ઉન્હાલાના મધ્યાન્હના ઉકળાટમાં ત્રાસેલા મેક્કો
જેલ પુરો થતાં જ માર્ગ કાપવા મંડી ગયા. ચોતરફથી વાતા
ઉન્હા વાયરાથી ઠંટાળીને સૌ નાસભાગ કરવા લાગ્યા
પણ આ હજી કેણુ ઉભું છે ? તેને ઉન્હો વાયરો વાતો
નથી કે તડકો ડરાવતો નથી શું ? આંખમાં તૃપાની તીવ્ર વેદના
જામી છે. શેની તૃપા બાપુ ! “ સૌંદર્યની ! ” મેઢની વિખરાતાં
મોહજરી આંખે નટપુત્રીના પિતા પાસે આવી ઉભો રહે છે. જરા
મૌન સાધી બેઠવા લાગ્યો.

“ નટવર ! વાહ ! શું મળ્લનો આ ખેલ તમે કરી બતાવ્યો ? બહુજ મળ્લનો ? હ્યો આ સોનામહોરો ! ” કહી હાથ લંબાવતો રાહ જોઈને ઉભો રહ્યો. પણ નટ તો પોતાની વિસ્તારેલી બાજુ સંકેલવાના કામમાં શુંચાયેલો હોવાથી ધ્યાન આપતો નથી. ફરીથી કુમાર બોલ્યો “ નટવર ! કેમ બોલતાં નથી ? હ્યો આ સોનામહોરો ! પણ લેતાં નથી તો શું તમે આ બધું ખાલી લોકરંજનાર્યેજ ખેલી બતાવો છો ? ” બાજુ હાથમાં લેવા માટે મીઠી ભાષામાં શરૂઆત કરી.

“ બાપુ ! મ્હારું ધ્યાન નહોતું. માફ કરો ! તમ સરખા દયાળુની કૃપાપર અમે જીવીએ છીએ ” નંટે પોતાની સ્વાભાવીક સાદી ભાષામાં મહોરો લેતાં જવાબ આપ્યો.

નટના શબ્દો અડધા સાંભળ્યા ન સાંભળ્યા કુમાર તો પોતાની માનેલી એ ધ્રુવતારલી સમ નટપુત્રી સામું જોઈજ રહ્યો. અંખીત વસ્તુની પ્રાપ્તિ માટે શી રીતે યાચના કરવી તેનાં વિચારોમાં ગોથાં ખાવા લાગ્યો. એ તે નટવી સાથે વાતો કરે કે નટપુત્રીને નહાળે ? પળે પળે તેણીનાં અંગેઅંગમાંથી કળાવિધાન, તેનો દેહ વૈભવ્ય અને મોહકતા નીતરતી જોઈ તે પોતાને તદ્દન ભૂલી ગયો ! પોતે જાણે એકલો પ્રકાસનું પાન કરતો હોય અને સાડું વિશ્વ અંધકારમાં ગોથાં ખાતું હોય તેવાં ચિત્રો મનોમુદ્રીમાં ચિતરવા લાગ્યો ! બીચારો મોહાંધ માનવી !

મોહમાયાનો અંધકાર, માયાનો પાશ એવો તો અગમ્ય

છે કે ક્ષણભરમાં ફૂટે છે, અને અનેક વખો યુધી વિકસે છે. તેના માયાપાત્ર મિત્રાથ જગતની દરેક વસ્તુઓ, સ્થાનો અને સાધનો તેને નિરાશાપ્રદ લાગે છે. તે એક દિવસે પગવારમાં મોહનો લોહી પડે ત્યારે જતાં સર્વત્ર આશા આશાજ છાઇ રહે છે.

“ ઈલાયથીપુત્રે આગળ ચલાવતાં જણાવ્યું “ વાડું ! આ બધું તમે જાને અર્થે કરો છો ? ” નટવી ખડખડ હસી પડ્યો. આવો પ્રશ્ન પૂછનાર આજસુધી તેને કોઈ મળ્યો નહોતો. “ હા. હા. હા. હા. તમે નથી જાણતાં શું ! શેઠ ! આ ધંધો કેવળ પૈસા અને કંજાના વિકાસ ખાતર કરી રહ્યો છું. ”

“ એમ ! તો પછી આ બધી ધંધાલ જવા દો તો ? કુમારે લાલચો આપવા માંડી.

“ એટલે પછી શું કરીયે ? ધંધાલો ન કરીયે. ધંધો ન કરીયે તો જુએજ મરીયે ને ? ચેટની વેઠ કરવી પડે છે અને બાંપદાદાની કંજાનો વારસો બાવી પ્રજાને સોંપવો છે, તો તે ન કરીયે તો કેમ ચાલે ? ” નટે શુદ્ધલાવથી કારબુ દર્શાવ્યું.

“ હા ! ચેટની વેઠ જરૂર કરવી, પરંતુ હું તેને સદાને માટે મટાડવા તમારી સામે ઉભો છું દયો, માગો તમે ચાહે તે માગી દયો હું તે આપવા તૈયાર છું ” કુમાર આગળ બોલવા જતો હતો. નટ ચમક્યો કે “ આ શી પ્રભુની કૃપા ? ”

“ શેઠ ! પણ અમે તમારું શું લઉં ક્યું છે કે આટલી બધી કૃપા ? ” નટે સ્મિત કરતાં પૂછ્યું.

નટવીએ ગૌરવતાથી પોતાનું મસ્તક ઉન્નત રાખતાં જણાવી દીધું.
કુમાર તેની સામે જોઈ પાછો બોલવા લાગ્યો.

“ એરે નટવી ? ભૂલો છો ! તમારી રાંકડી દશા જોઈ મને
લાગી આવે છે તેમાંય વળી આવા ઉંઘા ધર્મસુત્રો સાંભળતાં
કમીકમી ઉઠું છું. ”

“ રાંકડી દશા કોની ? મારી કે તમારી ? શેઠ ! ઉંઘા ધર્મ-
સુત્રો તો તમે લખાવો છો ! ” નટે શાંતિથી જવાબ આપ્યો.

“ હા ! પણ તેમાં તમારો શો દોષ ? તમારું નશીબ હજી
પાધરું નહિં હોય. નહિંતર મ્હારા પિતાના અનંત લક્ષ્મીના
ભંડારો, મ્હારા શુશૌલિત મહાલયો મ્હારી સઘળી સંપત્તી અને
ગાડી ઘોડામાં બેસી “શેઠાણી” થઈને મહાલતા જીવનનાં અમુલ્ય
લ્હાવાને તુચ્છકારો નહિં, કહો શું વિચાર છે. ” નશીબ દેવીના
સગાબંધુ સમ ઇલાયચીનાં પરોપકારી વચનામૃતો એક પછી
એક વહેવા લાગ્યા.

“ શેઠજી ! માફ કરો. તમારા પાથરણંધી મહાલયો કરતાં
મ્હારી રાંકડીમાં મ્હારી પુત્રી કાંઈ ઓછા એશઆરામ
લોગવતી નથી. અમારે તો મહેનત કરીને સાંજ પડે રોટલા
ખાવાના છે. ગરીબોના રૂધીર પર રચાયેલા લક્ષ્મીનાં ભંડારો
તો પાપની પાંજરાપોજો છે; એ અમને ન ખપે અમારી
શાંતિનાં પ્રત્યેક સ્ત્રી કે પુરુષ બાળ કે વૃદ્ધ પોતાના ઉદર નિર્વાહ
અર્થે પોતાનાજ પગ પર મુસ્તાક રહે છે. એવા વાતાવરણમાં
ઉછરેલી અમારી પુત્રીઓ તમારા રૂપ અને ધનભંડાર પર થુંકે

છો તેથી પોતાના છવન સહચાર માટે કળા કૌશલ્યમાં ઉત્તાડ
એવા પુરુષોને ખોળે છે. જાવ શેઠજી ! ઘેર જઈને સૂઈ જાવ.
જગતને ઠગવા નીકળ્યા છો, કે લોહું આપી પારસમણી લેવા
મહાર પડ્યા ! " એક એક વચનો સાંભળીને ઇલાયચીના ગાત્રો
નિસ્તેજ થવા લાગ્યા. નટને કંઈ રીતે મનાવવો એજ વિચારમાં
શું ચલાવ્યાં મંડ્યો.

" નટવર ! કાંઈ નીસ્સો બીસ્સો તો લગાવ્યો નંધી ને ?
જગતનાં વિદ્વાનો તો પોકારી પોકારીને કહે છે કે "સર્વેગુણ"
રૂપ, કળા મોહીની આદિ જે દેહો તે કંચનમાં છે. હું તમારે
આંગણે આજે જ્યારે કંચનનાં મેઢુ વરસાવવા આવ્યો છું ત્યારે
નકાર બજાવ્યામાં શું ડહાપણ સમજી રહ્યા છો ? અમીમાનનાં
સીંદાસનેથી નીચે ઉતરી તો જાણશે કે તમારી સ્થિતિ કેટલી
બધી કંગાળ છે ! માત્ર નાચી ખાવામાં મનુષ્યત્વ સમાયેલું હોય
તો ઉપાય નથી. મહારી નમ્ર યાચનાનો અસ્વીકાર કરવામાં તો
તમે તમારો પોતાનો છેદ દરી રહ્યા છો. એક દિવસ મૃત્યુનું
શબ્યું પર પડ્યો ત્યારે ઉંડલું પાણી ખરીદીને પીવા પૈસા નહિ
મળે ત્યારે તરફડી તરફડીને મર્યો ઉંડલા ડચકા આવશે ત્યાં
મને યાદ કરશો " ધનભંડારીને કબજેજ મૃત્યુની લગામ હોવાનું
માનતો ઇલાયચી નટવીને " છક્કા પંચા " બજાવવા લાગ્યો.

" શેઠ ! તમારું ડહાપણ સાંભળીને ખરે ! મને હસવું જ
આવે છે. એ બોલવાઈ જતાં છવન દિપકને ડોણ અટકાવી ગઈ
તેમ છે. પછી રાય હો કે રંક માને માથે મૃત્યુધંટલો વાગે તો
રોય જ. દેહનો શલ્કર નીકો તો દેહની બોદો પરંતુ ગરીબોને

યોગ કરે છે ! નહિં કલ્પેલો નહિં ધારેલો અને નહિં યોજેલો કાયો તેનાં હાથે પળમાં થાય છે. તેને પોતાની સામાન્ય “જીવન-કદાચહુ માટે જીવનભર દુઃખમાં સડવાનું” ગમે છે. પણ જ્યાં ઓવાળ ખેસે છે. એટલી ચઢેલી ભરતી ઓટના સ્વરૂપમાં પરિણમે છે. અને સત્ય તેના સિદ્ધાંત અને છે ત્યારે એ ઘટના આંખના પલકારામાં બદલાઈ જાય છે તેમ આ ઇલાયચીપુત્ર અણખેડેલા માર્ગે વિહરવા માટે મોહાંધ દશામાં બહાર પડે છે ! કોણ સમજાવે ! કોણ ઠેકાણે લાવે !

નટવીની માંગણી ચોકખી અસંખ્ય હોવા છતાં કુમારને મન તે “ સીધી ” ભાસી ! આખરે જોઈતી ચીજ મળી જશે માની નવી દશા, નવી જીવાની અને નુતન મોહકળાના પટ પર પોતાનું જીવન આલેખી મોહવશ બનેલો કુમાર પોતાના સુખનું સાચું મૂળ સુંદરીના રૂપમાં જ માનતો આનંદથી ગેલ કરતો નટવીની માંગણીને વશ થયો. દેવોને પણ દુર્લભ એવી મોજશાખની વિલાસતા, અને સમૃદ્ધિ છોડી એ માનવ-ખાન નટવી અને નટપુત્રી સાથે જંગલના ઉંઘાડા પ્રદેશમાં અને બટકુ રોટલો માગી પેટ ભરવા તત્પર બન્યા ! નટપુત્રીનાં સૌંદર્ય ખાતર ! જે સુંદરતા ! જમણાયુક્ત સુંદરતા તારી જલમાં કોણ નથી દેખાયું ? તો લક્ષ્મીપુત્રનાં શા ભાર ?

જીવન વાસ્તવથી ભાગ્યેજ મળતી વૃત્તી અને દેહ સૌંદર્ય પાછળ લાગેલ નન્મયતા વિશિષ્ટ પુષ્પની માફક ખરી પડશે.

તેની બિચારા આ કુમારને ખગર નથી. જેથી સૌંદર્ય એ તેનો
 છવન આદર્શ બન્યો છે. જેને કાજે આજ તે ફકીરી લેવા તૈયાર
 થયો છે. આત્માના તેજ પર અધિકારનો પડદો છવાયો !

પુત્રી ! તું સંમત છે ને ? આ શેઠ સાથે લગ્ન કરવામાં
 શાશુ છે ? " નટવીએ પુત્રીની સંમતી માગી.

" પિતાશુ ! હું " શેઠ " નામને વરવા ચાહતી નથી
 " શેઠ હૃદયને " ચાહું છું પુત્રીએ પોતાનું તત્વજ્ઞાન ખોદ્યું

" એમ કેમ બેટા ! શેઠ નામ અને શેઠ હૃદય એ વળી
 શો લેલ ? "

" સાંભળો ! શેઠ હૃદય એટલે ઉદારતાનું છવન સ્વરૂપ
 અને શેઠ નામ એટલે કંબુસાઇનું કંગાળ પુતળું. ડરપોક અને
 મુડદાલપણું મહારા મનગમતા " શેઠ હૃદય " માં હું નથી ઇચ્છતી
 આ શેઠ કઇ પ્રકૃતિનાં છે તે જાણવા માંશુ છું નટપુત્રીએ પતિની
 પસંદગીનાં કારણો બતાવ્યા.

" જાઓ બેટા તમે મળો ને વાતચીત કરો. પસવારમાં
 એ તો જણાઇ આવશે બેટા ! તારી પરિક્ષામાં પસાર થશે તોજ
 આપણે લગ્ન કરીશું " કહી નટવી ગામમાં બન્નેને એકલા મૂકી
 બહાર ચાલ્યો ગયો.

એકાન્તમાં જઈને બન્નેએ એક બીજાનાં મન પારખ્યાં,
 બન્નેનાં મુખાર્વિન્દોમાં સતોષબચા બાવ પ્રસરી રહ્યા પ્રેમની
 ગાંઠો બંધાણી.

હો જોસો હું ઘેરથી કાંઈક ઝવેરાત લઈ આવું “ નટપુત્રીને ત્યાં જ જોસાડી ઇલાયચી પોતાને ત્યાંથી ઝવેરાત લાવવા રજા લેવા માંગ્યો.

“ સુખુર ! નાથ ! તમારી અખુટ લક્ષ્મી મ્હારે નકામી છે. એ તમારા અને મ્હારી વચ્ચે બંધાયેલ પ્રેમમાં દબલતા કરશે એ આશા છાડી દો ચાલો આપણે હવે જઈએ. ” નટપુત્રીએ કહ્યું.

ગામમાંથી આવી નટે સર્વ હકીકત જાણીને પછી તુરત જ ત્યાંથી જ પરખાયા રવાના થવા વિચાર્યું, કારણ પુત્રીનાં લગ્ન કરવાનો અવસર પણ નહીં આવતો હતો. તેની અવસ્થા જોતાં હવે વિલંબ કરેલા તે હાનાકતા જણાયું કુમાર પણ એજ વેશે ને એજ વખતે નટનાં સાથે જતાં જોડ્યો “ ચાલો ત્યારે એ લક્ષ્મીના નાથ ! તમે નટે ત્યાં જાઓ. પિતા માતાને છતાં પ્રણામ લો ! ચાલો ! આપની સાથે રહીને નટકળામાં હું પ્રવીણ થઈશ જાણો ? પછી આ..... પરણાવશેને ? ” લગ્ન છાડીને કુમારે માતાપિતા, એકાવર્ધનપુર, સુખસંપત્તિ આદિ નજીક જાણ્યું.

“ એ તો મ્હારો દ્રાક્ષ છે ! ” નટે કુમારને પુત્રી પરણાવવાનો વિચાર મક્કમતાથી જણાવ્યો.

હોનપુત્ર ઇલાયચી કુમાર માનવ જીવનનાં મોંઘા સંસ્કારો બુદ્ધીને નટલનાં નાથ અને ગાન પાછળ પોતાનું ધ્યેય સમજતે ગામે ગામ ફરવા લાગ્યો. ધર્મનિષ્ઠ પિતાના જુલાલા પુત્ર

લક્ષ્મીનાં છલકનાં બંદારો છાડી મોહ-સૌંદર્યની પાછી ફકીર
લીધી ! તેના દૃઢ મંદિરમાં વાગનાં પ્રભુતાના ઘંટારવો હવે
બંધ પડ્યા છે છવનની પળેપળે વંચાતા અનંત યુગનાં સ્વપ્ન
તેમાં વિલાસ પાછા છુપાઈ બેઠાં છે. જોઈશું કે નટથી તરો
જગત સમક્ષ તે દેવી રીતે પ્રખ્યાતી મેળવે છે ? પરપોટીએ
સૌંદર્યનો પુનરો ઠાલાંતરે દેવો પ્રભુમક્ત બને છે ?

મોહીની જ્યારે મોહજગ પાથરે, તેના શરાબની પ્યાલ
જ્યારે અગાદ મારે અને તેમાંજ આનંદ મુખ અનુભવ
નિમત્તે ત્યારે એ કટાકટીના મામલા વચ્ચે ઉપરથી દેખાતા મુંઢ
“સ્વાગત” ને ઝોળખી લેવાની વિવેકશક્તિ વગરનો ઇલાચ
મોહદશામાં જાતિ નાતી છોડીને નટ બન્યો છે. લક્ષ્મીને તરછે
ડીને ટુકડાઉધરાવનાર કલાખાજ નટડીનાં “સ્વામી” કહેરાવવા
ગારવ સમજે છે. આમ એ આત્મસૌંદર્યને બહલે દેહસૌંદર્ય
પતંગીયું યૌવનનનાં મોજમાં ગડગડાટ કરતું ઉછાળા મારે
નટડીને પરણવાના અસિલાથી તૃપીત દૃઢ્યને આજે શાંતિ મ
છે. પણ તેને ક્યાં ખબર છે કે સાચું સૌંદર્ય દેહમાં નથી
આત્મામાં છે. રૂપમાં નથી ગુણમાં છે, દેહસૌંદર્યથી મુગ્ધ બને
“પ્રેમી યુગલ” ની ક્ષિત્તી પર આસાની ઊંચા ઉગી-ન
આનંદનાં વહાણાં વહાયાં-ન વહાયાં ને નિરાશાની શ્યામ ર
નીના અંધકાર છવાય છે !

હા ! આ પણ એક અનુપમ આદરણીય દૃષ્ટાંત છે. છતાં
એ તો ઝરો છે, ઝરાનાં નીર તો વહેતાંજ સારા ! ઝરાના પ્રવા

કોઈ વખત પ્રલયકારી પણ હોય દુઃખદાયક નીવડે પણ એક ક્ષણ એવી આવે છે કે તે વખતે ચોક્કસ લાન થઈ જાય કે “ આ ઝરો પ્રલયકારી છે. ”

એ પ્રલયકારી ઝરાનું વહેણ અને લાન થયા પૂર્વેનો મધ્ય-કાળ “ભયંકર” ગણાય છે. કારણકે વહેતાં વહેતાં કેટલાક “સફેદ-શીણા” વચ્ચે આવતાં તેનું દૂધ તરીકે પાન કરવાનું મન થાય. તેજ સાધ્ય મનાય, અને પછી મુખ્યે માનવી ત્યાંજ સ્તંભી જઈ આગળ વહેતું ગંધ કરે ત્યારે એ માનવ ઝરાના બંધિયાર નીચનાં મનમાં હળો ! આ મહોમાં મયા તે સદાને માટે નરેલા છે. અને “ મહો ” ની ઓળખાણ કરી લઈ કોઈનું સુગંધી પદાર્થ તરફ મન આકર્ષાય ત્યારે જીવનઝરો પાછો નિય-મીત રૂપમાં વહેવા પામે છે. આ બધી “ જીવનકળા ” છે જીવનપૂર્વેનાં નાનાં નિર્ણય પ્રકારનાં રણક્ષેત્રો છે. તેથી કાલપણ સ્થિતિ અનામ્લતા યોગ્ય છે એમ પહેલેથી કહેનાર નાનીવાર પાછાથી બચી જાય છે.

એક વખતનાં કાલપ્રધિપતિનાં પુત્ર આજે નટના રૂપમાં ધર-ધર-રેલીયે રેલીયે જાનરે જાનરે પેંસા કરે. ડોલકાં બળવે, દોરપર નાચે, અને પેંસા મેલડ. કના પેટ ભરે ! આ સ્થિતિ બાહ્ય-દુષ્ટિએ જોતાં ઝરા એકજનક લાગશે. પણ વિશ્વના સમતોલ-પણે નાંદે કોઈ કંઈકે સર્જે શકેજ નહિં આવા ફેરફારો “ મહો ” માનવાને નાની વાત મેલડનું બધું “ચૈતન્ય” આપે છે કે તે મેલડાનું કેવળત્વા જનાડળા જતગી ઉડી સાચા

દાર્ય પાછળ લાગી જાય છે, કેટલાક થગા ફોંડે જઈને રહે !
ઉભા દાર્યે મેનદારી નીકળી જાય, ને બાકીનો મુદત બાગ પાડે
રહેશે. રખે ઉઘાથકોપક દાર્યો નજર દેકના ?

વર્ષાનાં જટાણાં વળે જાય છે, અને સ્વેક બાતોના કાલકાર-
નરજાજ નરદે ઉભાચ્છીના “ જગજગ ” ની જાહેરાત જગ
મસિદ થાય. નગદ નાણાથી ઉભાના પટાચ્છીને લાન માગી
પેટ માટે “ દાય ” લાંબો કુચામા હાંડીની “ દેકજન ” તેને
દેખાવા લાગી. એના દુપાનાં દારીનાને બદલે કાદ અને કાચના
મણકાઓ મળામાં મોજી રહ્યાં છે. જીવનના “ જગજગના
જપાર ” બાપી સ્વજનવાન દાંનિવાન અને દેવી માદર્શથી મુગ્ધા
જીવ નરપુત્રીનો સંગમ શરૂશના અરવચ્છાં ચિત્ત હાંચડા,
તેને મીઠા જળની વીરદી સમભાચ્છો પલ્લ ભવિષ્ય ટાંકીયાં કરીને
પટકારે છે કે એ નાચ-એ ફેરફાર જ “ ધર્મતત્વ ” ને જન્મા-
વશે. તેમાંથી દિવ્યના અને જાનમતેજ જગદી રહેશે. મસ્તુ.

અને એ જટાજ ઉભાચ્છી હવે તમે દોર ઉપર ઉભા
ઉભા શુ જોયા દરો છે ? તમારા જીવનમાંથી “ જગજગની નજર ”
તમે ફજધર્મ તરફ બાલુ કચારનું ફેંદી દીધું છે. એક પાત્રની
ખાતર આ દશા તમે પ્રેમથી બેઠારી લીધી ખર્ચ ને ?

એ સમયદેવ તારા ચરણે એક લક્ષ્મીપુત્રનું બાળક
ધરી દીધું છે. પૂર્વ જીવનનાં માતાપીતાના લાડ એને કોણ લડા-
વશે ? સાચવજો એને સમયનું બાન કરાવજો. દેવ, અમારું

એ રત્ન છે. રત્ન ઉપર વળેલાં કાટને ફર કરવા સુગંધી સાબુનો ઉપયોગ કરીને જેનું છે તેને પાછું સ્વચ્છ બનાવીને સોંપજો, મન કાવતાં પહેલ-પાડજો ગમે તેમ કરજો.

દેશ દેશાવરથી એ નટરાજને આમંત્રણ આવ્યા. સ્વી-કારાયા અને કળા રસીકો પાસેથી અસુલ્ય ભેટણાં પણ પ્રાપ્ત કયા. નટડીનો પિતા સ્વર્ગસ્થ થયો છે. માત્ર દંપતિ એકલ આનંદ કરે છે આજે તેમનો પડાવ બેનાતટ નગરના નૃપતિના આંગણે નાંખાયો છે. રાજાને તેની નટકલા જોવાની ઇચ્છા થઈ છે. રાજમહેલનાં વિશાળ મંડપના નટને જોઈતી સામગ્રીઓ હાજર થઈ છે. ખાડા ખોદાયા છે. હીંચકા બંધાયા છે તથા જમીનમાં ઉંડા ખાડા ખોદીને જે વાંસ ખોડ્યા છે તે બે વાંસ વચ્ચે ધાતુનો એક જીવોત્તર નટના તરફ ફરે છે.

સાચવી નટરાજનાં કલા તપાસવા રાજા, દરબારી પુરૂષો ઉપનાં હાજરોની મેદની જાત્રી છે. મહેલના છબ્બમાં તથા જર-વાના આંગણે પુરૂષો નારીઓ બેઠાં બેઠાં બેઠાં બેઠાં છે. રાજા એકી-એક મેદની મેદની નટને

આજસુધાનાં મેદનોનાં જોડાણ કોઈ ઇતિહાસકારનાં પાને આંગણાયો નથી. આજની ભેટ કોઈ અનેરી છે.

મેદની બરાબર જાત્રી એટલે રાજાએ નટરાજને બોલાવી આજ્ઞા કરી કે 'નટરાજ ! તમારી કલાનાં દર્શન કરાવો' તુરંતજ કચ્છ તારીને નક્કરસ ઉજાગરો નટવી હસતો હસતો મેદાને આવ્યો. એ મેદાનયુગે મુનહુ જોનાં મેનાં દિલ થનથનવા

લાગ્યું. એ સંદેશપર પ્રત્યક્ષતા હતી. જેપરવા બધું સમોત
 દરકરું. બાવણપર નાલ દેનાં એકપટ્ટી એક એક સેટવા લાગ્યો.
 પ્રેક્ષકો તાળીયો પાટીને દૃઢપથી તેની કળાને વધાવતા લાગ્યા.
 દરે એક ઘૂંટર જેલ થવાનો નાટી દતો. ઘૂંટર પોતા કાઠિ
 બદુલ લેખામકારક દતો. જે વાંસ વચ્ચે જોડેલાં માલુના એવા
 તારપર નાથવાળું કાર્ય કરું થયું. ઇલાયચીકુમાર દમનો દમનો
 તારપર એક દાઘમાં સમકટવી તલવાર અને બીજા દાઘમાં દાઘ
 લઈને એ ઝગનનુંબી-આકાશમાં અદ્વર રહેલા તારપર ચડીને
 નૃત્યકળાની ખુબીના જનાવવા માંડ્યો.

સમય અદરશ દીતે રહીને જોલે છે કે આજે નટરાજની
 ભાવ્યરેખા ખીલવાની છે.

વાંચક ! આજ નટરાજના મોહાંધ ઇવનની સંધ્યા છે.
 સંધ્યાનાં રંગ જરા મોહક અને સમકહાર પણ હોય તેમ આજ
 તેનાં મુખપર કળાનું સમક્ષ તેજ આવી હતું છે.

ઇલાયચી તારપર નાથવા લાગ્યો. પ્રેક્ષકો એ " ધનધન્ય " ના
 પોકારો કર્યા પણ આ રાત્ર કેમ મૌન બેઠો છે ? શું એ
 કળાવિહીન છે ? કે યોગ સમાધીમાં લીન બન્યો છે ? જોઈએ
 છીએ આગળ શું અને ■ ?

જેલ પુરો થતાં નટવી દોરપરથી નીચે ઉતરી રાત્ર આગળ
 આવી ઉભો. રાત્રએ પ્રમાણપત્ર ન આપ્યું.

" જુઓ નટરાજ ! આ છેલ્લાં પ્રયોગને એકવાર ફરી

ખતાવો ” રાજાની આજ્ઞા એટલે પ્રભુની આજ્ઞા માનનારો પ્રજા-
માનો એક નટવી પુનઃ વાંસ ઉપર ગડગડ ચડી ગયો. વાંસની
નીચે એ સૌંદર્યની પૂતળી નટડી (તેની સ્ત્રી) શુલાબી ગાલ પર
રતાશના ચાળકાં છાપીને સ્મીતહાસ્ય કરતી પોતાના મનમોહક
પતિદેવનો થાક ઉતારવા તથા ઉત્સાહ પ્રેરવા સુંદર મધુર કંઠે
ગાતી ગાતી ઢોલ બજાવે છે. રૂપ અને કંઠ એ બેનો સંગમ તો
જગત માનવીને કુદરતની કિંમતીમાં કિંમતી બક્ષીસ છે.
કલાકારોનીં તો એ સ્થાવર મૂડી છે. કલા પિપાસુઓની મધુરી
બંસરી છે. કંઠની મધુરતાએ લલલલા હુસ્મનો અને સંયમી-
ઓનાં ગાત્ર ઢીલા કર્યા છે. રૂપની મોહકતાએ વિશ્વામિત્ર
જેવા તપશ્વીઓના તપ ભંગાવ્યા છે. તો પછી આ બેનો સંગમ
શું શું ન કરે ? પવનની લહેરે લહેરે એ મધુર કંઠનાં આંદોલનો
પ્રસરી રહ્યા. એ નટડીનું રૂપ જાણે (નખખોદીયું) તેની પાછળ
પડયું હોય તેમ હુનીયાનાં સ્પર્શથી લજ્જા પામતું છતાં જ્યાં
જ્યાં દૃષ્ટી ફેંકે ત્યાં ત્યાંની વસ્તુઓ આવીને તેનાં સૌંદર્ય બગી-
ચામાં ઘસડાટ આવે કોઈ મુંશું તો કોઈ બોલતું ઢોડાં આવે
છે. પલ્લવારમાં અનેક રાજા મહારાજા અને યોગીઓનાં દીવડાં
નચાવે છે. ચંચળ યુવાનીને મોહયુબક મંદક આકર્ષે છે. ત્યાં
આ રાજાના શા ભાર ? રાજા ભૂદયો, ગબડ્યો, રાજ્યાસનને
અલડાવી વિપ્યાસકંઠ થવા લાગ્યો.

જુદીમાં સૌંદર્યનાં શિકારી ક્યાંઓછાં છે ? વીંટીમાં જડેલા
કુંદનની જેમ વીંટી બગમગે તેમ યાવનમાં જડાએલા

વીગેરે સૌંદર્યની શું જગતમાં જોડ હશે કે ” આવી લાગણીઓ વચ્ચે પણ તેનું મન પ્રબળ તોફાને ચડ્યું હતું. રાત્રી બુલી ગયો કે “ હું રાત્રી છું ” તેને ખબર ન રહી કે બુદ્ધિ અને કર્તા-વ્યનો વ્યભિચાર એજ મૃત્યુઘન્ટ છે.

“ બન્નવો બન્નવો, ઢોલ બન્નવો, કેવું સરસ નાચી રહ્યો છે ” બોલીને રાત્રીએ નટડીનાં સૌંદર્યનું પાન કરવા માંડ્યું. “ જો એમ કરતાં થાકવાથી નટ દોર પરથી નીચે ગળડી પડશે. ને મરી જશે તો જરૂર નટડીને પગપાળા એન મનમાં વિચારતો રાત્રી નટડીને પગપાળા કરાવશે ”

વાંચક જો તો ખરો કે પાતાની ફક્ત સિદ્ધી માટે મનુષ્યના હૃદય નીચે કેવા કાગળ પટ્ટો પથરાયેલા જણાય છે ? કામાંધ માનવીઓ પારકાના હિત અહિતની વચ્ચે સ્કેન્ડલ પણ વિચાર કરવાની દુરસ્મૃતિ મેળવતા નથી. ત્યારે ત્યારે મનુષ્ય સમજી ગયો છે કે “ ક્રાંધ અને ક્રોધના વેગને સામી છાતીએ સહેવા, પચાવવા એજ જીવન છે. તેમાંજ જીવનનો વિકાસ છે. અને મનુષ્યજીવન સોમ નારે નથી પણ ત્યાગ નારે છે. ત્યારે ત્યારે તેનું જાન અને વ્યવસ્થા આ નટડીને આનંદ બહુજન્યો છે.

એણે ક્રાંધ અને ક્રોધના આ સામી છાતીએ ત્રીસી ત્રીસી છતાં જે નટડીને તેજ સારું મનુષ્ય સમજતા મનુષ્યત્વની વ્યવસ્થા મદદી હતી તે એક માનુષી નટડીને મદદરથી પદ આપી દેવાની ઉચ્ચતા જાણવા હોય. જગતના વર્તનનું જીવનના સારું મન રાત્રીને હિરણ્ય મહેરી.

નટવીએ એકવાર બે વાર ત્રણ વાર ઉપરાઉપરી ખેત કરી
ખતાવ્યા. પણ રાજા પ્રમાણ પત્ર આપતો નથી. કુમાંધી
આપે તેને હુણુદિ સૂણ છે. આ વખતે નટવીને મન
થવા લાગ્યું કે " પિત્તકાર હો ! આ મ્હારી કળાની અપુરાણ
જણાય છે " ખરેખર વાન એક દહીએ સાચી કદી ચકાય. કાર-
ણકે તેની કળા માત્ર સૌંદર્ય પાછળ ખીલી હતી. સૌંદર્ય જ તેની
કળાનું મુખ્ય પાત્ર હતું. સાધન હતું, તે કળા પાછળ પ્રભુનું
ચીંતન કે દર્શન નથી, તે નીતિને અર્થ નહિ, પણ કળાને ખાતર
કળા હતી જેથી એમ તો જરૂર કહી શકાય કે જે કળા આત્મદ-
ર્શન નથી શીખવતી તે નીતિને અર્થ નહિ પણ " કળાને
ખાતર કળા હતી. જેથી સ્વાધ નમણે તેવી કળાનો કયો
અર્થ નથી. આથી ઉલટું જ્યારે મનુષ્ય દેહને ભૂલી આત્મામાં
સૌંદર્ય જુએ, આત્મ સૌંદર્યના પહેલ પાડે ત્યારેજ તે સાચો
કળા રસીક ગણાય એવા કળા રસીકની દષ્ટી હરહંમેશ આંતર
જુએ. બાહ્ય ન જુએ. આ નટરાજની કળા તો આજ સુધી
શરીર દ્વારા પ્રભુમેલી હોઈને મોક્ષની આડે આવવાની વસ્તુ
તરીકે વપરાઈ છે. તો તેને ખાલી જમણા અગરતો કળાભાસ
કહીએ તે જરાયે ખોટું નથી.

પોતાની માનેલી આ કળાએ પણ આખરે હશે દીધો તેમ
માની ઇલાયચીકુમાર આંખો બંધ કરી ગયા. એક ક્ષણ બે ક્ષણ
બંધ કરી ઉઘાડે છે ત્યાં તો દોર ઉપર ઉભા હોના ફર એક મેષીના
મંદિરમાં નજર પડેલી, એક શૂદ્ધસ્થની સી સામે એક ત્યાગી

મહાત્મા શાંત ચીતે ઉભા છે તેની સુંદર દેહદ્રષ્ટીની આસપાસ કોઈ અપૂર્વ તેજ વ્યાપી રહ્યું છે. નયનોમાં વૈરાગ્ય, દયા. અને પ્રેમ ભર્યા છે. તેના ભાવ ક્રપાળમાં જ્ઞાન તેજ જગમગી રહ્યું છે. દર્શન માત્રથીએ કોઈ મહાયોગી—તપસ્વી જણાય છે. તેનો શાંત ને સુશીલ ચહેરો શરીરાજની સ્પર્ધા કરતો હતો. ઓહો ! તેની નિસ્પૃહતા તો જુઓ. નટડીને પણ લગતે તેવી રૂપની રંભા સરખી સુંદરી મોઢકનો થાલ ભરીને ઘોરવા (ગૃહવા) વિનંતી કરે છે. સુંદરીના પગલે પગલે કંકુની દગડીઓ પડતી. એવી નાનુક અને સુંદર સુંદરીની શોભા અને અંદર, અંગેઅંગમાં અમકતું તેજ જોઈ સાધુ વિકારહિન દશામાં હજી સ્થિર ઉભા છે.

“ સાહેબ આ મોઢક ઘોરોને મંદ સ્વરે સુંદરીએ નુનિરાજને લાડવા ઘોરવા પ્રાર્થના કરે છે સાધુ ડોકું ધુણાવીને ન. પાડે છે કે “ અમારે રસપાનની શી જરૂર પૌષ્ટિક આહાર અમારે વર્જન છે.” ફહી નીચી નજરે ઉભા છે. પણ સુંદરી સામે નજર કરતા નથી. તેનાં અમીભર્યાં નયનો જમીન પર ઢળી નહા છે.

એકજ પગ ! એકજ લેકડું ! એકજ મીનીટના ! એ દૃશ્ય તનના આત્મા પોકારી ઉઠ્યો ! “ ધિક્કાર હો ! મને, અને વંદન હો ! એવા નિમોદી—નિસ્પૃહી સાધુને કે આવા એકાંતમાં પણ સુંદરોનો સામું ન જોયું. અરે, છુપી નજરથી પણ તેનું રૂપ નિહાલવાની ઇચ્છા ન જતી. આવી અઘોર વૃત્તિને ધન્ય છે.

હા. હા. એમના ચિત્તની કેટલી બધી હઠતા ! ધિક્કાર હો મારી વિષય લાલસાને !! ” બોલીને વાંસ ઉપર ઉભો ઉભો એ નેટરાજ આત્મભાવના ભાવવા લાગ્યો. જગત્ પ્રવાસમાં સૌંદર્ય પાછળ ભૂલા પડેલાઓને માર્ગ દાખવવાને દોર ઉપર સ્થિર ચિત્તે ઉભો રહી વિચારવા લાગ્યો. એકજ મિનિટ પહેલાંના દશ્યથી પૂર્વ-જીવનના ગુન્હા માટે ખેદ કરતો, જડજીવનમાંથી આત્મજીવનમાં પ્રવેશ કરતો હોય તેમ એક બાજુ આત્મપીડા ને બીજી તરફ અપૂર્વ જ્ઞાન અનુભવતો ઉભો રહ્યો. બાહ્ય સૌંદર્યના મોહમાં ઘેરો બનેલો સાચા આત્મિક સૌંદર્યનું દર્શન કરવા તલપાપડ ગન્યો.

“ અરે ! હું અત્યારે ક્યાં ઉભો છું ? આ માયાવી સંસારની ઘટનાઓમાં હું કસાયો છું. અરેરે ! આ ઘટઘટ બ્યાપી આત્મદેવને મેં ન ઓળખ્યા ? શું આ ઇલાયચીનું જીવન નટ-વી માટે સર્જાયું હતું ? એક વખતનો લક્ષ્મીપુત્ર માંસના લોચા ઉપર મોહાયો ? ધિક્કાર હો ! મ્હારે શું મોં લઇને હવે ચાલવું ? નિર્ભયતાથી સત્યના પ્રદેશમાં વિહરવાનું મને ન સૂઝયું અને જો ! પેલા સાધુ કેવા હતા ! આ નરડીથી પણ ચડે તેવી રૂપરૂપના બંદાર સમ દેવાંગનાથી પણ ન મોહાયા અને હું ? ધિક્કાર હજો મને ! અનિચ્છવા યોગ્ય વાતીની પપુડી હું બન્યો અને આ આત્મદેવની આસપાસ જેમ સૂર્યની પાછળ રાહુ કરતો હોય તેમ મોહમાયાના પાસની ધુળ ચડાવી, આ દેહને-ઇંદ્રિયોને આજ સુધી બહુ બહુ રીઝવી, પણ આત્માને ભૂલી ગયો. ગરીરની તાલાવેલીમાં અને મોહભરી ચક્ષુમાં તેને હું ભૂલ્યો. આત્મા

અમર છે અને દેહ ક્ષણભંગુર છે તો તેવા શરીરને હલકા
 વેલવ વિલાસોથી શણગારવા કરતાં અદ્ય પણ આત્મિક પ્રવૃત્તિ
 કરી હોય તો કેવું સારું ! અરે ! મેં અત્યાર સુધી એ પરમ
 પવિત્ર આત્મદેવ જેવા વિરલ મિત્રને ગુમાવ્યો અને તેમ કરી
 માનવજાતનાં સર્વજ્ઞીય ક્ષેત્ર હોઠે આવેલો અમૃત ખાસો મેં જ
 ડાળી નાંખ્યો ! ”

સભા આખી તેની સામું જોઈ રહી. શું સોચની આગી ઉપર
 તેણે આ સભાથી કંઈ ન કર્યું ? નટરાજ જાણે સૂવર્ણ-
 ના પાવનના સ્વરે તેને આ આ ધમપછાડા કરી રહ્યો
 છે ? ના. દુઃખના અતરવેદના, અરે વાંચક ! આપણે ક્યાંથી
 સમજીએ ? તેના આત્મમંદિરનો રણકાર મંસાણીનાં જોડાં કાનો
 ક્યાંથી સાંભળી શકે ? પાછી તેણે આંખ મોંચી મુખ સંકોચ્યું.
 જો જો પસંદગાનાર પાત્રિકાનાં નયન થઈને દોર ઉપર ઉભા
 હતા. ત્યાં તરત ત્યાં તરત ચનકારા મારતું મુખ ડુંકરું તગ-
 તો છે ? તેનાં આંખનાં મુઠક પ્રવચિનનો દિપક ઝગડતો
 હોય. મને તેણે આટલું મન મૂક્યું નથી. નીચરતું હોય તેમ
 જોઈને તો પડકારનાર નયન દેવેદન થયો. સાચા

યુવનાના અવધાન નયનના અચરેતઃ દૃશ્ય માટે તેણે
 દુઃખ સ્વરૂપ ધવલવા હાથ્યું. આટલું છતાંય મોઢામાંથી એક
 નાક નહીં નહીં નહીં નહીં નયન નયનના નયન સાથે નયન
 નયનનાં નયન નયનનાં નયન નયનનાં નયન નયનનાં નયન
 નયનનાં નયન નયનનાં નયન નયનનાં નયન નયનનાં નયન

તામાં ઉછાળે આવેલા ઊછાળા નીર શરીર જતાં તાજાં અને નિર્મળ નીર વહેવા લાગ્યાં. દીલનાં બધા પાપો પશ્ચાતાપના આંસુ ધોને સરવા લાગ્યા.

દોરપર ઉભા રહીને એક ગુન્હેગાર માફક પોતાના આત્મ-દેવ સમક્ષ વિક્ષણ દશામાં ગુન્હાનો એકરાર ચીંતવતો હોય તેમ સ્વગત બોલવા લાગ્યો:—

“ આત્મદેવ ! જીવનના ધોરી રસ્તાપરથી “જીવન ગાડું” ઉથલાવીને આ ગલીઓમાં આવી અથડાઉં છું. હવે તો મને એ ગલીકુચી કરતાંય કોઈ ઉચ્ચ રાજમાર્ગ જોઈએ છે. ખરેખર જીવન મહેલની વેરાયેલી ઈંટ લેગી કરી કાઢી મુંઢર દેવતાઈ જીવન રચવું છે. આત્મદેવ ! આવો અને સૂઝ ગયેલા આદર્શોને ઢોળીને જગાડો. જડ બનેલા મને-ઇલાયચીને ચેતનવંતો બનાવો ! આજ મુધીના જીવનમાં ઘણી ચેતરંજો ખેંચી, મન હસવું કે “હું જીતું છું-જીત્યો છું. પરંતુ એ તો અંધાપો હતો. વસ્તુતઃ હું હાર્યો છું.”

આમ વધુ ને વધુ જેમ જેમ આત્મચીંતન કરે છે તેમ તેમ તેનો જીવાત્મા પોતાના વિકાસક્રમમાં ધમધમાટ કરતો આગળ ને આગળ ધપ્યે જાય છે. આત્માને નવી સરાજો ચડાવી ફરી વળેલા કાઠને દર કરતાં મોહકશામાં આત્માથી વિખુટો પડેલા માનવી અચાનક આત્મસ્મૃતીઓ તાજી કરી પૂણાનંદમય મુખ માણવાને આતૂર બને છે. આતૂરતાના અંત કમે કમે મુખની-સત્ય મુખની આનંદ ભરતીએ હીલોળા હ્યે છે. આત્મારે

તો માત્ર આત્માના રમ્યપ્રદેશે વિહરવાનો આદહાદ અનુભવવા તલ્લી રહ્યો છે. અને જો જો ! આવી લબ્ય લાવના સાથે તેનાં મોં પર ગુન્હેગારની દિનતા કેવી સ્પષ્ટ વંચાઈ રહી છે ? પોતાની પામરતા માટે કેવી દયા ખાઈ રહ્યો છે ?

અને પેલો પ મર રાજ તો જો ! આંખનું મટકુંએ મારતો નથી. નટડીનું અદ્ભૂત સૌંદર્ય અને છલકાતું જોખન જોઈ તેનો શિકારી બન્યો છે. તેની તરસી આંખો તરસ છીપે ત્યાં સુધી નટડીના સૌંદર્યનું પાન કરવા એકધ્યાન બની છે. જેમ જેમ વધુ વધુ જુએ તેમ તેમ વધારે સૌંદર્યની ફારમ ખેડેકી રહે છે ! રાગતેય ખગર ન નડી કે જેમ સંધ્યાનાં રંગો ક્ષણિક હોય છે, તેમ આ સૌંદર્યની કાલ નડીવારમાં ઉઘડીને ઘડીમાં સંકેસાઈ જશે. એ તો પામરનાં મોંમાં માનવી પાસેથી આવી આત્માનાં સૌંદર્યની કાલ કાલ સમાધિ સ્થ હોતો છે. નટડીના સૌંદર્યની કાલ કાલ સમાધિ સ્થ હોતો છે. એ તો પામરનાં મોંમાં માનવી પાસેથી આવી આત્માનાં સૌંદર્યની કાલ કાલ સમાધિ સ્થ હોતો છે. નટડીના સૌંદર્યની કાલ કાલ સમાધિ સ્થ હોતો છે. એ તો પામરનાં મોંમાં માનવી પાસેથી આવી આત્માનાં સૌંદર્યની કાલ કાલ સમાધિ સ્થ હોતો છે.

નટડીના સૌંદર્યની કાલ કાલ સમાધિ સ્થ હોતો છે. એ તો પામરનાં મોંમાં માનવી પાસેથી આવી આત્માનાં સૌંદર્યની કાલ કાલ સમાધિ સ્થ હોતો છે. નટડીના સૌંદર્યની કાલ કાલ સમાધિ સ્થ હોતો છે. એ તો પામરનાં મોંમાં માનવી પાસેથી આવી આત્માનાં સૌંદર્યની કાલ કાલ સમાધિ સ્થ હોતો છે. નટડીના સૌંદર્યની કાલ કાલ સમાધિ સ્થ હોતો છે. એ તો પામરનાં મોંમાં માનવી પાસેથી આવી આત્માનાં સૌંદર્યની કાલ કાલ સમાધિ સ્થ હોતો છે.

કોઈ મધુર સ્વરૂપે ઓળખાનો જાણાય છે. પીમે ધીમે વિદ્યારૂપે જાગવા માંડી અને જલ્દી આનંદેવ અનંત રાંતો રાંતો દેવે તેવાં જાગવાદી ગાજરોમાં જાલવા લાગ્યો “ મું હુંને હું ” આ હાલ ઉપર છું ? હું કોણ ? અરે “ હું ” નો હંદનારો હું કોણ ? બેઠે વાપતનાં લક્ષ્યાધિપતી ધનચતિનો પુત્ર કે જેને ત્યાં અમુક સંપત્તિ જાગ જગીયા અને વિલાસ વેળવ પત્ર નીંચે કચરાના હાલ આદા ! તેની આ દયા ! મું હું નટો ! માંડની ગોરડી પર નાચનારો પાખી ! જાજ છું ક્યાં ઉત્તો છે ? સુવાનવસ્થાના આંગણેજને ! પણ જો સુવાન તારી સુવાની અદ્દા છે. મોહ-દશામાં યોવન ખીલતું છું અનુભવતો હર્ષણ પણ વસ્તુતઃ તે કામ હમે સરતું જાય છે. વેળવ અને વિલાસો સાધન અને સંપત્તિઓથી તેને શેરી ચકાતું નથી. સુવાનીવસ્થામાં અનેક આશાઓ પ્રગટે છે. તેમાંથી એકાદ ફળે ॥ ત્યાં તો બીજી અસંખ્ય નિરાશાઓ મોટા સમુદ્રમાં જન્મે છે ! ખરેખર જો વેળવમાં અરે આ માયાવી સંસાર ઘટનામાં કોઈ સ્થળે તુષ્ટીનું અમૃત ભર્યું જ નથી. માટે જ કહું છું જો સુવાન ઇલાયચી ! રે મૂર્ખ ઇલાયચી ! તારી દીવાનો અવસ્થામાં જીવનને અધકારના દૂવામાં દેમ દે કે છે ? આજે સુવાની છે આવતી કાલે વૃદ્ધાવસ્થા પોતાનો પરવાનો લઈ આવી પહોંચશે. માટેજ વિચારી લે કે જીવન મૃત્યુના અધકારમાં પેસે તે પહેલાં કામ સાધી લેવું જરૂરનું છે. અરે ! પણ છું હજી કેમ ઉત્તો છે ? હાં તારા પાપો બાદી જણાય છે. તને હજીયે ખગર નથી પડતી કે સ્થુળવાસના-

ઓને તૃપ્ત કરવામાં માનવજીવનો વ્યય કરવો એ અક્ષમ્ય ગુન્હો છે ? જોતો ખરો કે આ નયનોમાં ભરેલો મદ કયા સુખપદ પર લઈ જવાના છે કે તું આંહી ઉભો ઉભો નાચી રહ્યો છે ? તું તો નટડી કાજે નાચે છે. ખરું ? પણ મૂર્ખ ! સમજતો ખરો કે નટડીના મોંઢા પર છવાયેલી ગુલાબી લાલી એ તો ચર્મનાં અસ્તરો નીચે તરી આવેલા લોહી અને માંસનાં છુપા પ્રવાહ છે મનહર દેખાતી આંખોમાં પીયા ભરાય છે, વાજીંત્રનાં મધુર ! સુર સાંભળનાર કાનોમાંથી હંમેશા મેલ નિકળે છે. સ્વાદિષ્ટ વસ્તુઓ ખાનારા મોઢાંમાંથી લાળ અને થુંક નિકળ્યા કરે છે. પુષ્પ અત્તરોની સુગંધ સુંઘનારા નાકમાંથી શ્લેષ્મ અને લોહ વહે છે. તો પછી એ શરીરમાં કઈ પ્રકારની સુંદરતા જોઈ તું મોહાય છે ? જો પલા વાળ-રેશમ વાળ્યા કે ? અર એ સુંવાળી રેશમી દેખાતી કેશલતાઓ તો નર્કના દ્વારમાં ખેંચનારો દોરડાની ગરજ સારે તેવી ડાકીણી છે ધન્ય છે એ સાધુ મહાત્માને કે જેણે સ્વર્ગની પરીસમ સુંદરી સામે આંખ સરખી ઉઘી ન કરી. અને શ્રીટકાર હજી મને કે આવા રૂપમાં હુણ્ધ બની આત્મ-તેજને આંખો કરવાનો ધંધો લઈ બેઠો ! ઇન્દ્રિયના વિષયમાં આસક્ત થઈને “ હું ” “ હુંને ” પણ ભૂલ્યો ! તું નટડીને અને તને પોતાને કઈ રીતે સૌંદર્યવાન માની તાંડવ નૃત્ય કરી રહ્યો છે ? ” આમ આત્માનાં ઉચ્ચ આદર્શ જીવતો હોય અને દેહનાં બંધનો તોડતો હોય તેમ આત્મમાર્ગનો પ્રવાસી બની મુસાફરી આગળ લાંબાવ્યે જાય છે. આ મુસાફરીમાં તેનાં દેહનું

બળીદાન હતું. પ્રભુના પેગામની તપાસણી હતી. તપાસણીમાં જેમ શીખરપરથી સ્વચ્છદે જેલતું કેઈ જરણું નીચે ઉતરતું હોય તેમ તેના હૈયામાંથી અનેક પાયક્ષીતનાં બાણો દેહપર ફેંકાવા લાગ્યા.—

એ આત્મનું પવિત્ર આત્મદેવ! તું કેણુ છે? તારા ચૈતન્ય સ્વરૂપમાં આ જઠ શરીરનો સંગમ થવાથી આ શું બની ગયું? તારું પદ તો અવર્ણનીય છે. તો પછી આ દેખાતી ચુલાળી આ-મડી નીચે છુપાયેલા અંદરના મેલા માંસ, મેદ, અસ્થિત, દુર્ગંધ-વાય વિદ્યા અને મળમૂત્રથી ભરેલા તુચ્છ એવા નટકીના શરીરપર શાને મોહાયો? અરે! આત્મા તો હજુ શું જંજીરોમાં-નટકીના તાહમાં જકડાયો ને શું? ” આત્મા સાચે તે શાયે પેટભરીને શાયે દેહની સત્તામાંથી છુટીને આત્મસત્તામાં સોંપાતા મુખી મુખ શાયે. હૈયુ હળવું બન્યું અને દોરપરની તપક્ષયા સમાપ્ત થતાં તેનાં આત્મબંધનો એક પછી એક તૂટવા લાગ્યા તૂટતાં બાય અને અંતરમાં જામેલું તિમ દર્દ શમતું જાય, ગંભીર અને ગમગીન મુખપર પથરાયલા દુઃખને બદલે અનંત જ્યેષ્ઠિ ફરકી રહી! સમાધીમાંથી બેબાકળા જાગી ઉઠેલા ચોગીની જેમ સફાળો જાગી ઉઠેલો તેનું મોં જગકવા લાગ્યું મુંદરી અને જગત પરથી મહારાપણું ” ખસી જતાં તેનામાં આત્મજ્ઞાન પ્રગટ્યું એટલે કે ભૂત ભવિષ્ય અને વર્તમાન દુનિયાના આચ-

અનેક દેકાણે ફાંફા માયા. જુગ પોપજ કયાં છંતાય પાંડ તો
બૂખયું જલજ્વાળાપયાથી પાંડને મારીને આત્મામાં આત્મા જન્મ્યો.
જન્મ થતાંની સાથેજ જ્ઞાન, શાંતિ, જોષ, સમગા, ત્યાગ, અને
સંયમનાં મીઠાં સ્વાદો અનુભવવા લાગ્યો. ના. ના. હવે તો એ
જ અનુભવવા લાગ્યા. " એ દેવળી થયા છે. કેવળીને એકલચનનાં
તોછાં શંખદોષરે સંજોષી આપણા આત્માને નહિં અભડાવીએ !

એ જીવાન પ્રવાસીએ એક રીતે કહીયે તો નવી દુનીયાનો
ધ્વજધાર બાંધ્યો છે. નિઃપ્રાણ અને વેશન દેખાતા જંગલમાં
અમૃતવેલો પાવી છે. આ પરિવર્તનોથી તેનાં ભવ્ય ભાસદેશો
સોનેરી તેજ અને આંખમાં જગક છાંઈ રહી છે. અંગેઅંગમાં
ચિતનના ચમકાર થાય છે. દેયાનાં ખુણે ખુણાંમાં આશાના દિવ-
ડાંઓ પ્રગટ્યા છે. આત્માના વિયોગે ઝરતું જંડ શરીર પુનઃ
પોગ થતાં સુખ-શાન્ત સુખની ઘડીઓ અનુભવે છે.

રાત્ર જોઈ રહ્યો. નટનો વેશ ફર ફેંકાયલો પડ્યો છે. અને
જે તો ખરો ! તેનાં શરીરે સાધુનાં જેવા વસ્ત્રો ચોલી રહ્યાં છે.
કોઈ ભવ્ય તેજસ્વી, અતિ તેજસ્વી પ્રકાશ અંધકારને વીધતો
સૂર્યહાટ કરતો રાત્રની અપદશાથી જ્ઞાત થયેલો સાધુ આડ્યો
આવે છે. તેને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું છે. કોઈપણ માનવ હૃદયમાં
ધ્રુપાયેલી પાતો ભવિષ્યવેતાની માફક કહી શકે છે. સમજી શકે
છે. આખી મેદનીને પોતાના ઓજસ્વી આંજતો, સ્તબ્ધ
બનાવી દેતો આડ્યો આવે છે. અરે ! આતો પેલો નટવી !
ઘડીભરતો ન ઓળખાય તેવો નાચનારો નટવી ! ઘડીવાર

પહેલાંનો મોહાંદ માનવી ! અત્યારનો નિર્વિકારી નિર્મળ
આત્મા !!

આમ જ્યારે પ્રકાશ આવે છે ત્યારે અણધારે અણકલ્પે
અને અણમાન્યો કુદરતી ફેરફાર ઘોર અંધકારમાંથી આવે
છે. અજાણ્યા પંથને લેઈને એ આવે છે. કોણે માન્યું હતું
કે આવો નાનકડો માનવી-વિલાસી અને વિષયી ઇલાયચી
પુત્ર (નટરાજ) ઘડીવારમાં કેવળજ્ઞાનીના-મહાન પદને
વરશે ? અટલ વિલાસીના હૃદયમાં એકાએક વૈરાગ્યની
કડ્યાણુ ભાવનાઓ ઉદ્ભવવી એ કુદરતી પ્રેરણા નહિં તો બીજી
શું ? આવા માર્ગની ગાલીકુંચીઓ ખોલી જડતી નથી. એ તો
એની મેળે સમયે સાંપડીને આત્મજ્યોત જગાવે છે.

રાજા ચોક્યો ! “ આ શી ધમાલ ! દેવ અને દેવીઓનાં
વિમાનો ! ” નટરાજની આત્મશુદ્ધિનો પ્રચંડ વેગ જોઈ તે
લડક્યો છે. આ વખતે તેનું જીવન ધ્વંશના પાટલે ઉતરતું
હતું મોહનિદ્રામાં નયનો ઘેરાયા છે. ત્યાંતો તેને આકૃત વળગી,
નટરાજ મરવાને બદલે નીચે ઉતરીને જાણે પોતાની મનોબલ્યથા
જાણી ગયો હોય. અને દેવ દેવીઓના સૈન્ય સાથે લડવા આવ્યો
હોય તેમ ગણાયો. શાંત રીતે ગણાયો, એ ગણરામણમ
કમ્પ હતો. જરા ધુન્ટરી હતી. છતાંય રાજપણનો અહંકાર
તરવરતો દેખાતો હતો કે “ એ નટડીની કાયામાંથી ઝરતા
રૂપમાં ટીપાં ક્યારે સ્વચ્છંદપણે જઈને ખીવા લાગું ” રાજ પદ

હુણું શુર લાલસાનો દાસ આગરસુધી બની રહ્યો. કેવળી તેની
પાસે આવી ઉભા.

“ રાજા ! ધર્મલાભ ! જરા વિચારો કે તમે ક્યાં છો ?
કોણ નટવી જે હુમણું નાચતો હતો તેના માટે શી ભાવના
ભવતા હતા ? જે તમારી બૂલી હતી, ક્ષણિક મોહ હતો. કારણકે
સનાની જાળ તમારા પર પથરાયેલી છે. જરા જુઓ તો ખરા
જે તો માત્ર હાડ અને માંસનું બનેલું પીંડ છે. ન બૂલશે
જાણ ! જે અંગમાંથી નિતરતું લાવણ્ય અતે કાળા ઠકળતા
મશાનમાં ખતમ થવાનું છે. આ મોહ ! આ વ્યથા નકામી છે.
જાણ જે કેવળીની વાળી સાંબળી આંખમાંથી દડદડ આંસુ સારવા
જાયે. ” અરેરે ! મેં આ શું કશું ? જીવનનાં જોરડામાં બધે
દેહ ધોલ કરાવ્યા છતાં આ વાસનાનું કાશું બંદુ કેમ
હી ગયું ! છુપાઈને ધુસી ગયું ! આખા જોરડાને ઠલંકીત
નાખ્યું ? ” કેવળીના શબ્દો અને રાજાની બગટેલી દસામાંથી
તો સુધારો નવી નવી પ્રેરણા કરતાં થોડી વારમાં અનેક દેરદાર
વા લાગ્યા. સભાજનો પર અજબ અસર થઈ.

રાજાના બેરોશ પર પાયાં વેતનાં કેટલાય બૂખરા રંગે આવીને
પાછી ગયા. તે આકંઠ કરવા લાગ્યો. “ આ જીંદગી એટલે
વાસનાના સામાન્યથી જામેલું અંધારું ? સૂર્યનો પ્રકાશ
પે જીવનરાત્રીને ન સ્પર્શી રહે ? આ મ્હારા દેખાતા રાજાનુમત.
જાનક અને રાજસિદ્ધાસનું અંતિમ સાધ્ય આવા ક્ષણિક
મોહમાં જ સમાપ્ત થતું હશે ! સૌંદર્યના જબરમાં મેં મ્હારી

નિર્માયો હોય તેમ મહત્વકાંક્ષાની શ્વેત પાંખો પર ચડી તેણે
સંસારને ત્યાગ્યો. આત્મામાં રહેલું અનંત તેજ, અનંત વિદ્યા,
અને અનંત ચારિત્ર સ્ફુરાવવા સંસારને રાજનામું આપી દીધું.
મહાસાગરના જેવી ગંભીરતા ધારીને “ ગુરુદેવ ! દિક્ષા આપો ”
ઠીકે પોતાની બધી કથા સંભળાવીને તેજ (નટરાજ) કેવળીના
દાથે સાધુવેશ પહેરી લીધો.

વાંચક ! શું તને માનવ સુકાન પવનનાં વાયરા જેવું નથી
દેખાતું ? ઘડીમાં આ દિશાએ તો ઘડીમાં બીજી દિશાએ એક
સમયે જીવન પ્રભાતના ભલકાલયા રંગથી આપાય છે તો બીજી
પણે જીવનપટ પર અમાવાસ્યાનું અંધકાર છવાયલું જોવાય
છે કેમકે પછે આશાના કુસુમો ખીલે છે ને પલમાં ઠંડમાય છે.
અને એક વખતે વાસનાની મજબુત જંજીરમાં ઝકાપલો આ-
ત્મા પગવારણાં તેજનાં અંબાર ફેંકતો આ રાગની માફક સ્વ-
તંત્ર બને છે. હેહ મોંઢ્યાના મોઢમાં ફસાયલો આત્મપ્રેમ પ્રતિ
પોતાનું નાવ ફેરવે છે. પાપી મટી પવિત્ર બને છે. પાશવ અભિ-
લાષાઓ બાળીને પ્રભુમય તત્વો સાંભળવાની ધમ્મી દર્શાવે છે.
અમીર મટી સાધુ-ફકીર બને છે સુફીસ મટી આદર્શ મહાત્મા
બને છે. સમયનો વાયરો બહુજ વેગવાન છે.

૫

નટડી બેઝાકળી થઈ આ બધા નાટકો જોઈ રહી છે.
શું ચવાડમાં પડી અરે ! આ શું પરિવર્તન ! મહારા મોંઢ્યે
ખાતર ફકીરી લેનાર પતિદેવ શું મને ત્યજી ગયા ? અરે !

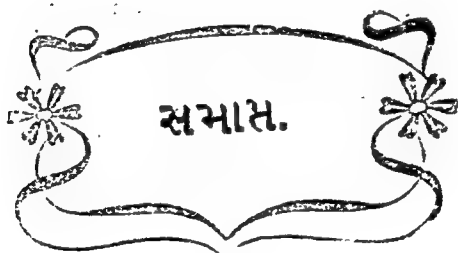
પછવાડે અનેક રાણીઓ અને બેઠેલા સ્વયં જનોએ દિશા લઇ
 જવન અજવાળ્યું.

ઇલાયથી કુમાર-કેવળી જગતને ઉપદેશ આપતાં આપતાં
 અનેક પત્થરમાંથી પ્રભુ પ્રગટાવી, અને ખારા સમુદ્રમાંથી માતી
 પકાવી કાળધર્મ ખાતી મોક્ષે સધાવ્યા : દેવોએ પૂજ્યો વેયા.
 તેમનો અંભિ સંસ્કાર કર્યો. તેમની રહી સરી રાખેડીમાં અગ-
 મ્ય હીપીમાં કેટલાક શબ્દો આ પ્રમાણે ક્રોતરાયા.

જગતના માયાવી ચક્રમાં શું ચપાયલા માનવીઓ ! જ્યારે
 પાપનાં પુંજ તમારા જીવનમાં જામી રહે ત્યારે માત્ર જો સમ-
 જણ આવે તો પશ્ચાતાપના જે આંસુ સારજો આત્માના ઉડાણ-
 માંથી કારણું રૂદન કાઢી રહેને કંપાવજો કારણુકે રૂદન-
 પશ્ચાતાપ કયા વિના આત્મશાંતિ નહિ મળે. તમારાથી
 રાવાય તેટલું રાજો પણ રખે તે રાવામાં પણ આત્માને
 ઠગતા, જગતને દેખાડવા ન રડજો. પશુની માફક ન
 રડતા આત્મમૈયના માર્ગે પ્રવાહ વહેતું રૂદન વડાવજો.
 ઘુંટાઈ ઘુંટાઈને આત્માના ઉડાણમાંથી રડજો, રૂદનથી આત્માને
 પલાળી દેજો, ક્રોમળ ને હલકા બનાવજો. સાચું રડજો.....
 અંતરના ઉડાણમાં ધગધગતા પશ્ચાતાપની આગ જલાવજો,
 બાળકની માફક રડજો, પાપનો પશ્ચાતાપ કરીને રડવું એ તો
 મનુષ્યની સાચી નિશાની છે. અને પાપો છુપાવીને બેસી રહેવું.
 પાપોને પંખાવ્યે જવું એ આત્માનો મહાન દ્રોહ છે.

આત્માની સાક્ષીએ રડજો. જરૂર તમને આત્મસાક્ષાત્કાર

થશે જ થશે. રડો ત્યારે એવું રડજો કે પાપી દૃઢ્ય પીગળી પડે. પાપી વાસનાના પડદા પડદા તૂટી જાય તેવું કારમું રૂદ્ધન કરજો. પણ જો જો રૂદ્ધન કરવા રખે કોઈ જંગલમાં કે બાદશાહી મહેલોમાં દોડી જતા. સાચું રૂદ્ધન માત્ર આત્માની મહુલીમાં બેસીને કરજો. સાચું રડજો પાપનો પશ્ચાતાપ કરશો તો આત્માનું અંતિમ ધ્યેય મોક્ષ તમારી પાસે છે. ” ધન્ય કેવળી ? આપની ભસ્મનાં કિંમતી રજકણો માથે ચડાવી કૃત કૃત્ય થઈએ. વંદના !!!

(૧૦૬)

જરૂરનું વાંચો !

જૈન સરતી વાંચનમાળાના પ્રાદર્શકોને—

દર વરસે ૩૧ જોમાં મળેલાં પાંચસો પૃષ્ઠનાં પુસ્તકો.

આહુ સાલધીજી પ્રાદર્શક યવામાં લાભ અને મુગવદ છે.
કાશ્વકે સં ૧૯૮૧-૮૨ ના પુસ્તકોનો સંબંધ પાનાના
હિસાબે છે.

સં ૧૯૭૬ નાં પુસ્તકો—

૧ કુમારપાળ ચરિત્ર સચિત્ર	પૃષ્ઠ ૨૦૦	ક્રા ૧-૪-૦
૨ મહિમાળા	૧૫૦	૦-૮-૦
૩ મહાસતી ચંદનમાળા	૫૦	૮-૩-૦
૪ રત્નલીલા ચરિત્ર	૫૦	૦-૩-૦
૫ આવક આવિકા ધર્મ	૫૦	૦-૨-૦
	૫૦૦	૨-૪-૦

સં. ૧૯૮૦ નાં—શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર સવિસ્તર.

પાકું દેશમી પુર્ણ, ઉચા કાગળ ૨૭૫ ૨-૦-૦

૨ શ્રી મહાવીર સ્વામીના દશ આવકો

સચિત્ર ૧૭૫ ૧-૪-૦

૫ શ્રી ધનપાલ પુરોહિત વાને

તિલકમંજરી ૬૫ ૦-૪-૦

૫૧૫ ૩-૮-૦

શ્રીસીક્રમાં બુજ સદ છે

(૧૧૨)

પ્રભાવનાનાં પંકાયેલા પુસ્તકો.

કિંમત. પૃષ્ઠ. છાનકલના.

- ૧ પંચ પ્રતિક્રમણ પોકેટ સાધક ગુજરાતીમાં
૪૮ ૩૦૦ પ.ટ. રેશમી પુકું નવસ્મરણ,
ખીંગ રતોવા અને રામી, ૭૬૦ વીગેરે ઘણી
આવડાનો સંગ્રહ ... ૦-૧૦-૦ ૩૦૦ ૩.૫૦
- ૨ જૈન નિવેષ પાઠ સંગ્રહ (નવસ્મરણ
૭૧૦ પ.ટ. રેશમી પુકું ૭૬૦ વીગેરેનો
સંગ્રહ, પોકેટ સાધકમાં ગુજરાતીમાં ... ૦-૩-૦ ૧૦૦ ૧૫
- ૩ ભક્તિમાળા પ્રાચીન સ્તવનો-ચૈત્ય (દંતો)
વીગેરેનો અકૃષ્ણ સંગ્રહ ... ૦-૮-૦ ૧૫૦ ૩૫
- ૪ આત્મચીન્તી કથાઓ મહાપુરુષનાં
અનંત વારના આગકોને ખાસ રચાયણું) ૦-૫-૦ ૬૪ ૨૦
- ૫ વિદ્યુત દોહ અને વિદ્યુત દોહાવણી. ... ૦-૪-૦ ૬૪ ૧૫
- ૬ અપ્રતિક્રમણ પુનિ ... ૦-૩-૦ ૫૦ ૧૦
- ૭ કસાવની ગાન નિરિત. ... ૦-૩-૦ ૫૦ ૧૦
- ૮ નવસ-સ્તવનાવળી (રાજની મનના
કરવા જેવી આવતો સાથે નવીન કૃતિનાં
ચૈત્યવંદના સ્તવનો વીગેરેનો સંગ્રહ) ... ૦-૧૦-૦ ૧૬૦ ૩૫

લાખો—જૈન સસ્તી વાંચનમાળા.

રાધનપુરી બજાર—લાવનગર.

સુહમાર—

અરણિક મુનિ.

ચારિત્રના તેજથી છલકાઇ જતો માનવ જ્યારે યોગબુધિ-
કામાં વિહરે છે ત્યારે તેનું સંદર્ભ-આત્મસંદર્ભ જગતને આંજ
દે છે. તેની ઝળહળતી જ્યોતિમાં વિશ્વ કુળવા મળે છે. તેના
અંગે અંગમાંથી નીતરતી માધુર્યતા અને મીઠાશના ઘરણાં
લીલવા “મદાત્માઓ” તલપાપડ બને છે. તેમની દેહકલીકા
પર સત્કાયનાં છંટાએલા છાંટણા વિશ્વસાગરમાં જુદા તરવરી
રહે છે. એ ચારિત્રનો પથ વિકટ છે. વિષમ છે જ્યાં વિકટતા છે
ત્યાંજ દેવી ગળનો છુપાયેલો હોય છે.

માનવ તો મહત્વાકાંક્ષી કહેવાય. “માનવ” નો અર્થ
મેટા-મહાન થવાની અભિલાષાયી કુદાકુદ કરી રહેલો ચેતન,
ધારેલી મહત્વાકાંક્ષા ઘણીવાર ધાધ્યા જતાં શ્રાવણનાં સરવડા
જેમ નિપૂણ પ્રણીવડે, અને અપાડી મેઘ જેમ એક ધારાથી

રહીને મનુષ્યને મહાન પાળુ બનાવે ! આવા મહાન થવાને માટે
 સાચો પુરુષ પંજીમાં અને ભવિષ્યને નભોમંડળમાં અદ્ધર લે
 કાવી પોતાની નોકા પુરુષાટ ચલાવે છે. તેને સમુદ્રનાં કાળાભૂ
 પાણી, નાના નાના જાડકા, મગરો ને માછલાં આદિનો જરા
 ભય લાગતો નથી. તે તો “ ભય ” વચ્ચે ઉભા રહી અગત્ય
 પોતાનું નાવડું એકજ ધ્યાને ચલાવે જાય છે. તેના જીવનનું લક્ષ
 “ વિજય ” અથવા Win to Victory વિજીતી પ્રાપ્ત કરવા
 હોય છે. પોતાં કુદરતના મહારાજ્યમાં રહેવા છતાં તેનાં પચરંગ
 આંગણનાં કુનેહ અને તાકાદથી જીતી લેવાને મોરચા માં
 છે. સામાન્ય મનુષ્યોની માફક તે અધરસ્તેથી પાછો ફરતો નથી
 તેનામાં નિષ્ક્રીયતા, સૂસાં કે ગાડરીયાપણું અદૃશ્ય જણાય છે
 ધ્યેયને પાંડિયા વાળા નાં નિષ્ઠામત આવતાં વિધોનો તે શુભ
 ન બનતાં તેને પોતાના યુદ્ધમાં બનાવે છે. કવચીત શુભામ બન
 જાય ને તેનું વિસ્મરણ થતાં તે “ મહાન ” થવાને જગતના દુર્ભ
 દુદ્દયે આંકડાં દોરી પર તે નાચવા ના પાડે છે. તે તો પોતાના
 પાટ હસ્ત અને વિકસીત આરિત્રમાંથી સ્વતંત્રપણે નવો રસ્તો
 નવી સુરંગા બાદોને કાંઠો સર કરવા હરપલે ઉત્સુક રહે
 લશ્કરમાં ભંગાણુ પડે ને દુર્ભનો પાસે માથું નમાવવાની ત
 આવતી જણાય છતાંય આશાના પુરમાં તે પોતાની આકાંક્ષાએ
 લંગાવે જાય છે. આખરે સામેનાં પ્રચંડ બળ સમુદ્ધ સામે
 પોતાં એકલોજ કેસરીયા કરવામાં જીવનની અનુપમ “ મજા
 કરે છે આવા “ ઘેરનાં ” શૂરવીર વીરોના દર્શને માત્રથી અને

વીર્ય-અનંતશક્તિની સેરા સ્ફૂરે છે. માર્ગમાં મળતી ભૂતાવળોને હસતો હસતો લેટે, લડતાં લડતાં ભૂતડાની ચોટલી હાથ કરતાં આગળ ધસે ને કોઈ ભયંકર “ભય” ની આગાહી મળતા છતાં એકલો ને એકલો રાત્રીના અભેદ અધિકારમાં તે નિર્વેપપણે “પ્રકાશ” અને “મત” અનુભવે તો ઇચ્છાપૂર્વક ભયની શુદ્ધિમાં પેસી “ભય”-શબ્દને મહાત્ કરતો “ભય”ની પેલીપાર આવેલા “જય”ના સાધ્ય પર જઈ બેસે. આવો સાહસીક માનવ જરૂર ફોલોઅપ થાય એ કહેવું તદ્દન રહેલું છે. આજે એવા એક મહાન નરની જીવનકળા આવેખ્યાય છે.

“ચાલો ! અંધુઓ, ખડેનો, ચાલો ! ઉદ્યાનમાં પ્રભુ-આ-પણું પુણ્યનાં પ્રતાપે આવીને ઉતર્યા છે. તેમનાં દર્શન અને અમૃત વાણી માંભગી પાવન થઈએ.” કહેતાં ગામમાંથી લોકોનું મોટું ટોળું પ્રભુની વાણી સાંભળવા ઉલટી પડ્યું છે.

દેવોએ રથેલા સમાવસરજીમાં પ્રભુ બેઠાં છે. જાણે પ્રભુ એટલે વીર રસની સાક્ષાત મૂર્તિ જેમના લોચનમાંથી અમૃત ઝરે છે. અને મુખાર્વિદમાંથી તો હિમગંગા શાંતિથી સરીને દાર્શનીકાને તેના પ્રવાહમાં તાણતી હોય તેમ વહે જાય છે.

દેટલાક રહેરાઓ એવા ભવ્ય અને અમૂનભર્યા હોય છે. જે તેને જોતાં આંખોની તૃપ્તિ વધુને વધુ જાય છે, આંખે અંધાર આવે છે અને તેનાં આત્માની મહાજયોત સામે જોતાં નયનો અંતર જાય છે. તો આ તો એક મહાન ભગીરથ આત્મા છે.

હુનીયાની રાગદ્વેષની જાળો તોડીને એક અચળ ધ્યેય
વિહાર કરતો ઉચ્ચ આત્મા !

જેમ કુદરતના રાજ્યમાં ખીલેલાં શુભાળ અને અંધે
પુષ્પમાં ગમે તેવો બાદોશ કલાકાર ખુશબો ન મૂકી શકે તે
આ મહાપુરુષનાં શુભો અને જીવનરેખા દોરનારાં શબ્દો ન
અધુરા રહેવાના.

તેમનાં એક એક શબ્દથી પૃથ્વીનાં અંધકારમય
પાછળ પૂર્ણિમાના પ્રકાશો દ્રવ્યમાન થતાં દેખાય છે. કોઈ
તાના કંગાળ જીવનથી કંટાળ્યા હોય તેણે એકાદ વખત પ્ર
દેશના જાણે અજાણે સૂણી હોય તો પણ તેમાં જીવનશોભ
પાછળ ચંદ્રની આછી દોશની ખીલતી અનુભવે છે. દેશન
પ્રત્યેક અક્ષરે આત્મચેતનાના કુવારા કોછળે છે. પ્રભુ પાતા
સામે જામેડી માનવ તેમજ પશુમેદની સામે એક ધાર
બોલવા લાગ્યા !

“ મહાનુભાવો ! દરેક આત્મા પ્રભુ છે દરેક તીર્થંકર
પણ સાધના સાધે તો તીર્થંકર કે પ્રભુ થવાને. પવનાનો કોઈ
એમને એમ લોપી દેવાનો નથી, જેમ રાગ થવા માટે રાગથી
રોગનાં શુભો જોઈએ તેમ તીર્થંકર થવા માટે પ્રયત્ન જવાન
સ્વરૂપ વિચારવું જોઈ છે. તીર્થંકર થવાની અવેશા માનવ
પ્રસન્નિ રોગરહિત. શુભાચ્ચ મુવું પડે, કોઈ જાણે દરશનું
અને ચિત્તાની જ્વાલામાં જળવું પડે છે નિરતારથી દેવનાં કામ
ચલેને આત્માને તોડીને કોઈ પણ અર્થે તેજ તેને અર્થ

કારી ! નહિતર તો ભવસાગરમાં ડુબી મરે તોફાનના તરંગોમાં
 ઉડી જાય અને હોતો “ નહતો ” થઈ જતાં ઉડી ઉડી
 ખાઈઓમાં ગળડી પડે. આ બધું તરવા માટે ત્યાગ-સાથે
 ત્યાગ સંસાર ત્યાગનો પ્રશ્ન હોય ધરવો જોઈએ જો કે
 સંસાર એ આત્માનું બંધન છે, અને વૈરાગ્ય-દિશા એ અપૂર્વ
 શાંતિ નિકેતન છે. સંસારમાં પ્રત્યેક પળે જીવનના જ્વાળામુખી
 સળગતા હોય છે. પ્રત્યાક્ષાપની પુનર્વર્તી ચાલતી હોય
 ને મોહનાં બૂલબૂલામણીવાળા મહોદ્ધાઓ શુન્નવાતા હોય
 છે, ત્યારે ત્યાગમાં જીવનશાંતિ, પુણ્ય સ્મૃતિઓ સંયમના મોજાં
 ઉછળીને છે, ‘ આગગધપો ’ કહી પ્રોત્સાહન આપે છે. સંસારમાં
 વાસનાના વરૂઓ આત્મામાં રહેલા આદ્યોત્તુ લોહી ‘ પીવાતું ’
 કાર્ય કરે છે. તેઓ એવા તો સુંદર સ્વાંગ ધરીને નિર્બળ આ-
 ત્માઓ પર શાન્ત્ય ચલાવવા આવે છે કે ‘ કાચો પાચો અણુ-
 ઘડ માનવી તેમા જરૂર ફસાય છે. અવનવા આડંબરથી તે
 પોતાના વિરાટ સ્વરૂપને વિસ્તારી મોહની લગાડે છે. કંમે
 કરીને આત્મા પોતાની દેવી શક્તિનું જ્ઞાન ભૂતી જાય છે
 અને કુદરતની બીછાવેલી લીલા સદ્દિમાં “ પ્રભુતા ” જોવા
 લાગે છે ! તેનો પડતો જોલ ઉચકીને આત્મીક જીવનની છેલ્લી
 કુરબાની કરી નાંખે છે. આવા અંધ પુલ્કરીને પોતાની અપદશા-
 થી લાગ્યેજ કંટાળો આવે છે એટલે કે તેઓ તેમના એ આહુ
 દહુપીત જીવનમાં આલોક્ષ અને પરલોકની ‘ સમાપ્તિ ’ માની
 સંતોષ પકડે છે ! વસ્તુતઃ આ આસુરી શક્તિના શુભાભો-

“ પિતાશુ ! ” અચ્છંદિ . પીતાને વિનયથી જવાબ દેતાં જણાવ્યું. “ મને બહુજ ઓછાપ લાગે છે ! ”

“ ઓછાપ ? ” આશ્ચર્યથી પિતા સમજાવે છે ! તું ઓછાપ દાને કરે છે ? ખુદ દુષ્ટતાનાં બીજ આપલે આંગલે વગાયા છે. વેલ ફૂલી ન, ફાલી છે. આજે તેની યુગ્મપીઠો ઉભરાઈ જતાં આ ધનબંદાશો, મુખ-સંપત્તીઓ અને હંમેશાં સીદાન્ત વેલડીઓ દેવી હાજર છે ? પાણી માગે ત્યાં દૂધ મળે તેવાં સાધનો છે. એક કહેતાં આઠ આપીને ઉભા રહે તેવા હાથ હાસીઓ હાજર છે. શું કોઈએ તારું મન તો નથી દુભાવ્યું ને ? દહે બેટા ”

“ મને દુઃખ ! ” પુત્રે હસીને જણાવ્યું. બોલતાં બોલતાં તેના કપોળ પર “ વિશ્વમેમનું ” વિરાટ તેજ પ્રસરી રહ્યું ! મને દુઃખ કોણ દે ? ઉલટા મ્હારા કાજે સહુ દુઃખાય છે. મ્હારું મન કોણ દુભાવે ? સહુ બિચારા મ્હારી મનમાનતી સેવા ચાકરી ઉઠાવે છે. સહુ મ્હારી સેવામાં શતલીન ખડાજ રહે છે. વંશવ અને વિલાસો બહુજ સારી રીતે લોભવું છું. પરંતુ પિતાશુ ! એ વંશવો શા કામના ? વિલાસો તો પુણ્યની પાંખો કાપે છે, વંશવ તો આત્મા પર કાટ ચઢાવે છે, એ વંશવો, વિલાસો, મુખ અને સંપત્તીઓમાંથી આત્માનાં આદર્શ ક્યાં ઝરે છે ? અમૃતને બદલે તેમાંથી ઝેર પડે છે. પિતાશુ ! મને દિક્ષા લેવાની રજા આપો ! ”

પિતાશુ વિચારમાં પડ્યા દે આ શું પરિવર્તન ! ” પુત્ર !

આ તું શું જોલે છે ભાઈ, આટલી નાની યાજ્ઞવલ્ક્ય દેહ અને આત્માની વાતો તું ક્યાંથી શીખ્યો ? તું યુવાવસ્થાને આંગણે પગ મૂકે છે ત્યાં દિક્ષાની લત ક્યાંથી લાગી ? વસંતમાં જેમ કોફીલાનાજ સૂર શોભે, તેમ યુવાવસ્થાની હૃદય ક્યારીઓમાં સંસાર-ગૃહસ્થાશ્રમનાં છોડવાં ઉગે. પુરવાસીઓ તારા લગ્નની રાત્રિ જોઈ રહ્યાં છે અને તું તો ગાંડો થઈ આ બધું શું જોલે છે ? ”

“ પિતાશુ ! ” પુત્રે નમ્રતાથી આગળ જણાવ્યું. “ પ્રભુની દેશના નાંભળી આવ્યા પછી હવે કેકાણે રહેતું નથી. શી એ નમ્રતા... ” આ દેશના કેકાડીનાં પુરાણેલ અનંત શક્તિમાન... જાણનાં અનંત... જાણનાં સ્ફૂરણવાની તાલાવેલી લાગી છે. તસારા જીવનનાં જે કેકારી ચારિત્રનાં અમૃતજળ પીવાની હચ્છા મળ્યા છે. ‘ પિતાશુ ’ મહારા પરનો મોંઢ હવે ઊડી ઘાં કાચે કે હૃદયના કેકાણના આગળ જીવન કરતાંયે કેકા અત્યેષ્ટ કિન્તુ તાહુ, નિમજ અને આ મહિતાર્થી જીવન ગાળવાના મને અભિલાષ પ્રગટ્યા છે. મહુ ખુશીથી રહત આપો. ”

3. "तुम्हारे पास क्या है जो तुम्हें दूसरों से अलग करे?"
4. "तुम्हारे पास क्या है जो तुम्हें दूसरों से अलग करे?"

[illegible]

જાએ હોંશપૂર્વક ચાલવા આવે છે, પડખેને ટેકા મને છે. જુતાં ને તારે છે. ત્યાં દેવત્વના વાસ છે, જ્યારે અંધારમાં તો દેવતાના નિવાસ છે. અંધાર અંધારા છે, અને જ્યાં જુઓ ત્યાં માત્ર કૃતિ-મતા અને વિવિધતાજ ! પણ ત્યાગીઓનાં વેશ અને આત્માને જ્યાં જ્યાં મુંઝીએ ત્યાં ત્યાં એક સરખા મધમધી રહેલા જગ્યાએ પછી પમ મુંઝીએ, કે માથું સુંઝીએ, ફરથી કે પામેથી, એ સર-ખુંજ લાગે, ત્યાં એવા વિચાર તેવા આચાર અને આચાર તેવો ઉપદેશ હોય છે, સાચા ત્યાગીને કરી પોતાના દૃઢ્યને કમવાનું હોતું નથી. પિતાજી રાજ આવો ! આ સંસાર ક્ષેત્રે મને ખારો લાગે છે. ”

“ પુત્ર ! ” દુખાતા દીક્રે પિતા પુત્રને આમળ પૂછે છે “ શું તારી ઇચ્છા આ રંગમહેલો, અને સાહેબી તણ હઈ જંગલોની શુદ્ધમાં જઈ યોગધ્યાન કરવાની છે ? ”

“ પિતાજી ! વેશ અને દૃઢ્યને સાચા વૈરાગ્યનાં દૃઢ્યમાં રંગ્યા પછી તેને જંગલોમાં રહેવું કે ગામમાં ભટકવું એ બન્ને સરખુંજ છે. મારી સંસારની બ્યાધીઓ મટાડીને નિશ્ચય અને વૈરાગ્યનો ધુનમાં ને ધુનમાં આત્મસિદ્ધી કરાય તો બસ છે. આવી સિદ્ધી અર્થે આત્માનો આગ્રપાસ ફરી વળેલા અંધારા ઉપર અખંડ અજવાળા પાથરી બાજેલા ઘર દૂર કરી, તેમાંથી યત્કિ-ચીત હોહન કરી દુઃ-મને પોતાને આપવા આહું છું, ને તે માટે આપની અતુમતી માથું છું પિતાજી ! મહારા સ્વાર્થમાં આપ આઠા ન આવશો ! ” પુત્રે અડગ નિશ્ચય બાહેર કયો.

પિતાજીનાં મુખ પર ગ્લાનીસૂચક રેખાઓ પડી રહી તેમજ શુભ ઠંડા મનોરાજ્યમાં ઉલ્કાપાત જેવી તડુકા છવાવા લાગ્યાં. આરામ અને આનંદમાં જીલતા પુત્રની વનવાસ-સદાને માં વનવાસ ગૃહત્યાગની વાતો સાંભળતાં પિતૃપ્રેમ સ્વાભાવિક ઉછળી ઉઠે એક બાળુ પુત્ર મોહુ, અને બીજી બાળુ પુત્રની આત્મલગનીય મળતો સંતોષ એ બેની વચ્ચે તેમનું દૃઢ્ય જોલા ખાવા માંડ્યું. આંખો પુત્રની સામે એક ચિત્તે યોગધ્યાનની માફક ચોંટી રહી. તેમાં કરડાશ નહોતી પણ અનંતતાની ભાષા બોધી રહી હતી, ચોતરફ શાંતિના સાગર ધુધવાટ કરતા હોય અને પોતે બાજુ એકાદ બેટ પર નિરાધાર દશામાં ઉભા હોય તેમ જોઈ જ રહ્યા. પુત્રના ત્યાગ અને પછી પોતાનું સંસારમાં અસ્તિત્વ શા શા સ્વરૂપે વિલસી રહે તેવી અનેક પ્રકારની વૃત્તિઓ તેના મનોમંદિરમાં ઉદભવીને લય પામતી હતી. બીની આંખે તેમણે પુનઃ બોલવું શરૂ કર્યું, પુત્ર ? તારાં નિશ્ચય-વચનો મને ઉશ્કેરે છે, મહારો એકનો એક પુત્ર શું ત્યાગી બનશે ? આ રાજ્યપાટ લોગવવાનું તારા ભાગ્યમાં નહિ લખાયું હોય ? ”

“ પિતાજી ! કેમ ભૂલો છો ? આ રાજ્યથીએ કોઈ મહારાજ્યના રાજવી થવાનું મહારે માટે સર્જાયું હોય તો કોને ખબર ? પુત્રે શ્રીસ્ત્રી છોડી.

“ પુત્ર બોલીને મને દબાડ ના, તું મહારાથી જૂદો પડવા ચાહે છે. પણ તને હું છોડું તેમ નથી. આ સમૃદ્ધિના સ્મરણે મને પોતાને ઘણીવાર ભૂલાયે છે. છતાંય આ નિશ્ચયતાની પેઢી

પાપ ઉભેલાં અનંતનાના પટકારે પાછાં જીર્ણોંત્રે છેડે છે તેા અને
 પાપ જોજ માગ દેખાય છે-અને તે જોડાવે છે. નારી ગુણોમળ
 કાયા જોના પ્રેમનો દોષ અક્રાંતિક માર અને નારી માથે આવવા
 ખેંચો રહ્યો છે. આમંગળનો રવીનાર કમીને બિવિધના પાપપર
 મીટ માફુંડેતો મદારાઆતમાની પાંદડીએ વિકાસમાં આવી જઈ
 નાચતી જણાય છે. તેની દેખાએ દેખાએ આદર્શના રંગજેરંમી
 છાપાની કલક જોઈ નવનવી આચાર્યોને અભિલાષા જન્મે છે, તું
 શાન્ત્ય સંપત્તિ ઊઠે. પાત્રે દુઃશા ગુણે શાન્ત્યવેશવે લોભવું ? જોડા
 એ શાન્ત્યથી હવે સધું. ચાલ ! દુઃ પડેલો અને તું પડી ! દુઃ
 ખરેખર બામ્બશાળી છું કે તારા નંવા પુણ્ય પુત્રનાં સંગોમે
 પ્રેમજ્વા પાળી આત્મસાધના કરવા ચારિત્ર લેતા ઉત્કૃષ્ટ બન્યો
 છું ” બોલતાં બોલતાં પિતાની આળમાં અભુકદમ્યું તેજ છાઇ
 રહ્યું. જીવનમાં મોટો ફેરફાર-કાંતિ થતી હોય ત્યાં કાંતો
 આનંદ વા ચોકની છાયા પ્રસરી રહે. પિતાને મન ખરેખર
 આનંદનો વિષય હતો તેનાં હૃદયમાં કંઈ કંઈ પ્રકારની ઉર્મીઓ
 હજી રહી અને માનસીક વાતાવરણમાં સંયમનો ફાવડો પ્રગટયો.

“ચાલો પિતાજી ! પણ મહારી માતા ક્યાં છે ? કેમ દેખાતાં
 નથી ? ક્યાંય જ્યાર ગયાં છે કે ? ” માતાને યાદ કરનારા શબ્દો
 માછળ પુત્રનું હૃદય માતૃપ્રેમનાં ધબકારા બીલી રહ્યું. તેની
 ગોળમટોળ ચક્રુઓમાં ફોટેહનો એક ગઢ જીત્યા બદલ નિદોષ
 દાસ્ય તરવરી રહ્યું છે. પોતે રૂપાળો હતો, અને આ વખતે તંની
 કાંતિ ઓર ખીલી. સબ્ય રમણીયતા અને લાવણ્યતામાં આત્મ

આપની છેલ્લી પરવાનગીની રાહ ભેડ' છું. ભલે હું નાનો છું. પણ મનુષ્ય તો ખરોજ ને ? મનુષ્ય જોટલે અજોય, જો અજોય મનુષ્યને મનુષ્યત્વથીજ છૂટી શકાય. કારણકે મનુષ્યમાં અસંખ્ય વર્ષોનું અપૂર્વ ચેતન્ય ભર્યું છે. જો ચેતનને છૂટવા પુરૂષાર્થના બજારમાં સ્કેલ કરવી ઘટે છે. આ સ્કેલ શું રાજ-મહેલો અને બગીચાઓ પુરી થાય ખરી કે ? "

મનુષ્યની વ્યાખ્યા, શક્તિ, ધ્યેય અને પુત્રત્વ તેની પાછળ પડતું આ બધું સાંભળતાં પુત્રઘેલી માતા ગાંડા જેવી બની ગઈ. તેની સામે બાણે ભયંકર અધાર્જ ચેતરફથી ધૃત્વીને ચાકર જોડાડતું ધસી આવતું દેખાયું. દુઃખાત્મા હીલે તેણી બોલી પુત્ર ! ગાંડપણ શું કરે છે. આ સત્તા, લક્ષ્મી, આ રાજ્ય ને વેંભવ કયાંય મળવા મુશ્કેલ છે, બેટા. તને કૌણે વળી આવી " અવળી " ભબૂલી લગાવી ? હજી તો મારે તને પરજીવીને ગાદીએ બેસાડવો છે. રાજમાતા કહેવડાવવાના મુખથી હું વંચીત રહીશ ? "

" પૂત્ર્ય માતા ! એક પવિત્ર માતાને હું શું કહેવા યોગ્ય છું ? છતાંય વિનીત બાવે જણાવું છું કે આપે જે સત્તા અને લક્ષ્મીની વિપુલતા બતાવીને મને દિશા લેતો અટકાવવાને કહ્યું. પણ જો ભાવના ખોટી છે. આપ જરા વિચારો કે આ જગતની એ પાર્થીવ વસ્તુઓ દેવી સંપત્તી આ-ગમ કેટલી તુચ્છ જણાય છે ? એ બધાંયે અશાશ્વત અને મુખ-કતા નહિ પણ ભારરૂપ છે. કેમકે તેમનો ઉપસોગ ચીંતા અને

યોગ કરી લઇ. આત્માની આસપાસ ફરી વળેલા દેત્રો સામે
ખજવો માંડી કાપ ક.પી અલાવીને. તરૂં અવસ્થામાં એક
શુરવીર ચોડા તરફે બદાર નહિં પડું તો ક્યારે એ વખત
ફરી ફરી મળી શકે ? આંપડેલી સ્થિતિનો સીત્તર ઉપોગ ન
હરું તો મ્હારા જેવો મૂર્ખ કેવો ? અને પિત્ર-માતા ! તમે તો
સ્વાર્થી જણાઓ છો. અહા ! જુઓ તો ઝરા. પોતે સાધના
કરવા બાધ છે ને મને પાછા રાજ્યનાં દીવડમાં ડુબાડવા માંગો
છો ! ખરું ને ! યુવાનોને આરામ શો ? જોને શાંતિ શી ? યુવાન
એટલે વિશ્વદનો ઉત્પાદક ! વાવાજોડાં અને વટોલીઆ વચ્ચે
ધીરતાપૂર્વક મગજ પર કાણુ રાખીને સંયમહતાંય દ્વિંગલોકબરી
આંખોએ ભવિષ્યનો માર્ગ સાફ કરનાર વ્યક્તિ. એની ધાવનશક્તિ
જો ધારે તો પોતાના તનમનાટમાં દેવોનાં દેવોને પણ આભમાંથી
નીચે ઉતારે. પિતામાતા ! તમારા સ્નેહનું આ બધું લાંબું
પીંજણ છે. ચાલો ત્વરાથી પ્રભુ પાસે જઈ દિક્ષા લઇએ. "

અરણીક આ પ્રમાણે જોલીને માતા પિતા સામું જોઈ
રહ્યો. તેની આંખોમાં દિસાહની રોશની ઝગમગી. દિક્ષા લેવાના
ઉમંગની લાલી ગુલાબી ગાલપર ફરકી. જાણે આત્માનો પેગામ
સમજી ગયો હેય તેમ સપાટાજંઘ આગળ ધસ્યે બાધ છે.
રાજ્યનાં અમુટ ભંડારો, લક્ષ્મી, ધનદોલત અને સમૃદ્ધિને તુચ્છ
ગણી સગાંવહાંલા અને પ્રજાજનોની રજા લઈ પુત્ર અને માત-
પિતા, દિક્ષા લેવા ત્વરાથી પ્રભુ પાસે આવી પહોંચ્યા.

જગતની સમગ્ર સાધુતાના સાગરરૂપ પ્રભુ ઉચ્ચ સમોવ-
સરણુમાં બેઠા છે. તેમની આસપાસ અનેક ઝળખી દીલો આત્માને
રીઝવવા નવું શૌર્ય અને નવો જન્મ લઈ ચોમેરે વીંટી વળ્યા
છે. માનવજીવનના ભાવિ અંતિમ ધ્યેય જેવા પ્રભુ સમક્ષ કેટ-
કેટલાય શ્રદ્ધાથી, ઉત્સાહથી, અને નિર્મળહેતુથી ઉભરાવા લાગ્યા
છે. એ ટોળાખંધ લોકોની વચ્ચે “ આત્મા-આત્મોદ્ધાર ” જેવો
મધુરો સુર પથરાઈ રહ્યો છે. ત્યાં આ ત્રણ મહાવ્યક્તિઓએ
આવીને “ પ્રભુ દિક્ષા આપો ! ” એવા શબ્દોની ગર્જના કરી.

ઠેન શાશનમાં મતુષ્યની આત્મશુદ્ધિનું પહેલું પગરણુ
સાચો શ્રાવક-અને બીજું દિક્ષાથી થાય છે. આવા દિક્ષાનાં
પ્રસંગો એટલે અનેક રત્નોનો પ્રકાશ. તેની પાછળ કેટલાય
રાજા મહારાજા, અને ચક્રવર્તીઓ મુગ્ધ થયા છે. રાજસંપત્તી
અને વૈભવ વિલાસ છોડીને ભમરાની માફક પ્રભુની દહેલતા
પાછળ ઘેરી વળતાં. પ્રભુ તેમને શાંતિથી દિક્ષાનું મહત્વ અને
પાળવા બેઠતા આચારો સ્પષ્ટતાથી સમજાવતા. આવા અનેક
મોહવિલાસી-શ્રીમંતાઈની પુષ્પશય્યામાં રમેલા-ઉછરેલા લક્ષ્મી-
ના લાડીલાઓ પણ હુનીયાની ગડમથલથી મુક્ત થઈ આત્માપર
નવા ઓપ ચડાવે છે કેટલાય આત્માના આંસુ પવિત્રધર્મ ભાવનાથી
લુછાય છે કેટલાય “ મિથ્યાત્વી ” પ્રભુને કૌતુકલરી નજરે જો-
વા આવે પણ પ્રભુની વાણીનું જેમ જેમ પાન કરે તેમ તેમ દેહની
વાતો ભૂટી તેઓ આત્માના ઉંડાણમાં ઉતરતા જાય, તેમની
પિશાચી વૃત્તિ નાશીને સારાય દેહ પર પ્રભુતા ઉતરવા માંડે,

તોજ તે દિક્ષા લેનારો સુંદર રીતે આત્મસાધના કરી શકે. જેમ
એ વૃત્ત સાડું છે તેમજ મહાન કઠીન છે કુરબાનીની પ્રત્યક્ષ કથા
છે. બાહ્ય ઓધા અને મુહપત્તીનો અંતરના શત્રુઓ નસાડવા
માટે જયણાપૂર્વક ઉપયોગ કરવો ઘટે છે. મુહપત્તીએ ઓધું
બોલવા સૂચક નીશાની છે. તેથી ખાસ કરીને દિક્ષા લેનારાઓએ
જેમ બને તેમ ઓધું અને તે પણ જરૂરનું બોલવું ઉચીત છે.
એ જીલ પરનો સંયમ બીજી ઇંદ્રિયોને પોતાની સાથે સહચાર
કરવા નોતરશે જેમ જેમ ઇંદ્રિયો સંયમના જોતરામાં પુરાની
જશે તેમ તેમ તેના દિક્ષા પ્રકાશવા લાગશે " પ્રભુની દેશના પ-
છી પલા તણ પિપાસુઓને દિક્ષા આપવાની વીધિ પણ પુરી થઈ.

દિક્ષા એટલે દેહના લાલનપાલન તરફ નિરાદરતા બતાવ-
નારી અને આત્મસાધનમાં " હું કોણ ? " ની શોધ પાછળ
ગાડો બનાવનારી વિદ્યા ! સંસારના બળાત વાતાવરણમાંથી
બચાવીને મીઠી વીરતાનું પાન કરાવનાર દિવ્ય જ્યોતી !

પ્રભુએ લાવથી દિક્ષા આપીને તેમને " પિતાપુત્રને એક
શુદ્ધ શિષ્ય તરફે નીમી વિહાર કરાવ્યો, પિતા આગળ અને પુ-
ત્ર પાછળ એમ પગલા બરતા ગામે ગામ વિચરવા લાગ્યા એક
એક પગલે આત્મશાંતિનાં નિર્મિત દ્વાર્ય ખીલેને અદ્ભુત સ્થાન
આનંદ હાંટતા જાય, તેમના માટે મહે રાજવીના જેવું " શુદ્ધ
મધી શુદ્ધ, વિદ્યાની શુદ્ધ મગન સુખી મહેલ, દેવવતી ગરુડ
અને મધુર પાનપાન લગભગ છે પ્રભુને જે જે સમને પીવા

પ્રયુ છે એ એશ્વર્યની ભાવના તપસ્યાથી ભરપુર-મીઠા હયામાં ભરતી એ એમની એક જ ઉમેદ હતી, ચંદ્રના તેજ જેવી તેમની સાધુતા દીનપ્રતિદીન ખીલતી હતી.

જીવનના ગાઢ અધકાર પાછળ રહેલા પ્રકાશની અદ્ભુતિકતામાં દીન ચતાં ધીમે ધીમે માર્ગ કાપી રહ્યા છે. તેમના શરીરે જ્વર અને અક્ષય તત્વો મારે તપશ્ચર્યા કરાવનાર અનેરો ત્યાગીવેશ શોભી રહ્યો છે. “ ખમ્મા ખમ્મા ” ના પોકારો પાછળ રહેલી ખુશામતની બદલોને બદલે “ વંદન, શુક્રદેવ ! ” ના શાંત ઝરણાં પાદસ્પર્શ કરતાં ભાવથી વહે છે. તેમના જીવનનો પલટો થઈ ગયો છે. ઘણાં વર્ષો વીતી ગયા.

સાધુ ધર્મમાં એવો આચાર છે કે નાનો શિષ્ય ગામમાંથી (ગોથરી) વહોરી લાવી પોતાના વડેરા શુદ્ધિએને જમાડીને પછી પોતે જમે ! પરંતુ પ્રેમના આકર્ષણે આકર્ષાએલા આ અરણીકના પિતાજીને આ આચાર અમાન્ય હતો. સંસારની માયા બળે તોડી, વૈભવ વિલાસો તજ્યા. છતાંય પુત્ર પરનો પ્રેમ-રાગ હજી કાયમ છે. જંગલમાં રહે છે પણ બાગ બગીચા અને નંદનવન જેવા ખીલેલા પુત્રની કોમળતા મારે દયા આવે છે ! કોઈ બાગક પોતાના પ્રિયમાં પ્રિય રમકડાને ઘડીબર રેડું ન મૂકે તેમ પિતા પોતાના કોમળ પુત્રને સંભાળતા જરાય દુઃખ ન થવા દેવાની કાળજી રાખે છે. સાધુ દયાનો પણ આ મોહ !

મુનિરાજ ! તમારો ત્યાગ વીરનરને છાજતો છે. તમારી આત્મમક્ષિત ગૌરવરૂપ છે. દુઃખની ધમશમાં પાપોને ભસ્મ કર-

વાની અભિલાષા તીવ્ર બનતી જાય છે. અને તમારું દૃઢ્યમંદિર આત્મદેવની મૂર્તિ જેમ શોભે છે. પણ આ શું ભૂલ કરી રહ્યા છો ? પુત્રને-શિષ્યને વહોરવા મોકલવાને બદલે પોતેજ ગામમાં જઈને ંહોરી લાવી શિષ્યને-પુત્રને ખવરાવો છો ખરૂંને ? રાગી પ્રેમનાં જળમાં તમારો ત્યાગનો પાલવ ભીંજાય છે. સખુર કરો ! તમારી શ્રીમંતાઈ કે કોમળપણ હવે તો ભૂલાઈ જવું જોઈએ. ત્યાગનું તેજ ધખધખી રહ્યું છે. તેમાં આવું ન થટે. પરંતુ તેમાં તમારો શો દોષ ?

પ્રેમ વસ્તુજ એવી છે કે આકાશ ચોમેરેથી છવાયું હોય વંટોળીઓ અને વાવાળેડાથી અવનીને આકાશ એકાકાર થઈ ગયા હોય, ચૌદ બ્રહ્માંડને લેદી નાંખે તેવી લયંકર ગર્જનાથી મહાસાગર ધુધવાતો હોય છતાંય ધ્રુવની માફક એકજ “નિશ્ચય” પર સ્થીર રહી પોતાની શક્તિને—પોતાના સામર્થ્યને—પોતાના ગૌરવને કોઈ પણ ન લજવતું હોય તો તે એક પ્રેમ ! જગતની જાળથી દૂર થઈ આત્મછાંયડીની શોધમાં નીકળેલાં મુસાફરો પણ પ્રેમકુંડળ ઘટાઓમાં ઉભા ઉભા નાચી રહ્યાં છે. એ ખતાવે છે કે પ્રત્યેક મનુષ્યના આત્માને, ને જીવનને હયમચાવી નાંખતો આ પ્રેમનો પ્રશ્ન બહુજ અગુઢ છે. ગૃહસ્થાશ્રમી હોય કે સન્યાસી. તેમનાં દૃઢ્યનો તાર પ્રતિક્ષણ કોઈ એકાદ અદૃશ્ય વસ્તુ તરફ પ્રેમથી ગણુગણુતો હોયજ છે. તેમ આ પિતાના પ્રતિ પ્રેમનો ઝરો હજી પણ સજીવન છે.

પ્રેમની કિંમત આત્મબલીદાનથીજ અપાય છે. પિતા પો-

તાના પુત્રને જો નહિમાં કદમાય દુઃખ થાય " એ હાજરીએ
વધુ થઈ પાનેજ હાથને ખરડાવે છે. પુત્ર જન્મ પામે પાને
"શુદ્ધ" છે. એ પદ્મ બૂદાવે છે પદ્મ એક જન્મ સ્થાને માટે રજા
કરી છે ! સુવાનીમાં ફરતા લાલ સમક હોદીમાં વૃદ્ધાગ્રસ્ત
આવડાં પાંખો ફરે છે. ઉત્સાહ મંડ પડે છે. અને નારાના પાટલે
ચડી બેસે છે. શુભ પાત્રી દુઃખ અને દુઃખ પાત્રી શુભ એ તો
જન્મનો અમાધિત નિયમ છે નિયમ વધુ અવધિકતા પિનારી
વૃદ્ધ થતાં જાય છે. વૃદ્ધાસ્થાએ તેમના હવનને દ્રુપ જનાગુ" છે
સુવાવસ્થાનું કૌંદર્ય અને કાંનિકાર્યું કમલમુખ કશ્યપીઆથી
સંદેશાવા લાગ્યું છે. આ દયામાં પણ પુત્ર પદનાં પ્રેમે તે બદલે-
જ ગોચરીએ જઈ પુત્રને જમાડે છે ને પાતે જાય છે !

પુત્રના લાલન પાલન કરતાં દિવસો વિત્યા મદિના વિત્યા
તેમનો હવનદીપક દિવસાનુદિવસ ઝાંખો ઝાંખો થયા લાગ્યો
આંખો ઉઠી ઉતરી ગઈ છે. અવધવો પુત્ર છે. ને લયડીયા ખાય
છે. મૃત્યુ પોતાનો ઘંટ બજાવતું આગ્યું ! પ્રેમી પિતાઈ
(શુદ્ધ) શિશ્યને-પુત્રને રજગતો મુકી સદાને માટે અક્ષોપ
થયા પુત્ર હવે એકલો ! માતાપિતા વિનાનો મુનો રખડો પુત્ર
એકલો ! છત્ર નીચે રમતો પુત્ર તદન છત્રહીન બની ગયો.

સંસારની તેમજ પૈરાય ક્ષેત્રની પ્રેમ છાંયડીએ વિરામ
લેતો બાળક અરણીક આજ્ઞાધી જંગલમાં મંગળ અનુભવતો
આત્મસાધનાનું હથીયાર લઈ રાચતો, ચાચતો, ગેલ કરતો અને
પ્રસંગોપાત આત્મધ્યાનમાં લીન થતો ! પૈરાય-ચારિત્ર માન-

વજીવને શણગારે છે. જીવનને સાચું જીવાડે છે. જીવનની પાંખડીએ પાંખડીએ અમૃત છાંટે છે. પણ એ શણગારમાં વિલાસ નથી જાપતો, સાચું જીવવા, કાંટાથી જાંરડાણું પડે છે. અને ઊંચેની સરીતાઓ ચોલંગવી પડે છે. તેની ખાંતિ સરખી અરણીકને નહોતી. હવેજ જાંર પડે છે કે વૈરાગ્ય દશામાં પણ શુભાળના મનમોહક મુગંધી છોડ નીચે છુપાએલા ઝીણા ઝીણા કાંટાઓ માફક અનવિધ કટ્ટો સમાએલાં છે.

પિતાના કાળ પછી એકાદ દિવસ તો બુખ્યા રહ્યા. બીજે દિવસે પણ તેમજ આ નવ ત્રીજે દિવસે બહુજ ક્રુધા લાગવાથી જંગલોની “ છાંયડી ” છોટી પાસેના નગરમાં બેઠોરવા મારે અપોરના બાર યાગે નીકળ્યા.

મુકોમગ શરીરની દશા આજે તેને બૂલાવે છે.

“ જૈનસાધુ ” એટલે મસ્તકે ટોપી-પાઘડી નહિ. પગમાં જોડાં નહિ, શરીરે શૃંગાર નહિ વાસનાની ભાવના નહિ. વૈલવની ઇંછા નહિ. મુખદુઃખનાં ભેદ નહિ. જીભને સ્વાદની લોહુપના નહિ. અને દેહની લલના નહિ, વંદન હો ! જૈનસાધુ તમારી નિસ્પૃહતા અને સાદાઈ ભરી સાધુતાને !

અપોરના મધ્યાન્હકાળે આ પ્રચંદ અને તેજસ્વી આદૃતિ કોણ આવી આવે છે ! મુનકાર થઈ ગયેલા રત્નાપર જાન બુદ્ધિયો મુસાફર એ કોણ છે. શું રહીયાનું એ વચન ! જલજે મૂર્ચ અને સંદેહને ધોતે દહાડે દશને થયાં ! એ એક માનવી હતું. જીવન

સૌંદર્ય હતું. રૂપની બલે દ્વારા હતી. કોઈ રાજબાગ જેવું તેજ પુંજ ઉછાળતું સૌંદર્યનું સરોવર આહા, કેવું ભોળે ચડ્યું છે. ગોવ્વ અને પ્રતાપની મૂર્તિ સાચું ઉતાવળે પગે કોઈક ચાડ્યું આવે છે. માથાપર મધ્યાન્હનો સૂર્ય તપે છે. આસપાસ અગ્નીની આગ જેવી લ વરસીને માર્ગ પથીકોને બાળે છે. એવા ધોમ તડકામાં પણ નેસલેર એ કોણ આવે છે ? કુંકુમ છાંટ્યા ચંદની ભયા તેના મુખચંદ્ર પર કેવી ચમકતી રોશની છાંટ રહી છે ? ફર ફર વાતો વાયુએ માનસ હંસના દેહ આદે આવીને પોતાની સમંચ શક્તિથી ગાલપર જામેલી રતાશમાં વ્યાકુળતા અને વધુ રતાશ પૂરે છે. વંભવ અને સમૃદ્ધિનાં ખોળામાં ખુબ ખેલ કરીને ચોદાની માફક ચાડ્યો આવે છે. દુઃખ અને દીનતાઓનો સ્પર્શ હજી તેને થયો જણાતો નથી.

સંસારને અકારો માની લક્ષિતભયાં હૃદયે સાધુતાનો કલ્યાણકારી વેશ તેણે પહેર્યો છે. પણ કોમળ અતિ કોમળ ! આવું સુકુમાર શરીર બપોરનાં મધ્યાન્હનો તપતો તાપને સહે ! વંરાગ્ય લીધા પછી તેને કસોટીની યરાણે ચડવાનો આ પહેલો પ્રસંગ જણાય છે. મસ્તક પરનો પ્રચંડ અગ્ની, શિતળતામાં ઉષ્ણતા પ્રગટાવતો અગ્ની, આંખોના તેજ સામે ધુરકતો આવી અરણીકને મુજબવા લાગ્યો. એ સાધુના મુખ પર અકલામણની લીપણતા ઉતરવા લાગી. આંખોમાં ઉકળાટ આવી વસ્યો ! ધગધગતી પૃથ્વી પર પગ મૂકતાં ફરફોલાં પડે છે. “ જોય રે ! ” કહી કૂટે છે.

એકાદ અખાડામાં કોઈ અપ્રવીણ ચોદ્ધો એકાએક ઉત્તરે
અને હરીફનાં નૃત્ય કરી રહેલાં સ્નાયુઓ ભોંઈ સ્તંભી જાય.
શરમાઈ જાય. તેમ આ સાધુ અણકલખ્યા દુઃખથી કરમાવા લાગ્યો.
શી ખબર ખીયારા અરણીકને કે ચારિત્રનાં માર્ગ ચાવા કઠીણ છે ?
શુભાખના જેવો મુકામળ લક્ષ્મીપુત્ર વૈરાગ્યદશામાં સિક્ષા માટે
ગામમાં આમથી તેમ ધુમી રહ્યો છે, તરફડીયા મારે છે. રસ્તામાં
ન મળે છાયો કે ન મળે બેસવાની કે ઉભવાની શાંતિભરી
જગ્યા ! જાન નૃવેદના અને માર્ગ ચુકેલા પથીક માફક ઉતાવળે
પરે ચાલે ! જાન નૃવેદના પડતાં દ્રશ્યોત્પાથી કંટાળીને દોડે
પણ છે.

આશાભરી નજરે શીતળ છાંયા શોધવા આંખ પર હાથ
મૂકે તે તાવુરના કાંઈ કંઈ રહ્યાં છે. જ્યાં જ્યાં આંખો
પાડે ત્યાં જાય. નજર પાડી ફરે છે. મુસાફર સ્વાચ્છ
થઈ ગયો છે કાંઈ દેખાય રહ્યો છે. આંખોમાંથી જાણે હમણાંજ
હજાર નાદોનાં જરે તેના નીતી જાગે છે જગતમાંથી ગામમાં
આવનાં જાગે છે. પાડે જાય. મુઠ્યા અને પૂવાની તિવ્રવેદના ભયંકર
મુઠકુલ. રસ ન રસ નમન થઈ રહ્યો

સાચકે જાણે તેને ક્યાંય જવાસ હોય કે નૃપાની વેદના
કંઈ અનુભવ ન હોય વેદનાં કંઈ ન તે અનુભવી જ નહીં
રહેતાં તે નાચ ન નાચતાં જાય. નૃપાનું તાવુરુ સ્વાચ્છ તે
નાચતું રસ ન રસ નમન થઈ રહ્યો. જાગે જાગે રહીને રહીને
જે કંઈ કંઈ જાગે રહીને જાગે રહીને રહીને રહીને રહીને

ગમે તેવા વજ્ર જેવા હૃદયોમાં આધાતનાં કારી કખમે સયા
વિના રહેના નથી.

સાધુની આસપાસનો વાયરો પુરજોશમાં બમરી લેનો
ગામની ચેરીએ ચેરીએ અવાજ કરવા લાગ્યો “ ઓ નરના-
રીઓ ! જાગો છો કેાઈ ? આ એક સાધુ છે. સાધુ એટલે જગ-
તની જાગૃતી મુક્ત, કંચન અને કામીનીના ત્યાગી, નિસ્વાર્થો
અને નિસ્પૃહ વ્યક્તિ, એમનાં સિદ્ધાંતો વજ્રની કે મોટી દિવાલો
કરતાંય મજબુત હોય, હૃદયમાં મારવા કરતાં પરકાએ મરવાની
ધમ્કા પ્રતિપળે જાગૃત હોય. તેમના આત્માની પવિત્રતા આગળ
જગતનાં મહારથીઓનાંયે મસ્તક નમે, આખી દુનીયામાં
અંધારું હોય છતાંય તેમનાં હૃદયાકાશોમાં તારાઓ પૂર્ણ તેજમાં
તગતગે-હરહંમેશ ચમકી રહે ! એવા સાધુરાજ તારે આંગણે
બિશ્વા માટે અહાલોક જગાવતા ઉભા છે. કેાઈ બારી બારણા-
માંથી ટોકું કાઢી તેની આકૃતિ તો જુઓ ! પ્રભુનાં નામ જોટલી
પવિત્ર આકૃતિ આત્મશુદ્ધિનાં ગર્ભમાં બેઠાં બેઠાં મુખાર્ચિ'દની
મીઠી ઓલો પ્રેક્ષકના ચિત્તને શાંતિ આપે છે. તે આજની વિહ-
વળ દશામાં જીવનનાં પાનીયાં ઉકેલતો ધસ્યે જાય છે. પોતાના
આત્માના અપ્રકટ અને દર્દભર્યા સંગીતને ઉન્હા ધગધ-
ગતાં વાયરામાં વેરતો, તૃષા, ક્રુધા અને તડકાની વેદનાથી
બચવા કાંકા મારે છે. ઓ જૂમંડાળના પ્રવાસીઓ ! તમારા
લોજનાલયો ઉધાડો, દિવાનખાના ખાલી કરો. શું ઉધો છો ?
એમનાં પનોતા પગલાની પદ્મલીમાં નહાઈને પવિત્ર બનો ! ”

ધ્યની આંતરતૃષ્ણા જેવા જ્યોરના ધુમ તડકામાં સાધુના
 યમાં ભૂતકાળનાં વૈભવોનું ચિત્ર ખડું થયું. પણ પણ જતાં
 વ્યથતાના વધુને વધુ થર જામતા જાય. એટલામાં સાધુની
 િંખ દ્વરની એક જગ્યાપર પડી. તેના દીલમાં નવી શ્રદ્ધાને
 યમાં નવું જોશ આવ્યું. સળગાવી મૂકનારી તડકાની જ્વાળાથી
 ચવા બારાનાં પડતાં છાંયા નીચે દોડી જઈ ઉભા ! હાથ.
 હાથ " કહી વિરમ્યા.

મીનીટ બે મીનીટ ઉભા, એટલામાં તે બારીના ગોળપરથી
 નનાદર આંખો તે યુવાન સૌંદર્યસંપન્ન મુનિને ધારી ધારીને
 તવા લાગી. પ્રેમકુંજની જાદુગરણ હોય તેમ સાધુના પ્રત્યેક
 અંગ ઉપર આતુરતાની આંખે નિરખવા લાગી. એ આંખોમાં
 મેનકાનો મદ હતો. કપીવરોનાં મન ચળાવવાની મોહકતા
 હતી. સાધુ તરફ વાસનામય પ્રેમનો ફૂવારો ઉડાડવા લાગી.
 પ્રારબ્ધની દુનાયાનું જાણે તેને રત્ન સાંપડ્યું હોય તેમ ફૂલાતી
 ફૂલાની બારી નીચે એકી ટશે જેવા માંડી. યોવન છલકાતી એ
 સુંદરીના અંગઅંગમાં લાલીત્ય હતું. ચંદ્રાની પ્રત્યેક રેખામાં
 આકર્ષણ હતું. ચંદ્રા ઉપર શાંતિ હતી. પણ વાસનાની છારીએ
 અશાંતિ પ્રેરે છે. અનેક તરણોનાં જડ મૂડદાંને પણ ચેતનઅર્થે
 એવા ક્રાંતિવાન દેહ સાધુની સૌંદર્યતા દેખી વિષય અગ્નીની
 જ્વાળા પ્રગટી છે. કામાંચ થઈ પતિદેવનાં પરદેશ ગમનનો લાભ
 લઈ એ સુદર્શી અરણીકને ઉપર બોલાવી લાવવા દામ્ત્રીને
 બોલાવે :

“ પ્રિય સખી ! આમ જો તો ખરી, આ સાધુના દર્શન માત્રથી દુરયને શાંતત્વન મળતું હોય તેણે પ્રત્યક્ષ અનુભવાય છે. જો જો તેનાં એકેક અંગપર શણગાર નથી કે લલકારાયા કપડાં નથી, અને વગી સૌ અંગ ઉપર ધુળ લાગી છતાંય કેવા સુંદર જણાય છે ? મ્હારી આંખ જોના પરથી ખસતી નથી. ઉલટી રૂંવે રૂંવે ફરી વળે છે. “ પતીરવ ” તો જખે વધેથી દેશાવર ગેઠે છે અને આ યુવાની અકાળે કરમાય છે શું મારે હવે તે યૌવન-વેશને કરમાવા દેવી પડશે ? જા જા જલ્દી જા જો સાધુને આપટ ઉપર બેઠારવાના “ મીશે ”—બહાને તેડી લાવ. ” વિષયજ્વાલાથી પીઠાતી જો સુંદરીના દૃઢ્યમાંથી શબ્દો વિના સંકોચે સરી પડ્યા.

ખેન ! પણ જોતો સાધુ ત્યાગી બાવા છે ને આપણે સં-સારીઓને મેળ કેમ મળશે. ? ” દાસીએ સુંદરીને વ્યક્ત કયું.

સખી ! જો સાધુનેયે કોઈએ અડાબ્યા લાગે છે આવું સ્ના-દર્પમય જીવન આમ રખડપટ્ટામાં વેડફાતું હશે કે ? જોવાઓને બચાવવા જો પણ આપણા “ ધર્મ ” છે ને ? ” ધર્મની ફરજ બજાવવાનો ટોળ કરતી સુંદરીએ પેતાની વાસના સંતેપવા માટે દાસીને તુરત જવાને ઇશારત કરી. દાસી તો “ વાહ પરો-પકાર પુરાજ ” કહેતાં ધબધબ દાટો ઉતરતી સાધુની પાસે આવીડ બી.

“ સારોજ ! જરા વેડારવા પધાર્યો કે ? ” વેડારવાનું નામ સાંભળતા કુધા પીડિત મુનિએ “ વર્તમાન લેગ ” કહી

વિદ્યામણી વિદ્યારમ્યમિદમ આ યોગનકાગમાં નમે આ જ્યાં આ
 આગા આદરી બેઠા છે ? જરા વિચારો તો ખરા કે આ ખીલનું
 યોગન અમુક પરિચય દ્વારા કુદારવડે વૃદ્ધની માફક ઉન્નત કર-
 વામાં શો ચાર જુઓ છે ? મને તો તમારી મૂર્ખતા માટે દયા
 આવે છે કે જીવનનો “ અમૃત ” દાગ આવીને જ્યાં દલવાળ ત્યાં
 મહેબૂબિ જેવી શુષ્કતા સમજવાની જુદી આપને ક્યાંથી સૂઝ ?
 કોઈએ આપને ભરમાખ્યા જણાય છે. નદિનર આ કાચી કળી
 જેવી કોમળ વયમાં અખંડ વૈરાગ્યનું-કડીલુ જીવન ગાળવાનું
 નજ સ્વીકારો ! “ ઉપદેશકની માફક સાધુને જાણે બૂલેલાં
 માર્ગનો પથ જતાવતી હોય તેમ મેંદીના પાનથી રંગેલા હોયો
 ઉછાળતી અભિનય સહિત બોલવા લાગી એનો અવાજ એવો
 મોહક અને આકર્ષક હતો કે પ્રતિસ્પર્ધિઓ પણ પગવારમાં
 હીઝમુદ થઈ જાય, મોતીની માળા તૂટે અને મોતી વેરાય તંમ
 શબ્દો બોલી રહી. સાધુનાં હૃદયમાં પણ તે શબ્દો એક પછી
 એક સોંસરા પેસી ગયા. તેના હિલમાં મંથન આશુ, હૃદય નિર્ભ-
 જતાની ટોચે આવવા લાગ્યું. તેની આંખ સામે બે વસ્તુઓ એકી
 વખતે તરવરી રહી હતી. એક ધગધગતા અંગારસમ વરસતા મ-
 ધ્યાન્હમાં તડકા નીચેનો વિહાર ભૂખ અને તૃષ્ણાની વેદના, શરી-
 રની કોમળતામાં રહેલી અસહિષ્ણુવૃત્તિ અને બીજી બાજુ શાંત
 શીતળ : છાંયડી જેવો મહાલય, ભૂખ અને તૃષ્ણા, છોપાવનારા
 અસંખ્ય સાધનો અને યુવાનીનો “ ખરો ઉપયોગ ” કરવાનું

મારીને નકામાં કદા વહોરવામાં તદ્દન મૂર્ખતા છે. " વજ્ર
 દેવાને પણ પીગાળી નાંખે તેવા તેનાં શબ્દો એક પછી એક
 સરવા લાગ્યા, સાધુનાં તપેલા હીલને જરા શાંતવન મલ્યું ટાઢથી
 ચરચરતા હીલને હુંક્ર મળે અને અગ્નીથી જળતા શરીરને
 જળમળે તેમ તેણીનાં શબ્દો પાછળ તેની મનોહરીનું, બહેણું
 પુરપાટ ચાલ્યું. અનેક દુઃખોથી ઘેરાયેલા તેના જીવનાકાશમાં
 અખંડ જ્યોતિર્ગચ સૂર્ય પ્રગટતો દેખાયો દિક્ષાથી હુબી
 ગયેલા હોય તેવા અરસામાં તેને નાવીક મંગતાં આખો
 જીવનસાગર તરી જવાની જાણી થઈ.

“ ઠીક, ચાલો દિક્ષાં છોડી દઇએ મલ્લ પછી હવે મારે રહેવું
 ક્યાં? મહારા રાજ્યમાં જાઉં તો મહારી પ્રજા મને ધિક્કારે, મહારી
 સામે આંગળી ચીંધી મને નિર્જાળ ઠહીને તીરસ્કારે, મહારા સગાં
 બહાલાઓ મને શા હિંસાને સંઘરે? મહારા વિશ્વાસ કોણ
 રાખે ? ” બોલતાં બોલતાં સાધુની આંખોમાં ક્રીકાશ આવી.

“ અરે ? એમાં કશું ફીકર કરવા જેવું નથી. શા માટે
 રાજ્ય કે સગાંબહાલાંની સ્હાયે જવું જોઈએ ? હું આપની સેવા-
 માં સદાને માટે હાજર રહીશ. મને પણ મહારા જોગન રસને
 પીનાર આપના જેવાપિપાસુની જરૂર હતી. આપ સુખેથી અદ્વિ
 રહો આટલા દિવસ જે શુદ્ધ લાવથી તમે દિક્ષા પાલી તેનું આ
 પ્રત્યક્ષ ફલ માનો મને લાગે છે કે મહારા ને આપનો સંયોગ
 દોઢ પૂર્વકાળનાં પુણ્યથી જ થયો હશે ચાલો હવે તો દિવાન-

વાંચક ! શુભાશ્રમનું પુષ્પ તો તેં જીવનમાં એકાદવાર
 જોયુંજ દશે. એ દેટલું મુમધુર અને મુનંધ બચું કૃત છે ? પણ
 એ શુભાશ્રમ ગટરમાં પડે તો ? કદપનાની એક્ષ્ણ પર એકાદ મીનીટ
 બેગી જાં બસા ! એ કૃતનાં મૂલ તારી મનોમુદ્રીમાં કવે કેવા
 અંકાય છે ? માનવ એ તો જીવન પરનું મુંઢરમાં મુંઢર
 શુભાશ્રમ છે. એ શુભાશ્રમ ગટરને રસ્તે જાય છે, ત્યાં તેમની
 દયાજનક સ્થિતિ માટે એકાદ બે આંધુ ચારજે. તું મુલાન દો
 તો સમજજે કે યોવનની શરૂઆત રંજ, ને ગંધ, સૌંદર્ય અને
 સંગીતની માયાજાળથી શરૂ થાય છે. મહાશાળાના દ્વારે વારંવાર
 અથડા અથડી થયે. પોંદગલીક વંબવ અને ક્ષણિક આનંદમાં
 ખજાંદનાં મુખ દેખાડનારા અગુરો ભરમાવશે દૃઢ્યમાં રહેલો
 પાવન પવિત્ર જીવન દેવતા પલાયન થશે. જીવનનો સાચો
 આનંદ વેરાળ જશે. એ માયા ક્ષણવાર મનને અવનવા બેલો
 બતાવી મોહ પમાડે. દૃઢ્યનું વિદારણ કરે. માનવીને યોવનનો
 શુભાશ્રમ બનાવે અને તેનું આદર્શ જીવન ચુસી લેવા પોતાનું
 મશીન ચોવીશે કલાક ચાલુ રાખે છે. અને આખરે સૌંદર્ય અને
 માયાની અઝીઝિયામાં પ્રાણ હોમવાની તૈયારી પણ કરાવે છે.
 સાવધ રહેજે ! એ અટવીમાં બૂલો પડ્યો, તો સદાને માટે જુરી
 જુરી મરશે.

અરણ્યિકને ત્યાં બાદ્યકાળમાં રાત્ર્ય. અને સંપત્તી વેસવ
 અને વિલાસનાં અનેક સાધનો હોવા છતાં વેરાળની લગની
 લાગી. વેરાળ્ય લીધો અમુક વર્ષ પાળ્યો. અને માત્ર એકજ

દિવસના કદથી કંઠાળીને “ વૈરાગ્યવેશ ” ને તીલાંજલી આપી. આ સહુ સમય અને સ્થળની ગલીહારી છે. વિલાસપ્રિય નેત્રો પાર્થીવ પદાર્થો જોતાં ધરાતા નથી. એ પદાર્થોનું ઉન્માદ-ભર્યું આકર્ષણ એવું તો આકર્ષે છે કે તે વળતે મનુષ્ય પોતાના પોતાપણાને ખૂલી જાય છે, એ આકર્ષણનું ક્ષેત્રજ તેને જોલવાની હુનીયા અને છે. તેનાં સિવાય બીજી કોઈક સુંદર સદી હશે કે કેમ એનું ભાન પણ ખૂલી જવાય છે. આવી રીતે વાસના રૂપી બા-અરે! મન મનને સત્તાવવામાં ગાત્રી રાખતો નથી. એક વખતના મનને મનને મનને મનનાં મનનાં છે. તેનાં જીવનની સર્વ મૂલ પાર્થીવ પદાર્થોમાં રોકાયે છે. ને એક દિવસે તે એવું દેવાનું કાઢે છે કે આખરે ગંડીગંડની માફક પોકિપોક મૂકીને તેનાં જીવોને રોકાયે છે.

દેહને આગળે કારેલા સો દેહને સો દેહને આગર જવાડવા અનુક્રમે મન નાના નાના નોમવવા થકે કયાં યોગનમાં છોકરી એને મદન જાન મુલેલા મુલેલા. ચરણોમાં “ નમસ્તે ” કરીને વનન. નાના એક વનન પિત્રાગ્રહા! આગળ વૈરાગ્ય દશામાં દેહને પુણ્યકાર. આગળ ના નાની માફક વાતો કરનાર આજે એ પુણ્ય. કામગીરી નયનેનો મુલેલા જની રહ્યા. અરે! આત્માનું કામ છે. મેહયન પદાર્થના આન થનુ હશે! મનુષ્ય પોતાના મન. જીવનને મન. મનના મનની માફક આમજ વેરી નાના હશે. આવા મનનાં મનનાં એ જીવનને કોઈ દેહને રોકે છે. નાના. જેકે. ને જેકેનાં મનનાં મનનાં એકે વન

લાગવી નથી. ખગખગ બહેતા ઝરા આસપાસ અલેઘ દિવાલો
અંધાય કે બાપેલાં નીરો આડા અવગાં ફાંટાઓ દ્વારા વહી જાય છે.

જંગલ મુનું પડ્યું છે. પિતાના મરણ પછી પુત્રે તેમની
ગાદી વેચી નાખી છે. આજુબાજુના પ્રદેશમાં રહેતાં બીજા સાધુ
સન્યાસીઓની જાળમાં આચ્યું કે “ અરણીક કેમ દેખાતો નથી ?
કદાચ ગામમાં વહોરવા ગયો. દુરો. ” આમ વિચાર કરી પાછા
ફરતા હતા. પણ અરણીક ક્યાંથી પાછો ફરે ?

ગામેગામ ને શહેરે શહેર તપાસ કરાવી. પણ કોઈ સ્થ-
ળેથી અરણીકનો પત્તો ન મળ્યો તે સાધુઓ વિચરતા વિચરતા
એકદિન અરણીકની માતાજી કે જે સાધ્વી દશામાં આદમસા-
ધના કરી રહી છે તેમને, મળ્યા અરણીકનાં શુભ ચવાની વાત
કરી. માતા ધબકી ઊઠી.

માતા ભલે સાધવી હો કે શ્રદ્ધસ્થી હો બન્ને ક્ષેત્રોમાં તેનો
પ્રેમ સરખોને અખુટ છે એનાં મધુરા અમૃત દોષે પૂર્ણ પીધાં
છે ? માતા એટલે ગમે તેવા વિદ્યો વચ્ચે પુત્રકાળે મરી પડનાર
પ્રેમાળ પીઠ, માતા એટલે સપુત્રના યાત્રાનું પ્રથમ ધામ, માતા
એટલે પુત્રનું આમમાંથી આમંત્રણ આપે તો તેની દુઃખી
સ્થીતિ જોઈ પોતાનાં લાજો સુખોને યત્ર યજવારમાં તુચ્છ-
કારી પુત્ર પાત્રે જવા ધમપછાડા કરનારી ગાંધી વ્યક્તી, મધરા-
તનાં અંધકાર વચ્ચે કે ધુધવાટ કરતા મદ્દાસાગરની વચ્ચે
થી પોતાના પુત્રને બચાવી લેવાની આશાએ સાહસ ખેલનાર

વિરાંગના, કોઈ કપુત પુત્રના હાથે માર ખાવા છતાંય તેનાં સંકટ સમયે ખભાપર હાથ ફેરવી ઝૂલના પરિમલ જેવા શબ્દે “ બેટા” કહી આશ્વાસનનાં વાક્યો ઉચ્ચારનાર દેવી. માતા એ તો પુત્રનું અજવાળું એના અજવાળામાં પુત્ર વિચરે છે. એના મુખડે જા-મેલી મીઠાશમાં ડુબકી મારી આનંદ લે છે. પૃથ્વીના કોઈ સ્થળે એ બહાલ માતાના સિવાય ખીજમાં દેખાતું નથી. વિનાશ કાળનાં વાયરામાં ઉલેટાં પુત્રને પણ અણીના સમયે તેની આંખોં કોઈ અદૃશ્ય સ્હાય કરતું જોઈને પ્રેરણા પામી હરખાય. માતામાં પ્રેમનું અમૃત રંગેરંગે વહ્યું છે. એ પ્રેમનાં છલોછલ ઉલરાતા સરોવર ઠાલવ્યા ઠલવાય જ નહિં પુત્રના ગમે તેટલા ગુન્ડા છતાં સમુદ્રની જેમ ઘુંટડો કરી પી જનાર પણ એકજ માતા છે.

માતૃ પ્રેમથી ખેંચાતી માતા પોતાના સંસારી પુત્ર-સાધુ અરણીકની શોધ માટે જંગલે જંગલ ને ગામે ગામ ભાડકવા લાગી. શેરીએ શેરીએ પોકાર કરે છે બાપુ! કોઈએ મહારા અરણીકને દીઠો અરણીક એ અરણીક ! ભૂતની માફક ઠેરઠેર ઘુમે છે વૃદ્ધાવસ્થાની ટોચપર હોવાથી ન છુટકે વિશ્રામ લે ને પાછી તુરત દોડે છે આંખોમાં શ્રાવણ ભાદરવાનાં નીર ઉલરાય છે હૈયું ભરાય છે મોટેથી વિલાપ કરે છે અરણીક, અરણીક, તું ક્યાં છે ?” આજકાલ લોકોને મન આ પોકાર કુતુહલનો વિષય બન્યો છે કોઈ હસે છે કોઈ તેણીની મશ્કરી કરે છે કોઈ આડા ને ઉંઘા જવાબ વાળે છે. “ હા જો બાદ્યો, જો બાદ્યો ” જેવી જમણા થતાં ઘ-

ડીમાં આ દિશાએ ને જરીમાં પેટી દિશાએ દોડે છે એવું ૧૮
એરાપર પમેલી કમળકીઓ પણ પુત્ર વિદ્યાની વેરના જામ છે.
અને પેટમાં છુપા અને તૃપ્તિ લાગી છે પુત્ર વિદ્યાનું ખરું પુત્ર
સમાન લેખીને આમનેમ કમળકીઓ દેવના અમરને સે કમળ
માના જગત પુત્રોનાં તને કદમ્બ વંદન દો !

અગ્રસ્ત શરીર તે કેટલું દોડી ગયે ? મેંચાકના તજના
સૂર્યમાં દોડતાં તેની આંખો બહર વહર થવા લાગી. રક્ત કદમ્બ
જીતન નીતરી ગયું. બહાર વચ્ચે મૂકાં આવતાં મેંચાન
દશામાં પડી ગયું. મદિ એ પડીમાં મુદિ આવતાં પાપું દોડતું
થઈ કદમ્બ. વૃદ્ધાવસ્થામાં દોડતું એટલે જનમમુદની મરણીતું
પાત્ર બનવું જ ને ! લોકો દસે છે. છતાંય માતા “ પુત્ર પુત્ર ”
કહી દોડે છે. કવીઓએ માતૃપ્રેમને સાધજ વર્ણવ્યો છે કે,
માતા એ તો મીઠાં અમૃતભર્યા નીરની બરી બરી વીરડી છે.
ગમે તેટલી ઉઘેચીએ તોય વીરડી બરીને બરી જ !

સૂર્યનાં ઉજ્જ્વલ દીરણોમાં કે રજનીનાં ઘોર અંધકારમાં એ
માતાના ચક્ષુઓ પુત્રને હુંડતા હુંડતા યાકી ગયા. ઉન્નાળાની
જાગિની વરસતી હામાં પુત્રની ઝંખના કરતા વિશાળ વેરાનોમાં,
ઘાડીઝાડીઓમાં કે નિર્જનુંએકાંતોની ભયકરતામાં એ માતાનાં
ચરણો પુત્રની ચોધ માટે અમ્યા કરે છે. ઉંચેથી સાદ પાડે છે.
“ એ અરણીક ! બાપુ ક્યાં ગયો ? ” દીશાઓમાંથી માત્ર
પડયા પડી રહ્યા છતાંય માતાનો પ્રવાસ ચાલુ રહે.

આખરે રખડપાટી પુરી થતાં એક દિવસે તેણીએ પોતાના પુત્ર જેવી આકૃતિને એક રાજમંદિર સમા મહાલયમાં પેલી મનોહર દેવાંગના સાથે સોગઠે રમતાં જોઇ શંકા આવી “ રખે મ્હારો આ પુત્ર હોય ! પણ રે ! શું મ્હારી આંખોએ અંધારા તો નથી આવ્યાને ? ના. ના. એ મુખડું મ્હારા પુત્રનું જ. એ કાંતી-એ તેજ એ લાવણ્યતા એજ સરખી. પણ બૂલ થતી હોય તો ? ” આમ વિચારમાં ને વિચારમાં એ જારીના ગોખ નીચે ઉભી રહી. લળી લળી પુત્રનું મુખ જોતી તેની વાણી સાંભળવાની ઈચ્છાએ કાનોને તીવ્ર બનાવ્યા. હા. એજ સખ્દ એજ વાણી મ્હારો પુત્ર ખીચારો દિક્ષાના પરિપક્વથી કંટાળીને અડિં વૈભવ લોગવતો જણાય છે વિચારી હિંમત ધારી મોટેથી બુમ મારી “ અરણીક ! અરણીક ! આ અરણીક ! બાપુ અહીં ક્યાંથી ! ”

અરણીક ચમક્યો બીજા સોગડાને મારવા ઉગામેલું મોગડું અંમનું એમ હાથમાં ઉચું લટકી રહ્યું સુંદરી તેની સામું ધારી ધારી જોવા લાગી “ શું વિચારમાં પડ્યા ! ચાલો ચાલો ! ” તેણીએ સોગડા બાપુની રમતના કેદમાં ચપ્પો ઉચાર્યા. અંદ-લામાં ફરીથી બુમ આવી “ અરણીક ! આ ! અરણીક ! ”

માતાની જેવો કંઈક પરિચીત સ્વર આવતાં પુત્રનું હીલ એક બાળુ આનંદ અને ખીચ બાળુ ગમગીનીના વંદોળીએ ચરણું નીચે ડોકીયું કર્યું. સાથેજ માતા દેખાણી “ માતા ! આવ્યો ! ” કહી તે બારીથી નીચે હતરી માતા પાસે આવી ઉભી.

માતાએ તુરંત પોતાનો બધા સ્વાસ એકઠો કરી પુત્રના મસ્તક પર હાથ ફેરવી બોલ્યું શરૂ કર્યું.

“ અરણીક ! આવ બેટા આવ. એક વખત ત્હારી વૃદ્ધમાતાને આલીંગન આપ “ ભાઈ તું અહીં ક્યાંથી ? ” બોલતાં બોલતાં માતાની આખમ્માંથી હુર્ષનાં આંસુ ટપક્યા એ અશ્રુ પોતાની મોન વાણીમાં સરતાં સરતાં અરણીકના વૈભવી હૃદયને પ્રસાદવા લાગ્યું તેના દિલમાં ધંડપછાડ થવા માંડી માતાને શું જવાબ આપવો એ વિચારમાં મગજ ચક્રોળે ચડ્યું. ઘેરાપર ઝાની આવી તેની આંખોમાં એક ગુનહેગારની માફક દિનતા તરવરી રહી. શું બોલ્યું એ તેને ન સૂચ્યું છેવટે ગાગળા થતાં અધતૂટ્યા શબ્દોમાં જવાબ આપ્યો માતાજી ! કર્મ લાગેલા લેખ લોગવું છું ” નયનોમાંથી અશ્રુની ધારા ચાલી.

“ પુત્ર ! ” માતાએ તેના આંસુ લુછતાં લુછતાં જણાવ્યું “ ભાઈ ! હું તને પહેલેથી દહેલી હતી કે ચારિત્ર તો ખાંડાની ધાર છે તેના પગલે પગલે ધગધગતા અગ્ની વચ્ચેથી પસાર થવાની પ્રતિજ્ઞાઓ આલેખાયેલી છે. એ કાઈ બગીચો કે ફૂલવાડી નથી કે દોમગ પુષ્પોની શય્યા રૂપ બની રહે. એ વૃત્ત મહાન છે તેનું સાધ્ય-લક્ષ પશુ તેથીયે મહાન છે મહાન પદની પ્રગતિ આમ અનાયાસે ન થાય. ચારિત્ર એ તો મહા અમૂલ્ય રત્ન છે તેને આમ કાંકરાંની માફક ને કર્મના લખેલા લેખને આધીન થઈ ફેંકી દીધુ. રે ! ચિંતામણી રત્ન તેં ગુમાવી દીધું ” એક મધુરી માળા અને પુત્રનો સાધુ દશમાં થયેલો આ યોગ કાઈ

વિરલ હતો. માતાએ પુત્રની ભૂલો બતાવીને ઠેકાણે લાવવા પ્રયત્ન આદર્યો. પુત્રનાં દ્વિલમાં તેણીનાં શબ્દોએ ઉંડી અસર કરી. પુત્રને પોતાની જાત પર શ્રીટકાર છુટ્યો. જીંદગીનાં ઘણાં વર્ષો એશ આરામ, શુદ્ધતા અને ઇશકની ગેલછામાં ગુમાવ્યા બદલ, પશ્ચાતાપનો અગ્ની ધુંધવાઈ રહ્યો. પોતાના જીવનનો વ્યય સ્થલ વાસનાની તૃપ્તિ પાછળ થતો જોઈ તેનું દીલ ચીરાવા લાગ્યું. એ ગુન્ડો તેને અક્ષમ્ય જણાયો. દિલમાં મંથન ચાલ્યું. બે ઘડી મૌન રહ્યો.

“ અરણીક! કેમ કાંઈ બોલતો નથી? ઉલ્લાસપૂર્વક ચારિત્ર લઈ માતાની કુળ ઉજવાળનાર તારા જેવા પુત્ર પાસેથી શું હું આવીજ આશા રાખું કે? તારો આત્મા એક વખત જે ચારિત્રનાં લક્ષિત મંદિરમાં આનંદથી પેઠો હતો તે શું આજ વિલાસમંદિરથી સંતોષાયે કે? ચિંતા ન કર! મોટા મોટા મહંતોની પણ તપશ્ચર્યા ઘણીવાર તુટી છે ચાલ ભાઈ ફરીથી તેને સાંધીએ. ” માતાએ પુત્રનો હાથ પકડ્યો, પુત્રે બે હાથ ભેગા કરી હાથ જોડી માતાને નમન કર્યું. શરમાતા દુઃખાતા દીલે પોતાની કંગાળ સ્થિતિનું તાદૃશ્ય સ્વરૂપ જોઈને કર્ણ સ્વરે બોલ્યો.

“ માતાજી ! સાધ્વીજી ! ક્ષમા કરો, મહારા હુકમનું મને એક વખત તો જરૂર માફી આપો. અહ્ય દુઃખથી કંટાળીને ક્ષણિક સુખના મોહમાં હું ભૂલો પડ્યો, આ સ્ત્રીના સૌંદર્યથી ચારિત્રને કલંકીત કરી હું ભ્રમ થયો. માતાજી ! મૂકિત

કયું. શુર તથા માતા બેધ જ રહ્યા. અરણીક મૂર્તિની કા
બહુજ સુકોમળ હોવાથી થોડીવારમાંજ મૃત્યુ પામીને તે
સ્વર્ગે સીધાવ્યા.

ધન્ય છે ! આવા ત્યાગી મહાત્માઓને, કે વૈભવનાં
ઉછાળામાં પણ માતાની કુખને ઓળખી, પોતાનું જીવન શા
માટે નિર્માયું છે તે સંપૂર્ણ સમજી ચારિત્રની ક્રિયાઓ સુકોમ
શરીરે નહિ થવાથી સ્વેચ્છાએ આત્માની સાથે દેહને વોર
રાવ્યો. સંદાને માટે તેના પરથી મમતા તણ. ધન્ય હો, આ
મહાપુરુષને !

